

СТУДЕНТСЬКИЙ ВІСНИК ПОСТУП



Р. III. Ч. 9

1923

СТУДЕНТСЬКИЙ ВІСНИК

„ПОСТУП“

Орган присвячений правді і благородній ініціативі
Виходить що місяця (кромі ферій)

Р. III.

падолист

Ч. 9

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ В Р. 1923.

Цілорічна передплата в краю нормується від 7. числа, разом з ілюстрованим додатком, вартостю американського долляра і виносить 30 центів, що перерахується в (падолисті) на 600.000 мп.

Хто прислав у січні 6. р. 10.000. мп. той з обов'язку платить тепер тільки за ілюстрований додаток доплату 80.000 мп. до кінця р. Ціни маркові важні тільки до 6. грудня ц. р.

Цілорічна передплата за кордоном виносить: На Чехословаччині: 24 кор. ч.; в Америці й Канаді 1 дол.; в Бразилії 4 мілър.; деїноді 4 фр. швейцарські.

Передплату посилається по адресі Експедиції:

Часопис «Поступ», Жовква.

Адреса Редакції й Адміністрації: Львів, Домініканська, 11/1.

ЗМІСТ:

Син Світла і Духа

Білоруська гімназія в Вильні (С. Б.)

Слідами нашої культури на землях Польщі

(Д. М. Горняткевич)

Орудний відмінок однини слів жіночого реду

проголосної відміни (Проф. І. Огієнко)

Епілепсія умів (Л. Нигрицький.)

Благословлю, Тебе, Пречиста! (І. Л-о)

Це гірше смерті (Ю. Редько)

У вихрі днів (С. Семчук)

Жіноче серце (Емілія Желіскова.)

Сповідь (О. Петрійчук)

Зі студентського життя

Під ясним прапором

Додаток ЦІКАВІ ОПОВІДАНИЯ. стор. 33 64

ЦІНА РАЗОМ З ІЛЮСТР. ДОД. 40.000 Мп. (3. центи).



Св. Уосафам Кзырцевур
Чина св. Руси.ія Бел.



Син Світла і Духа

Нинішні люди, більше як давніші, відчують потребу, так сказатиб, живої правди і видимого Бога. Найкрасші засади і найбільше здоровий світогляд домагаються конкретного взірця, від якого сьогоднішня людина малаби для себе відтворити життя і чин. Навіть і ця сміла молодь, котра купається в благословенствах, даних їй новим шляхом, прагне ще видимої примани і живого образу. Вона бажає, щоб якийсь конкретний ідеал ненастанно стояв перед нею і ненастанно тягнув її до себе, а з собою до цього Незвичайного і Великого, про яке говорять їй католицькі засади.

Нема сумніву, що Христовий шлях, на який вона поступила, дає їй такий видимий, живий ідеал. І це є новим благословенством цього шляху.

Воплоченим ідеалом, котрий збирає в собі Христові засади і життєво їх відтворює та показує їхню примінливість та житненість, є кождий Святий католицької Церкви. В ньому видимим способом показується слабкість землі і дебелисть людського тіла, а рівночасно могутність та сила неба, якою твориться нова людина, правдивий син Світла і Духа.

Як кождий народ, так і наш український має такі живі взірці-ідеали. Святі імена: Володимира, Ольги, Теодозія, Бориса, Гліба і и. це не марні звуки, але повні змісту і значіння життя, які собою становлять достойний ряд живих типів і видимих ідеалів. Між ними визначне місце займає один Святий, на яким красше за всіх добачуємо благословенства цього шляху, про який ми писали. Маємо причину сказати про нього на цім місці докладніше.

Він жив літ тому 300. Була це людина, яка своє життя посвятила найвисшій засаді — службі Богови і безсмертній душі. Її батьківщиною — історична, українська Волинь, країна могил і курганів, руїн і звалищ, на яких бувало козацька громада з булавами і з бунчуками збиралась на пораду, країна старовини і споминів, це та «Волинь святая», яка вже не раз виводили своїх великих і благородних дітей на службу Богови і вітчизні. Родинним місцем цеї людини —

княжий город Володимир Волинський, ясний свідок славної української бувальщини і осередок її політичного, культурного і релігійного життя. Рік Божий 1580-ий привів цю незвичайну особистість на цей світ, а кожді нові 12 місяці, враз із ростом і фізичною силою, придавали їй що раз то свіжі життєві обставини. В році 1595 бачимо її в пра-старій столиці Гедиміна — Вильні, при купецьким заняттю; кілька літ пізніше, 1603 р., вона покидає світ, зрікається спадщини і йде на монастирське життя до василіянського Закону в місті Вильні. Тут доживає року 1609, в яким стає священиком, справуючи з годом важні уряди: вчителя молодих монахів, настоятеля поодиноких монастирів і цілого Чина, а вкінці, 1618 року, стає єпископом славної полоцької і витебсько-мстиславської церковної області. На тій стійці, 1623 р., дня 12. падолиста, заскочує її трагічна, мученицька смерть, на подвір'ю єпископської палати престольного міста Витебська.

Цєю людиною, то Йосафат Кунцевич ЧСВВ., Святий Христової Церкви і небесний заступник українського народу.

Цього року минає три сотки літ від його славної смерти і весь український світ стоїть саме на порозі торжественних роковин. Поруч себе станула ціла українська нація, подали собі руки як духовні так і світські установи, згуртувались наші товариства, організації, кружки і гуртки, щоби спільними силами зустрінути і гідно обійти це рідне, ювілейне свято.

При цій величавій роботі не сміє бракувати нашої молоді. Вонаж, що завсіди рветься до ідеалу, матиме нагоду побачити зразковий, живий ідеал в особі св. Йосафата. Вона, що більше від других розуміє вагу і доцільність усього, що в своїй основі носить черту божеськості, зможе доглянути в святій постаті мученицького Борця, вочлнені Христові засади, за якими пішло його благословенне й трудяще життя. Вона, що ставить собі ціллю — служити Світлу і Духови, в св. Йосафаті зустріне сина цьогож Світла і Духа.

Життєписці Святого представляють його як людину, котра через ціле своє недовге життя не знала стояти на місці, але невсипуще йшла наперед і рвалася до спасенного ділання. Порозумівши раз цілю і ідею свого істновання, Йосафат зміряє до неї, хоч густо-часто треба було навіть перебоєм і самопобідою подужувати перепони. Ця звичка стає у нього правилом і його він прикладає як до своєї особи так і до других. А коли нераз трапляв на труднощі, коли розум при-темнювався, або воля ослабла, або тіло подавалось від перевтоми, тоді він звертався там, де було Світло, де Правда царювала, відки сильний і мевмірущий Дух посилав свою благодать і поміч. Через те він гідний зватися сином Світла і Духа.

Не дивно, що така робота приносила красні плоди.

Зі себе він викресав надземську статю, котра захоплює кожного,

хто її студіює, хто читає життя св. Йосафата. Але не тільки захоплює. Вона теж полонює духа і серце, щоби полюбити кожду його засаду і кожду чесноту, та щоби й собі їх присвоювати.

Інших він перетворював на дітей Божих і на добрих громадян своєї нації. Проганяв від них лож і темряву, заціплював культ душі, щоб і вони могли статися дітьми Світла і Духа.

За це його пам'ять вічна!

Для цюї вічної пам'яті працює також нова молодь. Це її ідеалом. І нема сумніву, що новий шлях, який вона вибрала і по яким іде, подасть їй і це благословення. Свідома своїх засад і вдивлена в живий ідеал Святого, вона піде сміло на велику працю, якої кінець і завершення — бути правдивим диттям Світла й Духа!



Білоруська гімназія в Вильні

(Допись)

На початку липня б. р. перебув я пару тижнів у Вильні, де приглядався життю братнього нам білоруського народу, а зокрема, завдяки любезній допомозі директора А. Трепки та інспектора М. Красицького, мав можливість bliще зазайомитись з становищем виленської білоруської гімназії, котрої огляд бажаю тепер подати читачам „Поступу.“ Бож гадаю, що нам Українцям годиться приглядатися життю сусідних нам націй і учитися не тільки на своїх хибах, але і на досвідах чужих нам людей, поставлених більш-менш в подібні з нами обставини.

Отже білоруська гімназія в Вильні була заснована 1. січня 1919 р. трьома особами: покійним білоруським діячем Іваном Луцкевичом, п. Михайлом Кохановичом, що став незабаром її директором, та Янком Станкевичом, що перебуває тепер студентом в Празі. Були то часи, коли Вильно займали большевики, а василіянські мури, в котрих колись сидів А. Міцкевич та його товариші („Кондрат“), тепер же почасти зайняла білоруська гімназія, були вже що правда покинуті Німцями, але потребували основного ремонту, бо бракувало в них дверей та вікон, а в церкві, котру охоплюють названі мури, валялася рогожа, порожні пуделка від консервів, де лежало сміття — як взагалі після кинутого наспіх помешкання жовнірів. Тож природно, що адміністрації нової гімназії приходилось багато працювати і як адміністраторам і як організаторам поважної шкільної інституції, тим більше, що гімназію зразу не відкрили в складі 8-ми клас, а учнів було повно, хоч і не конче Білорусів, але і Жидів та Росіян, не вважаючи на те, що і тоді, як і тепер, Вильня мала поважне число середніх шкіл і конкурентами Білорусам являлися не тільки шість російських гімназій, але і литовські, та певна кількість державних польських, відки легкий був завжди перехід учням до польських вищих шкіл, а зокрема і до виленського університету.

Вище я зазначив, що з самого початку гімназія мала в своєму складі не одних Білорусів. В польському оточенню, а тим більше в місцевій польській пресі, почуєте і тепер, що власне немає „білоруської“ гімназії, а існує на пів жидівська, на пів російська, а значить, ця гімназія немає свого *raison d'être* існування. Отже, щоби розсіяти цей погляд, з котрим розуміється приходить ся рахуватись білоруським діячам, приводимо національний склад цієї гімназії на 1922/23 шкільний рік, власне зложений на основі стану гімназії на 1. листопада 1922 р.

Нац. склад учнів:	Кляси:													Разом	% до заг. кількості
		1а	1б	2а	2б	3а	3б	4а	4б	5	6	7	8		
Білоруси		27	21	27	29	21	22	25	27	23	22	17	23	284	78,5% 15,7%
Жи́ди		—	—	—	1	3	—	5	—	5	6	18	19	57	
Росіяни		—	—	2	—	1	—	—	1	2	1	—	1	8	5,8%
Литовці		—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2	1	5	
Німці		1	1	—	1	—	—	—	1	—	—	—	1	5	
Татари		—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	2	
Поляки		—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
Разом		28	23	29	31	25	23	31	29	32	29	37	45	362	100%

З цієї табельки ми бачимо, що хоч Жи́ди і представляють важну меншість, але всеж білоруських учнів в гімназії є більше трьох четвертин; правда, не можемо не замітити, що в старших клясах Жи́ди переважають Білорусів і по суті речі дійсно старші кляси (VII—VIII) по певній мірі можна назвати на пів-жидівськими, але чим далі будемо йти до молодших кляс, тим яснійше, що Жи́ди являються зникаючим елементом в гімназії. Ці виводи зможе підтвердити ще статистика абітурієнтів гімназії:

Роки випусків	Скінчило учнів:	В тім числі:												
		Хлопців	Дівчат	По вірі:						По національності:				
				Прав.	р.кат.	Жид.	Лют.	інших	Біл.	Пол.	Рос.	Жид.	Інших	
I. р. шк. 1919—20	16	3	13	4	1	11	—	—	4	—	1	11	—	
II. р. шк. 1920—21	42	16	26	12	5	25	—	—	12	2	3	25	—	
III. р. шк. 1921—22	36	15	21	9	3	23	1	—	10	—	2	23	1	
IV. р. шк. 1922—23	28	19	9	12	2	12	2	—	14	—	—	12	2	
Разом	122	53	69	37	11	71	3	—	40	2	6	71	3	

Отже бачимо, що поголос про „жидівську.“ по суті речі, білоруську гімназію має під собою певний ґрунт, бо за 4 роки Жидів скінчило 58,1%, тоді, як Білорусів 32,8%, на долож інших національностей (Росіян, Поляків, Німців, Литовців) припадає усього 9%, — але і тут кількість Білорусів матуристів з кожним роком майже правильно (окрім ненормального 1920—21 р.) побільшується; так в першому році Білорусів кінчило 25%, в другому 28,6%, в третьому 27,8% і вкінці у четвертому 50%. Зазначуємо до речі, що як правило Жи́ди добре опановують білоруську мову, часом являються найліпшими учнями, найправильнійше платять за навчання, (що не такий вже не-

важний аргумент для приватної гімназії!) і що, як і в українській літературі (Гехтер), часами являються національними білоруськими письменниками, як се має місце з одним із найбільших білоруських письменників Бядулою, під котрого назвиськом хорониться Жид по походженню Самуїл Плавник.

Та звертаючись ще раз до першої табельки, констатуємо, що молодші класи — т. зв. „нища гімназія“ (класи I—IV), представлені досить поважно, бо мають 219 учнів, що дає 60,5% учнів всієї гімназії і майже виключно суть білоруські (91,5%), але і старші класи — т. зв. „вища гімназія“ (класи V—VIII) суть заповнені, бо мають 143 учнів, отже порівняно на класу 36 учнів, що дає 39,5% всієї кількості, але вже менш однорідні в національному відношенню (Білорусів 59,4%). Констатуємо також поважний факт певної кількості дівчат в школі, котрих відсоток для матуристів вище середнього, бо доходить 56,6%, але разом з тим бачимо, що з кожним роком число дівчат все зменшується; і так для 1 року він був 81,2%, для 2-го 61,9%, для 3-го 58,3% і вкінці для четвертого випуску 32,2% і цей спад, — так значний на протязі тільки чотирьох років існування гімназії, не може додатно характеризувати поширеність білоруського руху!

Та для характеристики гімназії має чималу вагу стан четвертої та п'ятої класи. Відомо, що польський закон робить обов'язковою освіту до 14 років життя, отже до 5-го року гімназії, коли кінчається по польським програмам так звана „початкова“ освіта, а далі вже вчать „добровільно“ тільки ті, що мають бажання набути середню або вищу освіту. Тож в біжучому році в 4-ій класі почало вчитися 60 учнів, з котрих перейшло до 5-ої класи 30 учнів (50%), 15-же учнів залишилося на повторний курс і властиво не знати чи будуть далі вчитися, а 15 учнів кинуло вчитися на протязі шкільного року, бо певно мали більше 14 років. В минулому році до 5-ої класи вступило 36,6% учнів четвертої класи, а взагалі певна різниця поміж числом учнів 4 та 5 клас завжди в двічі менша. Одночасно спостерегаємо, що з п'ятої класи збільшується % т. званих екстернів, як можна догадуватися переважно жидівської національності, (бож звідки візьмуться Білоруси?) і одночасно зменшується число учнів, що почали вчитися з молодших клас; так в минулому році на початку року було 45 учнів, далі їх стало 32, в цьому році з 45 учнів 8-ої класи покинуло 28, себто 62,2% і т. д. Можливо, що на цей відпад впливає матеріальний стан учнів. Так знаємо, що в 1921/22 шк. році поміж учнями мешканців Вильні було 200, а з провінції 166, в біжучому році місто і провінція дали приблизно по рівні учнів (по 180), при чому з провінції було найбільше з Городенщини, з окрема Полішуків, котрих, до речі, Білоруси зараховують до своєї національності, тоді коли, як знаємо, суть вони української нації. Гімназія, як відомо, є приватною, отже адміністрація бере з учнів платню за навчання, котра в минулому 1922/23 шк. році для наймолодшої класи рівнялася 30.000 п. м. за півріччя, а далі з кожною класою збільшувалася на 30.000, так що в 8-мій класі платили по 250.000 п. м. за півріччя. Тож певно, що ця плата для декого з батьків являлася досить поважною, хоч адміністрація гімназії йшла на зустріч бідним учням і при своєму бюджеті за I півріччя в 29 мільйонів п. м., а за II-ге в 78 мільйонів п. м., звільнила на 49 мільйонів п. м. за II півріччя учнів від плати навчання,

одержавши від учнів усього 26½ мільйонів п. м., при чому 85 учням дано і приміщення в мурах самої гімназії, до которого числа належать і учні старших клас (з 8-ї та 7-ї по 5 учнів). Інтернат, до речі, утримується приватними коштами. Гімназійж уряд трохи допомагає, відпускаючи їй дров на 36 печей — по урядовим цінам, котрими оплачуються не тільки класи самої гімназії, але і помешкання директора, інспектора, сторожів, канцелярії і двох урядовців, що одночасно являються і вчителями і які мешкають таки в самій гімназії. Уряд окрім того оплачує працю директора, інспектора і виховавців клас (3 учителів). Загалом ж учителі отримують за свою працю 150—750 тисяч п. м. місячно, в залежності від стану родинного і числа тижневих лекцій, котрих мають од 6 до 31 на тиждень, а пересічно 17 годин. Взагалі ж вчителі гімназії змушені шукати собі заробітка ще де небудь, поза гімназією, що напевно відбивається на їх праці. Учителів в минулому році було 27, рахуючи і двох польських вчителів; в сьому ж році їх стало тільки 22, завдяки скороченню деяких предметів — та відкиненню науки російської та французької мови. З поміж вчителів, по заяві п. Директора — було 12 вчителів з вищою освітою. Вкінці додано, що минулий шкільний рік не був цілком нормальним — бож 7 педагогічних сил зайняті були виборчою кампанією до Союму Речі Посполитої а значить тільки половину часу віддавали гімназії, а до того пізніше 5 з них стало послами чи сенаторами, але вся ця політична праця, порівнюючи, менше відбилася на молодших масах гімназії як на старших.

Вчителям приходилось працювати майже при повній відсутності шкільних підручників, отже змушені були більше як в нормальних варунках підготовлюватися до своїх лекцій і працювати одночасно над складанням записків для учнів. Так, окрім білорусознавства, до которого мається майже комплет підручників, по математиці існують тільки „Задачник Юрєвича ч. 1—2“ (переклад В. А.), пристосований для молодших клас — та білоруський переклад (А. Луцкевича) „Алгебри Киселева“ (чч. 1—2. Вильня 1922. стор. 160 та 164), по фізиці підручник А. Трепки (ч. I. стор. 422+VI, ч. II. ст. 249. Вильня 1922, остатній літографірований), та ще дві книжки В. Остерлеца та Я. Шустера по всесвітній історії (для середних та нових часів: ч. II. 1921. Вильня ст. 138, ч. III. 1922. Вильня ст. 149). Решта підручників суть російські. І це тоді коли число годин навчання в гімназії досить велике — так в 1 кл. мали учні 31 тижневих годин, в 2-ій 36, в 3-ій 36, в 4-ій 37, в 5-ій 37, в 6-ій 36, в 7-ій 38 і в 8-ій 37 (при загальній кількості — рахуючи і паралельки — 438 тижневих годин). Викладовою мовою навчання є білоруська, але вона стала тільки в біжучому шкільному році, з котрої почали навчання тільки 3 молодші класи, тоді як ще в 1921-22 шк. році всі предмети — окрім білорусознавства — в 7 та в 8 класах, та історія і математика в 6-ій класі викладалися в російській мові, а загальна історія літератури навіть в 1922—23 р. ще читалася по українськи. Звісно, релігія для Жидів викладається в жидівській мові, а польнознавство для всіх клас — в польській. Польській мові, до речі, призначено в 2, 3, 4 класах по 4 годин і стількиж для історії польської літератури в 5—8 класах. Історія Польщі для 7—8 клас має по 2 години тижнево; стільки для географії Польщі в 5—8 класах — а в сумі для польнознавства відведено 40 годин.

Програм гімназії ідентичний з програмом клясичних — без грецької мови до-революційних російських державних гімназій, з тим, що замість предмету „російської мови“ поставлена білоруська мова, хоч в минулому році, як згадувалося, викпадалася і російська мова, а тепер вже заборонена Кураторією, котрій безпосередно підлягає гімназія. Цікавий в гімназії програм по білорусознавству; він значно ширший аніж відповідний програм українознавства в українських школах, приміром на Волині, де, до речі, шкільна влада польська (інспекторат) заборонює вчити географії та історії України. Так зазначено, що на білоруську мову призначено 19 годин тижневих, власне в першій клясі по 5 годин, в 2-ій, 3-ій та 4-ій по 4 години і в 5-ій 2 години. Учень опановує етимологію та синтаксу білоруської мови, хоч підручника для синтакси немає ще, єдиною, з граматикою білоруської мови, являється книжка Б. Тарашкевича (Вільня 1918. стор. 76), котра, до речі, переглянута була в свій час членом російської Академії Наук Е. Карським.

На історію білоруської літератури призначено 13 годин тижнево, власне в 5-ій клясі 2 години, в 6-ій та 7-ій по 4 год. і в 8-ій 3 години. Білоруси мають дві хрестоматії — М. Гарецького (Вільня 1923. стор. 264) та Ластовського (І частина. Вільня 1921. стор. 80) та крім того „Історію літератури“ М. Гарецького (2 вид. Вільня 1921. стор. 208). Цей останній підручник доведено до остатних днів, тоді як хрестоматії кінчаються 1905 роком, отже даліше учні послуговуються безпосередно утворами білоруських письменників, ознайомлення з найбільшими з них починається досить рано, так прим. в 5-ій вже клясі проходять білоруський епос (по творах Коласа), в 6-ій білоруську лірику (по творах Купали та Мартинкевича) а в 7-ій кл. спеціально студіюють твори Мартинкевича та Богушевича. Особливо подрібно проходять найновіших письменників, так курс 7 кляси обмежується епохою від 1900 до 1905 рр., а 8-ої кляси від 1905 до наших днів. І ця риса ознайомлення з сучасними письменниками дуже характерна для білоруських шкіл, в протилежність до програм по українській історії літератури. Для приміру, на матуральних іспитах в цьому році учням задали такі теми — „Якуб Колас як національний поет,“ „Загальнолюдські мотиви в творах Яна Купала“ і „Характеристика міщанства по творам Ф. Вляхневича“ — отже всі теми з найновішої літератури і сучасних письменників, причому, що цікаве також, найкращі письменні праці учнів друкуються в місцевій білоруській газеті „Наш Сьцяг“ в цьому році, починаючи від ч. 12 б. р. (14 липця і далі).

Географію Білорусії проходять в 1-ій та 5-ій клясі по 3 години та в 7-ій 2 години тижнево, а усього 8 годин. А як підручник по географії служить єдиний для всіх кляс А. Смоліча (вид. 2. Вільня 1922. ч. I ст. 120, ч. II ст. 250 in. 8°). На історію Білорусії призначено 7 годин, власне в 2-ій та 3-ій кл. по 2 години, а в 7-ій по 3 години тижнево, підручником служить також єдина популярна історія І. Ігнатовича (Вільня 1921. стор. 113). Всього ж на білорусознавство, як бачимо, призначено 47 годин, отже досить поважна кількість часу.

Білоруси, як відомо, на половину католики, на половину православні і розуміється наука релігії відбувається для обох груп окремо і в білоруській мові, тоді як в українських школах на Волині, за дуже малим винятком, по російськи (вплив Епархіальної Влади) або і по польськи, — але на жаль ні ті ні другі Білоруси не мають релігійних

книжок, рівнож як і підручників по релігії, окрім кількох елементарніших брошурок про Символ Віри, та про найпотрібніші щоденні молитви.

Математика виучується концентричним способом, так що в перших трьох класах ознайомлюються з формальною стороною математики, а в старших, як з основою розвитку людини. Підручників геометрії не має, її проходять разом з іншими частинами математики, рівнож як не роблять і моделів. Метрична система, як і стара російська, примінюється одночасно, хоч здається і не досить звернено було увагу на першу. Пропедевтика фізики починається з 3-тої класи — без законів явищ, — теорична ж фізика починається вже з 4-ої класи. Початок ознайомлення з функціональними величинами дається аж тільки в сьомій класі, як рівно тоді ж починається примінюватись і графічний метод, тоді як безсумнівно раціональніше було б пересунути його значно раніше, найпізнійше до п'ятої класи. Ознайомлення з аналітичною геометрією наступає тільки в 8-мій класі (1 год. тижнево), що теж здається трохи за пізно, а з хемією тільки в 7-мій (2 год. тижнево). Додамо, що гімназія не посідає фізикального кабінету, не має найелементарніших приборів ані по фізиці ані по математиці, так, що навчання цих предметів в суті речі є виключно теоретичне, невідповідне сучасним методам педагогіки. Всеж згадаємо, що молодші класи водили кілька разів в існуючий у Вільні Педагогічний Музей. До речі, щоби дати зразок білоруської наукової мови, а одночасно показати, які теми задають учням на натуральних іспитах, приводимо в оригіналі одну з предложених — в біжучому 1922/23 шк. році — задач:

„Калы існуючую у басейне трубу замяніць дзвюма, з якіх адна „апаражняе яго на 1 гадзіну пазьней, а другая на **а** гадзін хутчэй, „чымся існуючая, то абедзье трубы, працуючыя разам, апаражняюць „басейн у **а** гадзін — 1) у колькі гадзін апаражняе басейн існуючая „труба, 2) пры якіх **а** абовуі карэні раун, будуць дадатнія, 3) пры якіх „**а** карэнькі раунаваньня будуць рэальнымі, 4) пры якіх **а** карэнькі будуць „мець розныя знакі і каторы карэнь будзе на абсалютны вялічыні вя- „лікшым, 5) ці магчыма, каб абадва карэньні былі адемнымы і 6) якія „з гэтых караньней адпаведаюць верункам заданьня“.

Вкінці, кілька слів про природознавство, котре також до речі немає свого спеціального кабінета, як рівнож і яких то не було підручників. Учні, що правда, приймали участь в екскурсіях, хоч улаштованих і не з природничою метою, збирали гербарій, жуків, навіть яйця птахів, а в своїх зошитах зрисовували все те, що було намальоване вчителями на дошці в класах. Таким чином, *de facto*, навчання ведеться старими методами, без діаграмових робіт та самодіяльної праці учнів. Додамо, що маютьесь в гімназії лекції танців (4-та кл.) для опанування ритміки, на котрих лекціях танцюють вальс і національні білоруські танці — такі, як „Лавоник“ та „Юрко.“ Згадаємо, що гімназія поставила за минулий шк. 1922/23 р. вісім вечірок, на котрих відігравали білоруські пески, але на жаль серед молоді немає ані національної оркестри, ані відповідно поставленого хору.

При гімназії мається учньова бібліотека, приблизно в 2 тисячі томів, котра складається головним чином з підручників та поодиноких творів білоруської літератури. Наприкінці біжучого року подаровано школі бібліотеку в 30 тисяч томів, з котрих поступило вже до 8 тис. наукових книжок переважно в російській, німецькій та французькій мовах.

Гімназія, як зазначено, є приватна, існує з коштів, що складаються з платні за слухання лекцій, а рівно і спеціальних пожертв, — то-ж учні не мають „матуральних свідоцтв,“ а одержують тільки відповідні посвідчення, з котрими до речі чудесно приймають учнів до чеських університетів, кудю іде далі молодь. Зазначені свідоцтва до речі видруковані в трьох рівнобіжних мовах: польській, білоруській та латинській і по цьому виконанню є цілком оригінальними.

Так стоїть справа з білоруською національною гімназією у Вильні. Безуслівно має вона ще чимало хиб та потрібно ще багато попрацювати білоруським діячам, поки вони поставлять свою гімназію на належну височину, але всеж не можемо не признати, що культурну свою роботу вона й тепер робить, робить на благо і розвиток свого рідного білоруського народу і можна тільки побажати, щоби і на далі, той маленький, але міцно споєний гурток Білорусів-патріотів, так само інтензивно працював, як це робив він на протязі чотиро-річного існування існуючої у Вильні гімназії.

Бельмаж, 11. серпня 1923.

С. Б.



Слідами нашої культури на землях Польщі

(Продовження)

На сумежних стінах дальших двох піль є зображені дві шести-крилі зяви, з яких тільки одна має сяєво довкола голови. Є то прочі ангели першої групи, отже Херувими й Серафими. Лице згаданого ангела, прикрашеного авреолею, є повне виразу, а натхнене торжественною повагою.

В сусідних площах тихже піль виступають ангели, держачі в руках ставники із горючими свічками. Вони є представлені в цілій поставі, а звернені боком до зрителя. Їх одяги, розвіяні дещо, вються живописними складками довкола обутих ніг.

В дальших двох витинках, на стінах протилежних образам Богоматери і св. Івана Хрестителя, бачимо величні постаті іншого степеня ангелів. Судячи по атрибутах — довгих палицях, закінчених горою хрестом і світах з монограмом Ісуса, належать вони до другої секції, котру Діонизій зове Володінням. Світлі є обі ці статі, та поміщена на полудневій стіні перевищає красотою сусідну. Їхні видовжені постави (у відношенню голови до тіла 1:9) надають їм попри маєстатичний вигляд, вражіння ще більшої поваги. Одяги незвичайно багаті; відчувається в їх буйних складках повну легкість і ніжність матеріялу.

На витинках західної части зводу, поміж ребрами і стінами пресвітерії, а то за трикутною площею св. Духа, є представлені дальші два ангели. Поміщений на полудневому полі є подібний так з вигляду, як і з атрибутів, в части знищених, — до попередних, щойно описаних постатей. А тому, що над другим ангелом, зображеним на північній стіні тогож ряду є напис Гавриїл, в цьому ряді отже бачимо представників третьої групи.

В усіх прочих полях, іменно в сумежних з архангелами, так на кінцевому західному, як і по обох сторонах св. Духа, являються Херувими.

Ті всі постаті є намальовані на синьому фоні неба, нині stemілого, а який раньше, — після твердження Ю. Макаровича¹⁾, — мусів бути значно яснійший, але як лазурова краска, з часом зблід. На ребрах зводу тягнеться подвійний, ясний орнамент, ділючи тим стелю на дві половини. Орнамент, відокремляючий східну половину, представляє мотив стяжки поперетиканої цвяхами, а є символічним полученням декоративним з розпису стін пресвітерії.

Образи пресвітерії відповідають точно призначенню цієї часті храму, де священик приносить жертву тіла й крови Христа. Цей обряд мають пояснювати картини маляра, котрий, ідучи слідами своїх східних попередників, представив тут Страсти Господні.

На північній стіні знаходяться більші композиції, на це бо дозволяє простір вільний від вікон в противенстві до полудневого, містячого два вікна. Картини отсі є відділені органічно конзолю луків, а межі собою червоною полозою. Найбільшим образом серед них є Вознесення поміщене при арці, від нього же о половину менші є: Христос на горі Оливній і Тайна Вечера. Ці менші композиції є положені на тій самій висоті що Вознесення, лише по другій стороні конзоли.

Малюючи Вознесення на великому просторі, хотів мистець звернути на нього більшу увагу. Цей образ іменно належить до головних в церковному мистецтві, тому, що відповідає зображенню неба. Тому в ранших пам'ятниках стрічаємо Вознесення навіть в копулі; нині ще бачимо його в деяких церквах атонських; представлене воно на зводі абсиди. На начальному місці, якраз є воно поміщене в сандомірській катедрі.

Ця обставина доказує, чому тільки той одинокий малюнок зістав вставлений між образи Страстей Господніх. Зміст його є подібний до Вознесення в Сандомірі, але зате основна ріжниця заходить в самому укладі. Тут вже нема цієї штивности ліній і сировини красок, тут кожда стаття є оживлена рухом, овіяна містичною тугою. Головною особою в картині є — очевидно — Христос, зображений типово, отже в барвистих кругах гльорії. Постава його є значно більша від прочих статей — маєстатична, поважна. Під оглядом технічним стоїть малювання отже дуже високо, визначається бо добрим рисунком і дуже субтельною скалею красок. Одяг Ісуса творять гармонійні, барвні зіставлення, а то блідорожевий хітон, на якому укладається буйними згортками ясно-синій гіматій, а тони ці межують з голубим кольором тла — кругів слави. Ця симфонія ясних, світляних красок не є лише малярським ефектом, а її задаччу є рівнож відтворювати простір.

Цілість ціхує глибокий настрій, повний мелянхолії, попри — як сказано — знатні прикмети артистичні.

Образ, представляючий молитву Христа на горі Оливній, є о половину менший від Вознесення. Фоном його є архайчно стилізовані гори із убогою рістнею, бо тільки дві пальми на краях

¹⁾ J. Makarewicz. — Freski mistrza Andrzeja w kościele na zamku w Lublinie z r. 1415. Kraków 1917. ст. 15.

розміщені, лагодять суворий вигляд скель. Горою клячить Ісус на двох верхах, близько себе положених. В лиці, реалістично трактованому, проявляється неспокій; так само рисунок цілої статі є відчутий і поправний. Христос простягає перед себе руки в напрямі являючогося йому ангела, держачого чашу, через звисаючу із рук його, хустину. Долом, у підніжжя гір, видніє замкнена тином — по-хожим на великий кіш, — просторонь, в якій сплять три апостоли. Їх уложення і вираз є дійсно добрі. З лівої сторони над постаттю Ісуса поміщений напис: *іс хс помолится*.

Сцена Тайної Вечері відбувається на фоні численних, а дуже різнородних будівель. За круглим столом, застеленим скатертю, сидить Христос в оточенні апостолів. Рухом повним любови спирає Ісус праву руку на рамени біля нього сидячого св. Йоана, котрий у виразі жалю і глибокого співчуття, малюючогося в його нахиленій статі, тулить голову свою на груди учителя. Прочі апостоли в здивуванню і зі сумом глядять на Ісуса, бо це хвиля, коли почули прикрі слова його: «Той, кому я умочивши кусок подам, зрадить мене.» «І вмочивши кусок дав Юді Симонови Іскаріюцькому. А за куском увійшов в него сатана. Речеж йому Ісус: Що робиш, роби швидко... Узнявши він кусок, зараз вийшов; булаж ніч»¹⁾. Цей момент зобразив тут дуже реально артист. Юда звернений в праву сторону картини справді швидко втікає від стола, несучи на раменах чорного діавола. Замітне, як далеко відійшов маляр в цьому образі від приписів іконописних! Бо коли Герменея велить представляти Юду тільки з витягнуеною рукою в напрямі миси відносно до висше наведених слів Христових, наш мистець поминув це правило даючи власну композицію, добре обчислену на вражіння. Годиться додати, що сього рода інтерпретація належить до рідких в церковному мистецтві.

Тепер ще кілька подробиць. Картина ця носить тільки одно знамя знищення, а є ним — на жаль — якраз лице Ісуса. З апостолів замітні три сидячі на першому пляні в лавці, прикритій килимом. Між ними один є звернений боком до зрітеля, а то в трьох-четвертих тіла; це проблема руху — як на ці часи дещо за трудна, коли рисунок сього апостола представляв маляреви видимі труднощі. Одначе можливо, що автором статті цієї не був Андрій, але котрийсь з помічників його, бо судячи по працях, виконаних без сумніву рукою самого майстра, він перевів би й це змагання влучно. Застава стола заслугує рівнож на загдку. Творять її: стояча в середині велика посудина у виді чаші, в якій лежить риба, відтак кілька білих, круглих хлібів, дальше — по одному тарільчику перед кождим учасником вечері, досить великий ніж, та білі й чорні редькви. Напис, як заголовок сього образа, є в части затертий, видніють бо лише букви: *іс хс.... снер.....*

Під отсими картинами тягнуться два ряди менших малювань, із яких є найважніше, так під оглядом іконографічним, як і артистичним, Причастіє апостолів. Сцена ця повстала під впливом текстів євангелія, а представляє хвилю установаження тайни Євхаристії під видом хліба й вина. Звідси походить розділення її на дві часті, де Христос подає відділним групам апостолів один хліб, другим же

¹⁾ Євангеліє св. Йоана 13 — 26, 27, 30.

вино. Найстарша концепція цієї картини є доволі проста. В сирійському євангелію Рабулі¹⁾ з р. 586. бачимо Христа, причащаючого два гуртки учеників віддільно хлібом і вином. Пізніше виступає Ісус уже в двох статях: на ліво дає хліб, а на право вино в золотій чаші. Так представлену сцену отсю бачимо в євангелію париської національної бібліотеки ч. 74. В розвитку цієї композиції має люблинська картина визначне значіння через введення нової постаті, іменно Бога-Отця. Фоном образу є стіна, якої заломі із вкриваючою їх кривлею підпирає шість колоном; стіну цю замикають дві крайні вежі. В середині стоїть могутня статуя Бога-Отця; це старець з розвіяним сивим волоссям в ясно-синьому одязі. Із боків його, з над голубого пояса, вихилюються дві півстаті Христа, одягнені рівнож в синю одіж, немов для зазначення одноцільности Сина з Отцем. Вони звернені до двох груп клячучих апостолів причащають їх, а іменно: права статуя Ісуса подає чашу з вином, ліва же білий хлібець. Вправді проф. Макаревич²⁾ твердить, що це «гостія» а не хліб, підчеркуючи тим льояльність артиста для обрядів західної церкви, та цього не можна уважати за доказ. Не буду збивати це твердження аналогічними примірами, де в інших образах Тайної Вечері чи Причастія апостолів білий, ясний кружок означає не оплаток лише хлібець, — а зверну вже хочби увагу на акцесорії у висше описаному малюванні Тайної Вечері, де та сама форма зображує хліб. Рисунок апостолів поправний; вони убрані в широкі, поволочні одяги. І знова помітна подробиця: лиця їх, то вже не східні, аскетичні типи, це обличчя славянські. А під оглядом вартости артистичної? Своєю концепцією належить отся картина до найцінніших сього часу, у ній бо відважився мистець в почуванні свого великого талану на оригінальну композицію, в індивідуальній формі переведену.

Сусіднє малювання — сцена умивання ніг, доховалося тільки фрагментарно.

Дальшим образом цього ряду є піймання Ісуса. Та і цей образ дуже знищений. Є то ілюстрація слів євангелія св. Йоана, описуючих вхід Христа «до саду, за потоком Кедром.» «Там прийшли із Юдою слуги архиерейські й фарисейські, щоби схватати його, а знаючи Ісус усе, вийшов і рече їм: Кого шукаєте? Відrekli йому: Ісуса Назарянина. Рече їм Ісус: Се я. Стояв же й Юда зрадник із ними. Як же сказав їм, що се я, відступили вони назад, і попадали на землю...»³⁾. Належить додати, що подію цю описав з усіх євангелістів лише св. Йоан, і якраз цю ефектовну сцену вибрав собі маляр на тему до своєї композиції. Тлом образу є архітектура, а подальше скеля. На сьому фоні виступає перед будівлями Христос; це статуя повна святої поваги, скріпленої ще настроєм хвилі. З обох сторін Ісуса стоять дві групи осіб; за ним апостоли, перед ним же воїни зі своїм вождом на чолі. Христос супокійним рухом підносить ліву руку в напрямі гуртка жовнірів, відносно до слів: «Це я», а рівночасно вожд приказує громаді воїнів імперативним жестом

¹⁾ O. Gebhardt — A. Harnack. — *Evangeliorum Codex graecus purpureus Rossuanensis*. Leipzig 1887. ст. 39. і табл. 9—10. Порівн. W. P. dlacha — *Malowidła ścienne w cerkwiach Bukowiny*. Lwów 1912. ст. 110.

²⁾ J. Makarewicz. — *Freski mistrza Andrzeja*. ст. 20.

³⁾ Єванг. св. Йоана XVIII, 4, 5, 6.

піймати його. Ті же — мов осяяні святістю Бога, — падають перед ним на землю. Ідея зосереджується тут очевидно — на особі Ісуса; те й зрозумів мистець, надаючи постаті цій вираз благородного супокою, суїпокою — який будить не лише чувство пошани, але й безмежний подив. Фігури жовнірів видніють переважно у фрагментах тільки; взагалі та частина малювання є сильно знищена.

Біля цієї картини є зображена сцена переговорювання Юди з Жидами. Уклад її згоджується основно з вказівками Герменеї після §. 285¹⁾. З правої сторони, на тлі будівлі сидять Ананій і Каяфа одягнені у жидівські священничі ризи. Перед ними стоїть скриня, а на ній розложені срібні гроші. Та Юда не стоїть — як велить Діонизій — перед скринєю, бо мистець, унесений силою своєї фантазії, представив продавця символічно, як зрадника в цілому величестві його. Тим то намалював Юду сидячого напротив архиєреїв на високому престолі, за ним же є видимі чотири чорні голови діаволів, підшиптуючих йому. Шкода, що стаття Юди затерта прямою знищення; лишилися тільки його голова та ліва нога, а без сумніву була вона інтересна, як і сама концепція картини.

Останні два малювання північної стіни, а то: ангел на гробі Христа та відречення св. Петра — переховалися рівнож лише фрагментарно.

Розпис полудневої стіни пресвітерії має інший поділ чим розпис північної. Спричинюють це архітектурні різниці, а то вибиті там два вікна, що артист мусів узгляднити при розміщенню картин. І тому понизше вікон знаходяться тільки чотири більші малювання, і доперва між вікнами та побіч них, є ряд малих образців. До перших належать слідуєчі сцени Страстей Господніх: 1) наругування, 2) Христос під хрестом, 3) Розп'яття і 4) знимання з хреста; до других же: 5) ведення Ісуса на суд, 6) Пилат умиває руки, 7) бичовання, відтак 8) свята Єлена, 9) ангел з хрестом, 10) св. Анна, та 11) два королі.

В ряді перших знаходиться найближче престолу картина незвичайно цікава під оглядом змісту, а представляюча наругування з Христа. Фоном її є сіра будівля вязнична із двома малими вікнами. В середині площі перед нею стоїть Ісус, одітий в довгу одержу багряну, прикрашену золотими обшивками і держить в руці довгу, білу палицю. Його окружує гурт — під оглядом величини менших від нього осіб, іменно шістьох музик, за нимиж чотирьох співаків. Зіставлення інструментів, на яких грають ці музиканти, дуже різнородне. Є там флет, ріг, гарфа попри тарабан, найчисленніше одначе являються теорбани. Та перевага теорбанів якраз навела проф. М. Соколовського²⁾ на слушний здогад, що в малюванню сьому зістали спортретовані двірські музики короля Ягайла. Ще більше інтересними є жіночі постаті. Дві з них клячуть перед Христом із витягненими до него руками, а по боках картини є зображені ще другі дві жінки, як стають із гори на його руки. Дивний, але й небуденний спосіб висказування! Щоби підчеркнути оригінальність цієї концепції, наведу тут в цілі порівняння опис наругування Герменеї³⁾, опертий на оповідання св. Матея (єванг.

¹⁾ §. 285. *Ἡ συνφωνία τοῦ Ἰουδᾶ μετὰ τῶν Ἰουδαίων.*

²⁾ Підчас звіту з відкриття отсих фресків.

³⁾ §. 297. *Ὁ ἐμπαλῦμος.*

XXVII. 28—30). »Христос є нагий; має на собі тільки червоний одяг, а на його голові є терневий вінець і держить тростину в своїй одесній, докругиж нього є жовніри, котрі глузують із него, одні клячать, інші бють його тростиною по голові.« Ріжниця в цьому зіставленні, відтак ідея образу, а що за тим іде — й вартість його, самі за себе говорять.

Сусідна картина: Ісус під хрестом, — є горою і в середині знищена. На тлі муру з вистаючими, малими вежами, який від середини до лівої сторони опадає немов у віддаленню, — стоїть Христос зі звязаними руками. За ним бачимо бючого його воїна, під час коли якийсь інший муж вбиває клин під хрест. Під хрестом чорніє глибокий діл, а в ньому видніє величезний череп Адама.

Образ смерті Ісуса будить в душі християнина найповажніші й найблагородніші почування. За гріх чоловіка умирає сам Бог на хресті! Нічого дивного, тому, що з давна вже працювали мистці зображення Розп'яття з незвичайним пієтизмом. Задля цього ті зображення є багаті в символи, а їх зміст і історія це справдішна епопея. Від XII. в. представлявано розп'ятого Христа не зі зжовленими одна на другу ногами, й прибитими одним, але двома цвяхами. Довгий час потім велася дискусія, чи до прибиття тіла Господнього зістали ужиті 3 чи 4 цвяхи, що і є видиме в творах цього рода й цієї доби. Після традиції відтак воїн, котрий подав Ісусови губку напоєну оцтом називався Стефаном а той, котрий пробив списою бік — Лонгін. Апокрифічні легенди вкінці, давали знатний символічний матеріал. І так: після них гора Голгофти була місцем, де похоронено тіло Адама, на йогож гробі виросло дерево з насіння чи галузки дерева життя, а на якому саме зістав розп'ятий Христос. Так отже над гробом Адама мало довершитися діло спасення. Очевидно, що наш мистець, маючи до розпорядимости таке багатство іконографічних вказівок, не дав в люблинському Розп'ятті вже нічого нового, на загал же придержувався в його укладі опису Діонізія¹⁾. Фоном картини є плоска архітектура рожевої краски, а над нею видніє темне небо. Перед будівлею вносяться три хрести, під якими стоїть гурт осіб. На жаль, і цей образ є горою знищений, затерті є голови умираючих, як також рамена хрестів. Далеко краще заховались статі долом, а то у двох групах стоячі. Головною особою лівої групи є Богородиця; вона, опанована безмежним болем, паде зімліла на руки піддержуючих її жінок. Ближше до хреста стоїть лицар в сталевій збруї, проколюючи списою бік Ісуса.

(Продовження слідує)

Дамян М. Горняткевич

¹⁾ *Εικονική* §. 300. — *Η σταύρωσις τοῦ Χριστοῦ*.



Орудний відмінок однини слів жіночого роду приго- лосної відміни

Історично-порівнявчий нарис до усталення українського правопису

§ 1. В українській літературній мові орудний відмінок однини слів жіночого роду так званої приголосної відміни (цеб-то давніх основ на *і*) належить до таких форм, що про них нема ще єдності між нашими письменниками, — пишуть їх, як кому вгодно: оден пише *ночию*, другий *ночею*, а третій *нічю*, а ще інші пишуть *ночю*, *ночу*, *ніччю*, *ніччу*, *нічу*, *ночев*, *ночов* і т. п. Збитий таким багатством форм з пантелику звичайний собі читач зо всього того неперемінно робить тільки оден сумний висновок: пиши, як душа твоя бажає, бо в українській мові сталих законів правопису немає...

Алеж ні, — гіркий висновок такий бувби передчасним: українська мова, як і кожна мова, має свої сталі, непорушні закони, та тільки ми їх, на жаль, не завжди знаємо, і не завжди додержуємось їх, а тому часто плутаємось поміж трох сосон, як в темнім лісі, навіть там, де справа зовсім ясна, от хочби і з цею формою, про яку тут річ.

В цій коротенькій замітці я хочу розповісти історію цієї цікавої форми з найдавніших часів аж до нинішнього дня, розповісти на те, щоби стало яснішим, якже нам остаточно писати орудний (або шостий, *ablativus*) відмінок слів жіночого роду приголосної¹⁾ відміни, яких в словнику нашої мови знаходимо досить.

§ 2. В давній українській мові була особлива відміна для слів з т. зв. основою на *і*, щоб-то для тих слів, що кінчаються на *ь*. До цієї відміни належали почасти слова мужеського роду на *ь* і багато слів жіночого роду, а саме:

1) Безсуфіксні (цеб-то ті, що не мають незмінної частини закінчення), напр.: двір*ь*, зльч*ь* (жовч), мѣд*ь*, мыш*ь*, пѣд*ь*, рѣч*ь*, рѣж*ь*, скрѣб*ь*, соль, твар*ь*, тврѣд*ь* і т. и. Вони закінчувалися на д*ь*, з*ь*, л*ь*, н*ь*, с*ь*, т*ь*, ц*ь*; б*ь*, в*ь*; ж*ь*, ч*ь*, ш*ь*, щ*ь*.

2) З суфіксом на-л*ь*,-сл*ь*: гибель, жал*ь*, кжпѣл*ь*, мысл*ь*, обитѣл*ь*, печаль, пишаль, скрижал*ь* і т. и.

3) З суфіксом на-н*ь*,-сн*ь*,-зн*ь*: боимн*ь*, басн*ь*, дан*ь*, жизн*ь*, казн*ь*, приизн*ь*, пѣсн*ь*, сѣн*ь* і т. и.

*) На означення терміну *consonans* я вживаю виразу «приголосний» звук, бо роля цих звуків в мові найбільше полягає в тім, що вони містяться *при* *голосних* звуках, творячи з ними склад (порівняй вираз «приструнки» при струнах на бандурі). Часто вживаний в Галичині термін Огоновського-Смаль-Стоцького (у Огоновського «шелестя», *Geräusche*) «шелестівка» мало науковий: що тут шелестить, про який шелест іде мова? Ліпшим був би термін «співзвук» (*Mitlaut*) — дослівний переклад латинського *consonans*, але він часто викликає, особливо серед учнів по школах, неправдиве зрозуміння, ніби це тільки «пів звук».

Так само вживаю для *vocales* терміну «голосний» звук, бо термін «голосівка» викликає на Україні хибне зрозуміння: на Україні «голосити» — то плакати, ридати, напр. у Т. Шевченка: «Бігла Катря боса лісом, бігла та *голосить*». У Квітки-Основяненка: «Мати не почувла її *голосіння*, що так і ридає». Частого в Галичині значіння «голосити» — оголошувати на Україні зовсім нема; на Україні не розуміють оцих речень з «Всесвітньої Історії» Др. М. Кордуби, 1909 р., ст. 41: «Свою науку почав *голосити* Христос вже по смерті Августа», «Апостоли *голосили* радісну вість». — Про термінологію див. мою «Українська граматична термінологія», Київ, 1908, в «Зап. Наук. Товар.», а також «Курсь украинского языка», вид. 2, Київ, 1919 р., ст. 296 — 306.

4) З суфіксом на -ть: благодать, власть, вѣсть, зависть, кость, масть, мѣсть, напасть, памѣть, пешть, сласть, сѣть, чѣсть, чѣсть і т. и.

5) З закінченням -ость (їх дуже багато): грѣдость, горѣсть, добрость, дръзость, кротость, крѣпость, лѣнность, лютость, милость, мѣдрость, пакость, радость, скѣпность, скорость, старость, свѣтлость, свѣтость, тихость, хытность, чистость, юность і т. и.

Всі слова цієї відміни, шкільна термінологія зве її приголосною (шелестівковою), в оруднім відмінкові однини кінчались в давнину на *иѣ* (наше -иѣ): *костииѣ*, *благостиѣ*, *милостиѣ*, *крѣпостиѣ*, *материѣ*, *честиѣ*, *свекръвиѣ* і т. и., — це найдавніший стан нашої форми.

Але поруч з цим праукраїнським закінченням *иѣ* вже давня українська мова знала й друге закінчення, пізніше, але частіше — *иѣ* (наше -еѣ) з зм'ягченим попереднім приголосним, бо на українським ґрунті зміна *и* на *ь* — звичайне явище (пор. форми *костии* і *костьи* для родового відмінка множини): *костыѣ*, *патыѣ*. Це закінчення *иѣ* також надзвичайно давнє, бо вже в Київському Миссалі, пам'ятці X-го віку, знаходимо його: *милостыѣ*, *честыѣ*, *помощыѣ*. В Синайському Требнікові XI віку знаходимо теж обидві ці форми: *благодѣтиѣ* 14, *благостиѣ* 20 і *радостыѣ* 856, *дланыѣ* 306. Українська пам'ятка 1076 року, Святославів другий Збірник, знає обидві ці форми: *горестию* 346 і *сладостью* 346, *милостью* 466.

Такою була наша форма в давній українській мові, яку ми знаємо з найдавніших пам'яток, — почасти з т. зв. церковно-словянських (давнє болгарських), почасти з своїх рідних.

§ 3. З початку XIII-го віку розпочинається друга доба в житті нашої форми, доба середня. В цей час давня форма іменників середнього роду на зразок *житие* дає — через форму *житѣ* — нову форму *житте*. Те саме трапилось і з нашим орудним відмінком.

Найдавніша праукраїнська форма на *иѣ* (иѣ) ще десь в X віці, коли не раніше, дала другу форму на *иѣ* (ѣѣ), але при цьому зм'ягчився той приголосний, що стояв перед ѣ: *солиѣ* дало *солыѣ* з м'яким *л*: *солю*. Пізніше, вже десь на початку XIII-го віку, це *ѣ* в закінченні уподобилось попередній приголосній, — перейшло в м'яке *л*; так виникла нова форма соллю (солю). Таким чином здовжується приголосний перед закінченням *ю*, — але це здовження ми лише тепер зазначаємо на письмі подвоєнням приголосного, бо в вимові нашій воно почувається не як подвоєний звук (не мідь-дю), а лише як звук здовжений (як мідю¹).

Давні писані пам'ятки наші знають цю нову форму, але, звичайно, без подвоєння приголосних, бо в той час здовженої приголосної ще не зазначали на письмі подвоєнням її (почали зазначати це пізно, лише з XVI віку; пр., в Опису Київських замків 1552 р., в »Арх. Ю.-З. Росії« ч. VII т. I: *отношенне*, в *рубленни*, в *копанни* і т. и.).

Ось декілька виписок про орудний відмінок однини з старих українських пам'яток. Грамота 1450 р.: *милостю*. Грамота Прилуцька 1459 р.: *долгостю*, *принадлежностю*, *широкостю*. Пересопницька Євангелія 1556 р.: *мастю* 10. 41, *пильностю* 1. 69. 78. 109, *радостю* 4, *челю* 68, *немочю* 39, за *помочу*, (цифри визначають зачала Єв. Мт.).

¹) В теперішній час в Галичині серед української інтелігенції можна часто почути не здовжений приголосний, а штучно подвоєний; кажуть: до побачен-ня, моє шанован-ня, жит-тя. Така вимова — штучна: подвоєння робимо лише на письмі, щоб означити здовжений звук.

Українська Житомирська Євангелія 1571 року: похотю, з жолцю Мт. 113.

Новий Завіт в перекладі на українську мову Валентина Негалевського 1581 р.: смертю 17, моцю 48, боязню 34, кровю 32, паметю 66.¹⁾

Учительна Євангелія 1619 року: пилністю 2, достойністю 36, годністю 4, трудностю 4, сладостью 7 і т. и.

Лексікон Славенороскій Памви Беринди, Київ, 1627 р.: з оучти-востью 44, болестю 137, цудністю 78, дорогостью 78 і баг. т. и.

Акти Полтавського мійського уряду, справи поточні 1665 р. (видані 1912 р. В. Модзалевським в Чернігові): вѣдомостью 17, речю 35, старостью 36, з притомністю 61 і т. и.

Псавтир середини XVIII в. (до 1760 р.) в перекладі на лемківській говір о. Івана Прислонського, пароха Кам'янського: чтю (честю) 116, самов рѣчу 206, обличністю 5. 14. 256, пред облично-стю твоювъ 7 і т. и.

§ 4. Десь в XIII віці, в кінці його, повинна була розпочатися третя, нова доба в житті нашої форми, а саме: зміна на *i* того *o* або *e*, що стояли перед здовженим кінцевим приголосним звуком. Річ у тому, що в формі *солю* звук *o*, стоячи в відкритому складі (правильніше: в складі, перед яким не було глухого *ъ* чи *ь*) не мінявся; але коли з'явилась форма *солю*, а потім *соллю*, то звук *o*, опинившись в закритім складі (правильніше: маючи перед собою глухий звук *ь*), мусів, по законах нашої мови, змінитися на *i*.

Так воно й сталося десь в кінці XIII-го віку. Думаю так тому, що в цім віці взагалі почав в українській мові мінятися звук *o* на *i*; перший відомий мені випадок зміни *o* на *i* знаходиться в Іпатському Літописові під 1291 роком: самострѣлы коловоритны (=коловоріт-ний) ст. 615: по Хлібниківським спискові: коловоротными.²⁾

Таким чином в третю добу життя нашої форми повстає *сіллю*, *осінню*; слова на *-ость* одержали закінчення *-істю* (а не *-остю*, бож *-ост-тю* мусіло дати *-іст-тю*, *-іс-тю*): злістю, мудрістю, вдяч-ністю, обережністю і т. и.

Але в давнину взагалі кріпко-держалися старого правопису і з традиції не міняли на письмі *o* на *i* (хоч в живій вимові це й було); от тому в старих наших пам'ятках ми маємо не багато випадків, щоб було зазначено зміну *o* на *i* в формі орудного відмінку. Проте одну таку форму я знаю з Кальвинського Катехизису 1562 року, видрукованого в Несвіжж, — тут на ст. 142 читаємо: с пильністю (цеб-то з пильністю, бо *и* — це наше *i*).

(Докінчення буде)

Проф. І. Огієнко

¹⁾ Про ці три Євангелії і про мову їхню див. Проф. І. Огієнко: «Українська Пересопницька Євангелія 1556 р.» Тарнів 1921 р. — Його ж «Новий Завіт в перекладі на українську мову Валентина Негалевського 1581 р.» 1922 р. — Його ж: «Українська Житомирська Євангелія 1571 року.» Тарнів 1922.

²⁾ Чиста форма зміни *o* на *i* знаходиться також в Пересопницькій Євангелії 1556 р. зач. Лк. 72: відповѣдаю (=відповідаю), а також: обибрали (=обібрали) В Житом. Євангелії 1571 р. в зач. 66 Лк. знаходимо дуже важну форму: ніч. Але звичайно, з правописної традиції старі пам'ятки не зазначають зміни *o* на *i*.



Епілєпсія умів

На маргінесі футуристичної поезії

(Продовження)

Осередком і колискою українського футуризму, зі всіми його розгалуженнями, є Велика Україна. Основуючися на сказаному вище, себто, що кожна епоху письменства створили чинники суспільного життя даного народу, мусимо прийти до висновку, що найбільш пригожим тереном для засад футуризму була, й ще частинно є, Велика Україна. Моральна реакція і політичні перевороти згармонізувалися з революцією в мистецтві й дали такий вислід, що «коли сучасну українську поезію схочемо очеркнути якимсь одним словом, то побачимо, що найкраще підходить сюди слівце: хаос»¹⁾.

В цьому хаосі пролетарських мистців, можнаби розрізнити три головні течії: перша руйнує далше, в ній находимо скрайно анархічні елементи, це т. зв. панфутуристи. Друга відроджує стару будову поезії, це т. зв. неоклясики й символісти й третя найголовніша, т. зв. поезія пролетаріату²⁾.

Першим футуристом, котрий повстав ще в часах символістичної доби української поезії, є Михаль Семенко. Його можнаб назвати «поетом міста»; він захопився «затритуареним повітрям» і місто згубило його. В перших творах, ще його можна зрозуміти, але відтак він починає в собі губитися і маніруючися зовсім, переходить в табор панфутуристів. Найкращим доказом його розсіяної індивідуальности й згубленої ціли, є останній збірник творів, п. з. «Стерво». Титул говорить сам про себе...

«Духовим сином» Семенка, є представник першої течії пролетарського мистецтва, «король футуроперій» панфутурист Гео Шкурупій. Цієї течії не можна означити, навіть на основі творчости її представників не можна точно зясувати її характеристичних прикмет — о скільки дослідник сучасної поезії не є рівночасно лікарем-психіатром.

Виступили панфутуристи маніфестом, п. з. «Семафор у майбутнє», в котрому читаємо: «Мистецтво є пережиток минулого. Привид блукає по Європі — привид футуризму. Панфутуризм є ліквідація мистецтва. Смерть мистецтву! Хай живе панфутуризм. Поглиблюючи революцію в мистецтві — панфутуризм готує ґрунт для конструкції. Конструкція є метамистецтво. Метамистецтво є синтез деформованого мистецтва зі спортом. Пролетарського мистецтва не може бути, бо пролетаріат є раса майбутнього, в майбутньому не має місця мистецтву. Тоді буде метамистецтво, а зараз — панфутуризм — продовження футуризму, мистецтво переходової доби. Хай живе метамистецтво «мистецтво» комуністичного суспільства! Хай живе панфутуризм — бойовий фронт майбутніх метамистецтв!»

Що це є метамистецтво, ніхто не знає, а найменше самі панфутуристи. Найкращим, здається і найбільш підходящим, є означення М. Йогансена: Ein Wort, wo die Begriffe fehlen³⁾. Головним представ-

¹⁾ В. Бобинський: Від символізму на нові шляхи. Митуса III. я. в. ст. 87.

²⁾ М. Йогансен: Конструктивизм, яко мистецтво переходової доби. Шляхи Мистецтва ч. II. Харків 1922. місячник худ. сект. говполітосвіти.

³⁾ Шляхи Мистецтва я. в. стор. 55.

ником панфутуристів, як було вже зазначено, являється Гео Шкурупій. Його твори діждалися багато рецензій, між іншими знаходимо гарну рецензію д. Роленка в II. ч. »Шляхів Мистецтва« на знаменитий твір »короля футуроперерій«, виданий п. з. »Психетози«. Рецензія міститься під титулом »Йолопи« і в ній находимо такі докладні означення талану, як »каша в голові автора« й тим подібне. Деякі уривки подаємо тут. На першій сторінці находимо:

geo O ge
ego
geo Wkurupij
geometr i
ja
geograf i
ja
geo:

log i ja ego
evropA frik
siA
merik A vstrali A
geo O ge ego
Geo W kurupij
AVTORPORTRET

Пізніше наступають такі поезії:

Л лю
Я льоль льоль
Л лієллі лієллі
Я канц канц
ae ea eo лєлі
бумеранг бумеранц
пфуїті твіті лю
лю
банг банг
ре мікі мікі мікі
шанг танг
ліле люліт лілят лінг
оелят
шанг танг
лю
льоль льоль
мойреюль анц ой
канц канц

С о мем ями мем
У у тоненькій павутині
С в шкаралупці
бються мухою
заплутані почуття
дзичать настирливо
о мем ями мем
далекій постріл
сильніше забила муха
заплутаних почувань
ш ш ш ш ш ш ш
нняв
непомітні слёози котяться
по єдвабній морді задумливости
дзичать дзичать почуття
о мем ями мем

Збірка¹⁾ кінчиться:

В у фабриках заводах майстернях	вам юнаки вогняну зброю
И мої машини і механізми	хтож тепер не відчине ваших
Р розуму	[стремлінь
О слова вироблюють	
Б фосфорові і залізни	вікна і двері
Н автомобілі й танки	коли повз них проходить
И аеропляни	король футуроперерій
Ц срібні дзвоники і статуетки	я Гео Шкурупій
Т жєнщини вам можна зробити	йолопи
В чудесні вбрання	
О із фарфорових слів	

Ось зразки творчости представника першої течії — зразки творчости панфутуризму.

¹⁾ Гео Шкурупій: Психетози, вітрина третя, Київ Panfuturysty 1922. Vydavnyctvo Golfstrom.

Крім Г. Шкурупія панфутуризм управляють Ю. Шпол, Мирослав Ірчан, Слісаренко, Лебединець і інші.

До другої течії зачисляються всі ті, котрі не перенялися «кароломним скоком», чи «нападистим рухом» і пишуть по старому

Третя течія, після Йогансена¹⁾ найважливіша, це т. зв. «поезія пролетаріату». Сюди можна зачислити В. Сосюру, В. Поліщука й М. Хвильового. Ось маленькі зразки²⁾:

І. Драгунча:

Ол. Корж:

Гей молоді селяки

Ососюртеся!!..

Але не кидайте овечий рай

А там в хлівах співайте

Про блимання трамваїв.

Покинули пани віллу

Коли відступав Деникин.

Ах чи їхнє серце не боліло

Чи не робились вони дикими?

Це пролетарська «поезія»!

Можна створити ще четверту групу, а радше поділити другу течію особно на а) неокласиків і б) символістів і зі символістів створити нову групу, котрої представником бувби Павло Тичина.

(Докінчення буде)

Л. Нигрицький



Благословлю Тебе, Пречиста! —

В вечір,

як день хоронить соненько в могилу,

вбира' в останнє в золоті намиста

і в дерні-гробу зелень заплочі

притрушені сльозами рос ховає —

в душі

псалом туги

прискорбну пісню грає, —

Тобі, Пречиста, молитви я шлю

й за біль — тугу

Тебе благословлю!

Благословлю Тебе, Пречиста! —

Ранком,

як соненько воскресне в ясну силу,

вбереться в злото стеля дня перлиста;

щоби забути чорні коси ночі

зелена хвиля, дзеркало безкрає

глуші,

усі журби

в акорд сміху зливає, —

Тобі, Пречиста, молитви я шлю

й за сміх — весну

Тебе благословлю!

І. Л-о

¹⁾ Шляхи Мистецтва я. в. стор. 36—7.

²⁾ Detto. стор. 3 і 5.

Це гірше смерти

(Конець)

На слідуючий день ми, новобранці, мали відіздити. Перед самим відіздом, коли ми вже сідали на фіру, мати посвісила мені на шию маленький образок.

— Нехай тебе, Степанку, оця Матінка Божа й від шаблі й від кулі заховає!...

Коні рушили, колеса затуркотіли і швидко зникли з моїх очей і мати й рідне село.

Бідна мати! Колиб була знала, що мене жде, просилаб Бога, щоби перша куля мене не минула!

До міста приїхали в полудне, а далі мали їхати залізницею аж вечером. Я скористав з нагоди й зайшов до Н. Олеся сама сиділа в хаті, батько був у службі, а мій ученик кудись побіг. Вона спершу радісно, хоч і зі здивуванням, глянула на мене, але в цій хвилині і тінь тривоги показалася на її личку. Вона догадалася всього. Мені годі було її успокоїти, коли почула з моїх уст потвердження свого здогаду. Я, як тільки міг, старався її розважити; говорив, що війна потріває недовго, що мене на фронт не вшлють, хоч сам був пересвідчений у противному. Вкінці вона трохи успокоїлася. Я попросив її дещо заспівати. Олеся згодилася, сіла до фортепяну й почала співати при його звуках. Такою й до тепер лишилася вона в моїй пам'яті, як тоді останній раз бачив її при фортеп'яні. Я зі захопленням слухав її співу, глядів на неї, як на якусь надзємське ество й мабуть цілі віки готов був так глядіти, коли нараз годинник ударив п'яту годину.

Годі було довше задержуватися. Я встав і ми в останнє попрощались. Наші уста якось мимовільно злились в довгому, — першому й останньому, поцілуї. Останнє «не забудь!» повертай чим скорше! — і я вибг з хати та неоглядаючись побіг на дворець. Поїзду ще не було, але його дожидали кожної хвилини. Вже поїзд свистів здалека, коли я побачив на пероні батька Олеся. Він міцно, щиро стиснув мою руку та побажав щасливого повороту...

Поїзд заїхав, ми повсідали й за хвилинку рушили на зустріч страшній незвісності.

Більше двох літ був я на фронті. Був під Львовом, на Маківці, в Карпатах. Чимало надивився смерті в вічі. Довкруги мене розривалися стрільна, товаришів-вояки гинули сотками, а я ніколи не був навіть ранений. Я почав вірити наприкінці, що Мати Божа

справді боронить мене від шаблі й від кулі, як мати тоді молилася... Очайдушно кидався в сам вир боротьби і все виходив ціло.

Аж раз прийшов нашої частині приказ наступати. Пам'ятаю як сьогодні: було це 8. червня. Раннім ранком наша артилерія почала бити на ворожі становища, а відтак пішли ми в атаку. Бігли, похилившись, не зважаючи на це, що ворожі кулі ні на хвилю не переставали дзичати над нашими головами. Нараз довкруги нас і на переді стали розриватися якісь стрільна, чи бомби, а густий дим наповнив повітря. Мене щось ударило в голову, я захитався й упав. Що було пізніше — не знаю.

Я прийшов до пам'яті у військовій лічниці, пізніше дізнався, що аж в Мадярщині. Перше моє вражіння був якийсь біль, дивний біль голови. Я силкувався піднести голову, та не міг. Я виняв руку з під покривала і став обмацувати свою голову. Якесь мабуть не та, що передє. Ціла повязана перев'язками, лице зав'язане також. Лише ніс та уста свободні. Я знову посилювався піднятися, але цим разом стратив притомність. Відтак поступенно мені ставало лекше, біль вже не так доскулював, я рад був скинути ці перев'язки. Особливо на очах перев'язка заваджала, я не знав ніколи, чи тепер день, чи ніч, довкруги мене все якесь дивна тишина. Сестриця сказала, що мене помістили в сепаратці. Кожного разу, коли приходив лікар, я просив, щоби зняв мої перев'язки, хочби тільки з очей; мене вже ніщо не болить, а так бажалосяби побачити світло!

Вкінці настав дожиданий день. Прийшло аж двох лікарів та сестра милосердя. Лікар став розвивати мої перев'язки.

— Пане доктор, невже тепер ніч? — скрикнув я здивовано, коли цей увільнив мої очі від перев'язки.

— Ні, день.

Мене огорнуло почуття чогось страшного. Я через силу спитав:

— Чомуж тут так темно?

Лікар відповів не зараз. І ця хвилина дожидання його відповіді здавалась мені віком. Вкінці він сказав поволі і тихо:

— Ви вже більше не побачите світла.

Останок сил мене опустив і я без пам'яті упав на ліжко. Мене відтерли, привели до пам'яті. Я кидався наче не-самовитий, бив пораненою головою

о стіну, товк нею о залізне поруче ліжка, благав ласки у лікарів: дати мені револьвер, щоби вкоротити собі життя. Від мене тепер не відступали, а то бувби кинувся з вікна, або розбив голову до стіни.

Я захворів знову, цим разом на запалення мозку. Недуга хотіла зробити мені добродійство, вірвати нитку, що лучила мене ще з життям, але й тоді опіка лікарів не дала зробити кінця моєму нещастю. Мене вилічили. — Щож, по їхньому це діло милосердя!

Ще довго довелося мені сидіти в лічниці. За цей час я дещо освоївся зі своїм положенням. До життя я почував себе зовсім байдужим, живим трупом. Лягаючи спати, я бажав собі, щоби вже не пробудитись. Одного ще я хотів, одну мав мрію: ще раз на хвилиночку маленьку побачити світло, сонце, поглянути на матір, на Олесю, а після заснути на віки.

Раз сказали мені, що мене відвезуть додому. Мене переодягли зі шпитального халата в звичайне військове убрання, посадили на факра. Сестриця відвезла мене на залізницю, а опісля до міста, в якому пережив я стільки щасливих хвилин. Ріжні почування переповнювали мою душу, коли я під проводом сестриці йшов знайними вулицями. Колиб мені три роки тому, коли я йшов на війну, сказав був хто, що я так вернуся в рідні околиці, я бувби його подер на шматки!

Сестриця відвела мене на жандармерію. Тут найняли фіру і жандарм повіз мене до Травянок, до дому, до матери. За годинку я був уже в рідному селі. Фіра задержалася, жандарм поміг мені злісти. На подвір'ї рубав хтось дрова. Я почув, як кинув сокиру і з криком: «Степан приїхав!» — стукнув дверима. Це брат Дмитро. Пізнав мене сейчас. Мати, як я опісля довідався, лежала в ліжку недужа. Знесилена старістю, дожила свій вік. Вона аж ожила, почувши від Дмитра радісну вістку. Встала й стрінула мене в порозі, не хати, але якоїсь буди, чи ями, бо хату спалили.

— «Степанку, ти приїхав!» — обняла мене по материнськи

Нараз опустила руки.

— «Сину, Степане, що вони з тобою зробили? Цеж гірше від смерти...!» — і впала, мов нежива.

Збіглись люди, стали її рятувати. Довго ніщо не помагало. Вкінці прийшла до себе й слабим голосом попросила покликати священика.

Прийшов священик, висповідав стареньку й вона померла того-ж таки дня.

Дмитро наймився у найми, а я похоронив по селі, відвідав старих знайомих, а далі побачив, що нічого мені робить у Травянках. Пішов у місто. Бачите добре, яка тут інвалідська доля. На вулицях прошу милостині...

Степан став шукати чогось у кишені.

— От, бачите, це нагорода за мої очі, за мої знищені мрії, за змарноване молоді життя....

Показав велику, срібну медалью.

— А щож Олесь? Що з нею сталося? — спитав я.

— Є тут. Не знаю, чи бачила мене, чи ні. Казав один знакомий, що вона замуж виходить. Щож, дай їй Боже всього найкращого! Не мені судилось... Та годі, я вже й привик до свого положення. Тільки коли почую її голос, мені нагадується все минуле і так мені жаль тоді мого страченого життя, такий біль огортає мене, що я плачу, як мала дитина, коли глина поспилється на домовину матери... — закінчив він зі зворушенням.

Степан замовк на хвилину, а я також не міг добути зі себе голосу. По якомусь часі він заговорив знову, але вже цілком спокійно:

— От і дощ уже перестав падати. Бувають здорові, спасибіг вам, що попустили загіртість. — Він встав, узяв палицю й поволеньки пішов.

— Заходьте ще коли, — кликнув я за ним.

Він не обертаючись, хитнув головою.

Я стояв на ганку й глядів йому у слід. За хвилину долетів до мене його спів:

*«Як не забє тебе гостра куля,
То копнитом при обози вбє кобила»...*

З того часу я його більше не бачив. Не знаю, що з ним опісля сталося, але оце його оповідання глибоко застрягло мені у пам'яті. А коли тепер чую, що говорить хто про війну, мені стає перед очима сліпий Степан з великими, страшними очима, із великою медалею у руці, а в ухах звенить його співанка...
Ю. Редько

У вихрі днів

I

В повільному хитані
іде Вона до нас —
іде Вона прескорбна
у горем битий час . . .
По селах хтось голосить,
а вітер тихо носить
ридання понад Сян . . .

З терневими вінками
хиляються ланами
розпяття по Кубань . . .

Іде вона межами —
назустріч дим, луна . . .
(там жертву хтось приносить!)
несеться зойк з села . . .
Лелійно серед поля:
Твоя хай буде воля,
Твоя а не Моя . . .

Ах! Стільки їх упало . . .
Ах! Стільки їх страдало . . .
— спосочена земля . . .

У верх налита чаша
терпіння, горя й мук . . .
Тобі приносять жертву
мільйони чистих рук —
і я Тобі приношу . . .
. . . сльозами ніжні прошу:
ах! — вислухай мене! . . .
За ту кроваву долю
верни, верни їм волю! . . .
Отче!

Що крок то ту могили
хрестами ниви вкрили . . .
(. . . упоєні маками з терне-
вими вінками хрести ці
обімліли . . .)

II

На сірий шлях
столочений
пішов німий
спосочений . . .
(. . . у девять ран . . .)
З хрестом пішов
крізь бій, крізь кров
невидимий над Сян . . .
В село прийшов
знеможений

і впав на шлях
 стрівожений . . .
. . . кругом гроби . . .
Руйнують храм,
вмліває лан,
чорніються хрести . . .
Підняв лице
 спорошене,
чоло багром
 орошене,
руками змяв:
сповнилася —
звершилася . . . ! . . . ! . . .
 і тихо, тихо впав . . .

III

Далека синь далеких снів,
останній клич погаслих днів
 сріблить мережка мрій . . .
На сафіянових нив хребтах,
на щастям впоєних ланах
спішить в панцирний бій
за роєм рій . . .
 Ах!
Кольони грають . . . Маків
 цвіт . . .
(. . . як тому триста літ . . .)
із руках іскорний бунт,
 вогонь шабель . . .
Сталева пісня спис
жемчужить стрункий ліс —
В борбі за єдність всіх земель:
 вогонь шабель! . . .
Розкоханий, розміряний,
хвилястий степ розспіваний . . .
 Зітхає море зір
Спаніла сонцем тирса спить —
над нею лине тихий світ
від синіх кримських гір
над Буг, над Стир . . .
 Між!?!
Ту жертва сили — у мольбі —
за кров — на вівтарі
зложили свій ладан:
 ножі й мечі
Кругом столітний шум . . .
(:заграли сотки струн:)
Вже освятили у вогні
 ножі й мечі

Степан Семчук

Жіноче серце

Ми ждали на поїзд — юрба людей і ми обі.

Вона стояла втомлено опершись на плече молодого мушчини і що-то говорила до нього. По хвилині він відійшов, а вона підійшла до балюстради, щоби спертись рукою на неї.

Великий модний капелюх, здавалось, давив її скрань, бо голова подалася злегка вперед, а багато розшитий плащ тяжів на безсильно опущених раменах. Мимо цих признаков перевтоми чи слабости, я пізнала її сейчас, — ту знакому ще з дівочих часів жінку.

Чи то під впливом могого зору, чи так собі, мимохіть, відвернулася і вона та почала також придивлятися мені. Потім, якби рішаючись, підійшла ближче й заговорила.

— Ви, пані, з Б...? Я вас зразу пізнала. Та й ви мене відай пізнаєте?

— Так, так! Я вас пізнала.

Не лучило нас ні минуле, ні теперішнє — ми були собі тільки, от добрі знакомки. Проте й балачку завели звичайненьку, про це й те. Вона між іншим сказала мені, що діла їх у найліпшому ході, що муж її дуже енергійна людина; він уже другу фабрику закладає, і проче і проче.

— А брата могого, Роберта, бачили? Який він бравий, який розумний! Він вже по доктораті!

І що-то, наче гордість, блиснуло в очах тієї блідої жінки.

А моє серце жіноче затремтіло.

Блискавкою впялось у його малесеньке жало зависти.

Наші діла були поганенькі; брати не сягали так високо, а муж після дволітньої воєнної скитальщини, найшов саме скромну посаду й одержував місячну платню. А мені хотілося доконче чимось почва, ниться, сказати щось таке, що в тієї, судьбою випещеної жінки, малоб також ціну. Та чим?...

Я мала лиш одну гордість.

Поспішно я зняла медаліон, у якому містились мініатурові світлинки моїх діток і подала його багатій жінці.

— Це наші маетки, — сказала я скромно, — а серце билось од притаєної радості.

Діти мої мали круглі, здорові личка, кучеряві головки... Я бачила в них всю красу світа!

Таких не могла мати ця бліда, слабосила жінка!

І моє жіноче серце не помилялось.

Знакома довго придивлялася маленьким картинкам, а коли мені їх віддавала, лице в неї було ще більш бліде й опечалене глибоко.

— Ви, пані, багатші, много за мене багатші, — сказала тихо.

А відтак якби хотіла все висказати, весь тягар скинути, почала скоршим шепотом оповідати.

— І в мене є дитина, хлопчик, синок маленький. Він не такий повновидий, товстенький як ваші діти — але й він здоровий, зовсім здоровий хлопчик. Я його бачила минулої зими... Він виховується в родині мужа, бо я сама не можу... не можу — я хора... Це вже давно, як заслабла. Тепер їду до Davos.

Настала прикра мовчанка.

Жінка ця гляділа на мене очима, в яких було багато резигнації. Знов навязала розмову.

— Я не нарікаю — я все ще надіюся, що це все якось пройде. Я живу думкою про здоров'я та про свого сина. Лиш тепер мені так важко жити... в розлуці з дитиною... Пані! Ви йдете до своїх дітей — вони пригорнуться до вас, вони цілуватимуть вас, обніматимуть реченятами. Ви цілуватимете їх... А мені не вільно, не вільно... Я боюсь, я дріжу, щоб тій своїй крихіточці не принести, не прищипити лиха. Я-ж сама рішила розлучитися з ним, коли лиш вчула від лікаря, що в мене недуга. Ви може і не в силі уявити собі, зрозуміти — ви здорова мати сильних, здорових дітей. Це ваші маєтки... Ох! що-ж мій м'яеток супроти вашого!...

Задихано замовкла молода жінка.

На лице її виступив сильний румянець, вся стать дрожала.

Поїзд заїхав перед стацію. Подорожні заметушилися і моя знайома, попрощавшись, відійшла.

Мов оніміла, гляділа я довго за нею, як змученим ходом віддаювалася, а коштовний плащ тяжів на слабких раменах.

Потім, у поїзді, мала я довго її сумну сільветку перед очима.

А побіч неї бачила я себе вповні багатою, щасливою матір'ю, що може спокійно цілувати свої діти і бути ними цілована.

Однак... моє жіноче серце, глянувши в безодню чужого страждання, стиснулось болем і сумом безмірним. *Емілія Желіскова*

Сповідь

В голубі ранки весни я лист написав до Нього.

Запашним уст молодости диханням навів стрічки, у схованку мрій заховав і ждав хвилини яснотеплої, щоб тихий лист оддати.

Йшов півдня пал.

Жарким огнем безсоромно спалив стрічки сердечні на чорну, зіп'єнілу кров. Диханням улиці курним завіяло мої лани пречисті й не ждав я теплої хвилини, щоб тихий лист оддати.

Сніги вишень моїх сказали лист Йому без мене, — і Він дав відповідь свою.

Закосичена синіми квітками, теплими сльозами орошена, в саяві поранків свіжих прийшла.

Злотом зеленим зраділи стежки — розливне срібло весняних струмків — усе вело до Нього.

Я сповідався.

Росказував зимну темряву, розказував злобу ледів — розпалену волю в каяття сльозах гартував.

Одчитував листу стрічки, чічками мережав обіту.

Вплітала в коси зелені земля квітки зористі — і крізь іржу зими червені чурили маки.

У душі розповився поранок — одчитував листу стрічки, а крізь церковні вікна всміхалось обличчя Його золоте.

І було тепло і привітно, всі дерева в квітках-радістю овочів стояли.

Порох скиб зіпд плуга орача, зичний спів жайвороння, сімя у чорних нивах злоте — безлічі милости Його.

О. Петрійчук

ЗІ СТУДЕНТСЬКОГО ЖИТТЯ

Галичина

Перемишль. Музейна збірка укр. кат. Дух. Семінарії в Перемишлі. За ініціативою Всесв. о. Ректора Д-ра Г. Лакоти засновано в марті минулого року Музейну збірку при духовній Семінарії в Перемишлі. Ціллю її є: зібрати та зберегти нищені зубом часу останки давнього церковного мистецтва, переховувані по церквах перемиської єпархії, та цим способом покласти основу під Єпархіяльний Музей, як також викликати заінтересовання та любов до пам'яток нашої минувшини серед товаришів.

По причині невідрадних відносин нинішнього часу, годі було розвинути широку акцію в цьому напрямі. — Після цілорічної праці стан збірки представляється як слідує: 22 рукописні книги церковні з XV—XVIII ст., понад 20 книг писаних у чужих мовах, кількадесять томів стародруків латинських, грецьких та старославянських, 18 старинних документів та грамот з XVI—XVIII ст., 79 церковних ікон з XV—XVIII ст., кількадесять різьб, 62 монети (золоті, срібні та мідяні), кількадесять писанок з різних сторін галицької України, світлини галицьких церков, та книжки підручної бібліотеки. Висше наведені предмети даровані через Всв. о. Ректора, а по часті привезені через товаришів. На обстановку та інші розходи видано 420.000 Мп.

Вислід дотеперішньої праці завдячується головню матеріяльній та моральній допомозі Всв. о. Ректора, як також співпраці тов. Степана Семчука і тов. Сидора Фока, супроти яких Управа почуваєсь до широї вдячності.

Управа спочиває в руках тов. Володимира Куновського.

До дальшої праці приступаємо з надією в як найкращі успіхи та з вірою, що П. Т. Священство зрозуміє вагу цього рода інституції, та видною співпрацею причиняться до успішного розвою розпочатої праці.

Управа

Волинь

Відкриття гімназії. 12. IX. ц. р. в м. Рівному на Волині відбулось урочисте відкриття укр. гімназії в будинку кн. Любомірського, яка розмістилася наразі в 3 кімнатах. Старання про дозвіл на відкриття цієї гімназії розпочались іще в 1920 р. Однак конcesію одержано від польського уряду щойно на рік шкільний 1922/23, і то аж в місяці лютім 1923 і лише на першу клясу. Очевидно, що відкривати тоді гімназію було неможливе і тому прийшлося з цієї конcesії зрезигнувати. Але одночасно розпочато нові старання про конcesію на рік шкільний 1923/24 і остаточно, по деяких труднощах, наспіла жадана конcesія. («Діло», ч. 152. ц. р.)

Україна

Укр. високе шкільництво. Після упадку царської Росії три університети на українських землях, це є в Києві, Харкові і Одесі, не могли помістити всіх професорів і студентів. Треба було відкрити нові високі школи. Першим, що впав на цю думку, був київський університет. У р. 1918 він оснував свою філію в Крими. Між тим у самій столиці, в Києві, повстають два університети — український і російський, котрі в р. 1920 зливаються в один

український університет, у якому вчилося до 5.000 студентів. Медичний факультет виділено і побудовано з нього окрему медичну академію. — В р. 1918 відчиняється університет у Кам'янці на Поділлі, відтак, 1919 р., в Полтаві і Катеринославі, а Ніжинський ліцей ім. Безбородька перетворюється також на університет. Таким чином В. Україна одержує 7 університетів, за винятком кримського, який не функціонує.

На захід від Збруча, як відомо, є два університети: один, т. зв. «тайний», у Львові, і другий у Празі. Отже Українці, не маючи до революції жадного свого університету, тепер мають їх дев'ять! В цих університетах викладають лекції по-верх 500 професорів, а вчиться до 25.000 студентів. Викладовою мовою до цього часу на 5 університетах, а саме на пражському, львівському, кам'янецькому, київському і полтавському була українська, а в 4: Одесса, Харків, Катеринослав і Ніжин, дві мови — українська і російська. В останні часи і ці 4 університети переходять виключно на українську викладову мову. Буває таке, що у цих високих школах можна стрінути студентів, які не знають російської мови, а деякі професори мусять на старість вчитися української.

Крім університетів є ще 4 політехніки: в Києві, Харкові, Одесі і Львові, і 3 високі господарські школи: в Києві, Одесі і на Чехах у Подєбрадах. — Вкінці, по деяких містах України є й інші високі школи, числом 18.

Як видно, Українці мають тепер 32 високі школи, з яких новоутворених є около 23.

Бразилія

Українська гімназія і бурса. Довідуємося з певного жерела, (про що вже давніше писав бразилійський тижневик «Праця», ч. 24. з 14. VI. ц. р.), що в місті Прудентополи отворяють українські ОО.

Василіяни першу класу хлопчачої гімназії враз із бурсою. Правильна наука розпочнеться в найближшій шкільній році, котрий у Бразилії припадає на місяць лютий 1924 р.

Справді радіє серце кожного Українця, коли довідується про який-небудь новий крок, зроблений в хосен нашого шкільництва. Але ця радість прибирає тим палкіші відчуження, якщо візьметься під розвагу обставини, серед яких стивиться перші кроки. Цього доказом щойно наведена вістка про нашу гімназію і бурсу в Бразилії. Тамешня українська еміграція беретеса за діло, котре славою вкриває не лише своїх ініціаторів і загал укр. бразилійського громадянства, але також й українське ім'я і українську історію. Вона, хоч кинена долею в далеку країну, хоч позбавлена тісніших зносин із рідним краєм, хоч окружена чужими елементами, — дає знати про своє життя і свою нескривлену національну свідомість. Ми віримо, що завдяки цій рідній школі укр. бразилійська еміграція для нашої нації непропаща! Українські діти, надія наша, одержуватимуть власне виховання, а через те, їх серце і душа, розум і воля переймуться українськими засадами і українськими ідеалами.

Нехай отже Боже Провидіння щастить їх благородній праці і починам, а ми всі шлемо їм горяче узнання і щирий привіт.

Канада

Йорктон, Саск. Українське Літературне Товариство при колегії св. Йосифа.

Підчас коли у нас, на рідній землі, ледви помітний являється живий та постійний рух до кращого, передусім в області навчання і школи, там — за кордонами, за водами, там — на чужій землі, частини великого українського народу, здається, починають перебирати на себе роль культурного двигача цілої нації. Після Злучених Держав, Бразилії, чи якої небудь добре зорганізованої укр. еміграції, вибивається тепер на перше місце Канада, де

живе около 300 000 Українців. Дозгі часи канадійські Українці провадили свій вік без відгомонів і голосних реклам. У щоденній боротьбі за хліб насущний здобували землю і щораз сильнішою ногою ставали на чужім ґрунті, щоби нараз за-свідчити себе перед нами добре підготованими і свідомими братами. Сьогодні вони в змозі показати нам великі здобутки і успіх, досягнені своєю тихою та совісною працею.

Наша Редакція одержала на днях короткий звіт із діяльності самонаучного кружка під назвою «Укр. Літер. Т-во при колегії св. Йосифа» в місті Йорктоні, Саскачеванської провінції, який з приємністю поміщуємо на сторінках нашого органу. Саме Т-во, а ще більше згадана колегія, свідчать вимовно за ціле минуле і за теперішню життєвість канадійських Українців. Колегія, це школа, здвигнена народним грошем, якої завданням учити українських дітей і підготовляти їх до всіх званих наук. За короткий час Українці Канади, матимуть на всіх становищах своїх власних людей, вихованих і вивчених на засадах найтравікіших, бо католицьких. Ведення колегії і навчання перебрала на себе найбільш фахова на заході установа — Чин Християнських Братів. Безперечно, що перед колегією простелилася світла будучність і мабуть нема жадного Українця, котрий з повним довірям не відносивби-ся до неї. Щасливі наші заокеанні браття, що мають посеред себе твердиню, о яку розбіється кожний ворожий наступ. Щасливі канадійські Українці, що їх молоде покоління росте на те, щоби свідомо й гідно продовжувати достойний рід нашої католицької й патріотичної нації. Честь Вам за це і наші гарячі побажання!

Тепер подаємо нам надісланий звіт за час шкільних років 1921/22 і 1922/23, з якого ясно виходить, що кружок має виразну католицьку програму, розуміючи її в цілій повноті.

»Висше названий самонаучний кружок, ми заснували з початком шкільного року 1921/22. Головніші точки нашого статута подаю в скороченню:

§ 2. Клич. — За віру і народ життя відамо.

§ 3. Ціль. — Плекання глибокого духа віри, котрий має нестися поміж весь укр. нарід в Канаді; дальше, поглибити в студентах знання укр. мови, літератури, та інших галузей духового знання; вкінці, виробити студентів на добрих бесідників.

§ 4. Орудники. — До ціли зміряється через основне пізнання і практикування св. віри, нашого гр. католицького обряду і читання книжок в релігійнім дусі; через давання відчитів, влаштування диспут, концертів і представлень.

§ 6. Заряд. — Заряд складається з 10 осіб. Обовязком кожного члена заряду є дбати і виводжувати точно і совісно свою функцію, як також старатися жити прикладно для прочих студентів.

§ 7. Члени. — Членами можуть бути всі студенти укр. народности, гр.-кат. обряду, котрі є в Колегії і ті, що вийшли з неї.

• Головним завданням кружка є ступати слідами наших предків, котрі не жаліли навіть життя, щоби тільки повести свій нарід до світла правди і свободи.

Через два роки своєї діяльности, кружок працював невпинно. Уряджував що другу неділю сходини, на котрих студенти промовляли і давали відчити на ріжні теми. Протягом цього часу, студенти дали кілька прилюдних відчитів, построїли диспути, — а крім того дали кілька представлень і концертів. Зокрема належить споманути послідний концерт який студенти урядили при кінці минулого шкільного року в червні, в честь незабутнього М. Шашкевича. Програма концерту, яка складалась з 23 точок, була знаменито і прекрасно опрацьована. Виступ кожного студента викликував бурю оплесків і правдиве одушевлення і захоплення публики. Память, якою студенти вшанували безсмертного генія нашого народа, зістане на довгі часи вирита в серцях всіх при-явних.

Діяльність кружка набирає під кожним оглядом сили і розвою. Кружок передплачує власними силами «Голос Ізбавителя», «Поступ», «Наш Приятель» і «Канадійський Українець». На цей рік замовлено ще

»Місіонар« зі Жовкви і Філядельфії, та часопис »Молода Україна«.

»Укр. Літ. Тов.« при колегії св. Йосифа в Йорктоні є самотнім студентським товариством в Канаді, яке стоїть постійно на сторожі релігійного і народнього життя нашого народу.»

Реф. Н. Стусс.

Злучені Держави

Основання нового кат. університету. Париський часопис »*La Croix*« (ч. 12.428. з д. 20. IX. ц. р.) доносить, що місто Cleveland порішило основати університет і віддати його під заряд ОО. Єзуїтів. Це буде вже тринадцята з ряду висшя школа на землях північної Америки, котра позиставатиме під управою законних Чинів, а своєю системою навчання має підходити до програми великих англійських університетів у Oxford'і та Cambridge. Вступ на університет матиме кождий, хто бажає одержати солідне моральне виховання в дусі щиро американським, без огляду на свої релігійні та національні ріжницї.

Німеччина

Видавництво Укр. Молоді. Воно заснувалося в Берліні з метою задоволити потреби в українській книжці, на яку відчувається голод там де живуть Українці, особливо ж під большевицькою владою. В цій справі видавництво випустило спеціальний заклик до укр. громадянства, пропонуючи вписуватися в члени згаданого товариства Членська вкладка 2¹/₂ доляра. Адреса: Eug. Wygowej, Berlin SW. 47. Yorkstr. 84. ¹¹

(Трибуна України, ч. 2 - 4. ц. р. ст. 128)

Виклад студента Грузина про Грузію. Заходами Спільки Студентів Українців у Німеччині згідно спільного бажання українських та грузинських студентів — відбувся у суботу 16/6 б. р. в помешканні Української Громади в Берліні, реферат в німецькій мові: »Про Грузію«.

Реферував студ. сусп. наук п. Кабалоза. Всі присутні виявили своє задоволення і повну солідарність з думками прелегента.

ПІД ЯСНИМ ДРАПОРОМ*

Третій міжнародний зїзд молоді

Це вже третім разом сповіщаємо П. Т. читачів »Поступу« (гл. I. 269 сл., II. 294 сл.) про незвичайні прояви на небозводі молодечого світа. Бо в дійсности, це вже третім разом католицька молодь діпняла цього, чого моглиб їй слушно позавидувати котрі небудь організації старших.

У тирольськїм місті Інсбруку, від 23. до 26. серпня ц. р., відбувся величавий міжнародний зїзд (конгрес) католицької молоді, котрий нічим не уступає двом попереднім конгресам: першому, з р. 1921, в Римі, і другому, з р. 1922, в Газі.

Відпоручники і гості прибули від 17 народів, у показьнім числі — сотки осіб. Між тими були і провідники молоді і її приятелі, самі молоді і старші громадяни, підчинені і настоятелі. Вони всі зійшлися разом і мимо ріжнородности в мові і звичаях бачилося в усіх одно серце й одна душа. Їх лучило те, що йому вони служили і що зібрало їх із найдальших закутин, що спільне всім:

* Відділ Ліги.

Італійцям і Хінцям, Французам і Німцям, Японцям і Мексиканцям, Іспанцям і Португальцям, Англійцям і Ірландцям, Українцям і Полякам, а це — католицька ідея в серцю і життю. Мимо всяких противенств і расової ненависти, вони всі на зїзді були братами, були дітьми одного Вітця, котрий на небесах.

Засідання відбувалися в великій салі єзуїтської колегії »Canisianum«. Вступну промову сказав невтомний секретар міжнародної організації молоді, К. Парізі, з Риму, а після неї відчитано привітні адреси, між якими замітніші були від папського державного секретаря, від віденського кардинала Піффля, вроцлавського Бертрама, від папських послів у Мадриті і Відні, від канцлера Австрії пралата Зайпеля, та від многих інших визначних достойників. Головні теми, яким присвячено спільні наради, звертали на себе чималу увагу, бо вони всі були взяті з життя і були достосовані до вимог загально-католицької акції під теперішню хвилю. Справі міжнародних відносин присвячено тему: »Католицька молодь й місії«, а також реферат: »Розбудження та плекання священничого звання в молодечих організаціях«. Далі, багато часу присвячено поширенню набоженства до Божої Матери, марійським дружинам, та тзв. літургічному вихованню молоді. Відтак, обговорювано таку важну тему, як: »Боротьба молоді з необичайністю« (в пресі, літературі, театрах, кінах і т. д.), або другу, не менше важну, а це: »Опіка над молодіж у літах поборових«. З огляду на обставину, що в різних краях акція протестантів зачинає прибирати застрашаючі розміри (тут передусім перед веде славетна YMCA), конгрес нараджувався теж над способами протиділання і параліжовання їх впливів серед молоді. При цій нагоді правдиво миле вражіння зробила вістка, що понад чотири мільйони мужеської молоді, з 36 держав належить уже до великої кат. організації і тому можна надіятися, що вона положить кінець ворожим течіям.

Але ніщо з того не було найважнішою справою зїзду. І хоч цьому найважнішому не присвячувано окремої уваги, то все таки воно руководило всіми внесками, мовами і рішеннями, воно стихійно уносилося над салею зібрань і його досягнути становило властиву ціль і змагання усіх учасників. Цим найважнішим — це пізнання і отверта заява, яка всіх одушевляла і навіть часто виривалась із уст бесідників у словах: »Ми браття!« Раз у раз повторювано це слово, а з ним небуденну, глибоку правду, котра правдиво веде до всіми бажаної красшої долі. Здавалось, наче за мало було раз і другий і десятий заявити це своє почування, бо треба ним насолоджуватись до сходу. Воно мало, читаємо в однім справозданню (гл. *Neue Jugend* VI. ст. 35), той сам тон, який колись звенів у листах св. Павла, воно було немов відгомонам на напіннення білоголового ученика любови: »Дітоньки, любітьсь взаїмно!«

Вершком цього розуміння і практичної його вияви, було спільне св. Причастє всіх учасників і величавий похід, закінчений святочною промовою Д-ра Шлюшпірса і єпископа Вайтца.

От таким способом йдеться до обнови людства і світа. Католицький світогляд мусить бути показником і нормою при начеркуванні цілого пляну, а католицькі засади мусять стати основами обновлюваного життя, якщо бажається трівого щастя на землі і правдивого братерства між людьми.

Й. Скр.

До наших передплатників!

Щоби вдоволити наших Шан. Передплатників, розширюємо від цього числа рами нашого журналу і поміщатимемо постійний ілюстрований додаток, призначений, головню для молодших читачів. Таким чином »Поступ« побільшується о цілий аркуш.

Радимо цей додаток зберігати, щоби відтак мати цілу книжочку. Обгортку вишлемо з послідним аркушом оповідань.

Рівночасно мусимо коротко порушити матеріальну сторону Видавництва. Знаний, незвичайний спадок валюти, не то що місяця, але що дня, страхом наповняє всіх видавців і нас змушує предложити уклінно слідуючі просьби:

1. Вирівнуйте як найскорше свої зобовязання, причім залеглости належить вирівнати по теперішній ціні чисел, (яка подана вище).

2. Пришліть чим скорше (жовківським чеком) невеличку доплату за ілюстрований додаток, яка виносить (у жовтні) 40,000.

3. Зложіть якийсь дар на фонд »Поступу« (львівським чеком ч. 152.518).

Причиніться, як давнійше до добра молоді і не дайте загинути одинокому студентському журналові, що виключно служить Правді!

З високою пошаною
Видавництво »Поступу«
Львів, Домініканська 11.

СТУДЕНТСЬКИЙ КАЛЕНДАРЕЦЬ

„ІДЕЯ”

IV. рікник

розсилається на днях до наших міст та шкіл. Знаний поважний та практичний зміст і формат, важні інформації, удосконалені цього року додатки — роблять календарець найпридатнішим до вжитку інтелігентної людини.

----- (Ціна основна): 0.25. -----

Можна набути по адресі:

Книгарня ОО. Василіян у Жовкві і по всіх книгарнях
у краю.

Читайте і передплачуйте одинокий багато ілюстрований двотижневик, часопис найбільше поширений між українською еміграцією в Європі й Америці:

УКРАЇНСЬКИЙ СКИТАЛЕЦЬ

Орган останків Української Галицької Армії, що перебувають поза межами Рідного Краю.

Виходить 1. і 15. кожного місяця.

З нього довідаєтеся, з яким героїзмом і самовідреченням боролася

УКРАЇНСЬКА ГАЛИЦЬКА АРМІЯ

за державну самостійність свого Народу та побачите унагляднені в чисельних ілюстраціях усі її визвольні змагання! Читайте самі і своїх дітей учіть пізнавати гордість і непобідимість свого Народу.

Передплата на Західних Українських Землях виносить;
річно 200.000 мп., піврічно 100.000 мп., чвертьрічно 50.000 мп.

Адреса:

„Ukrajinskyj Skytalec“. Wien XVIII. Ferrogane 31. Austria.

СТУДЕНТСЬКИЙ ВІСНИК ПОСТУП



Р. III. Ч. 10

1923

СТУДЕНТСЬКИЙ ВІСНИК

„ПОСТУП“

Орган присвячений правді і благородній ініціативі
Виходить що місяця (кромі ферій)

Р. III.

ГРУДЕНЬ

Ч. 10.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ В Р. 1923.

Цілорічна передплата в краю нормується від 7. числа, разом з ілюстрованим додатком, вартостю американського долара і виносить 30 центів, по курсі дня висилки.

Передплату приймаємо також на рати.

Сьогорічні числа коштують: 1. 2. 9. 10. по 3 ц., 3 — 4. 5 — 6. 7 — 8. по 6 ц.

Дальші звідомлення, що до передплати знаходяться на III. стор. обгортки.

Цілорічна передплата за кордоном виносить: На Чехословаччині: 24 кор. ч.; в Америці й Канаді 1 дол.; в Бразилії 4 мільр.; деіноді 4 фр. швайцарські.

Передплату посилається по адресі Експедиції:

Часопис «Поступ», Жовква.

Адреса Редакції й Адміністрації: Львів, Домініканська, 11/1.

ЗМІСТ:

Підстави ідеальної організації

У свято «Просвіти» (М. Галущинський)

Слідами нашої культури на землях Польщі

(Д. М. Горняткевич)

Зі світового скавтіну (О. Яремченко)

Орудний відмінок однини слів жіночого роду

проголосної відміни (Проф. І. Огієнко)

Епілєсія умів (Л. Нигрицький.)

Яке становище вибрати (О. С. Мердін)

З поезії Б. Лепкого

Мрії (В. Осадців)

Дрожь! (Р. Леськович-Гуцул)

Баляда (Ст. Семчук)

Діло Мататії Макавея (Д-р Г. Костельник)

Зі студентського життя

Бібліографія

Під ясным прапором

Надіслано до Редакції

Додаток ЦІКАВІ ОПОВІДАННЯ. стор. 65 — 80

ЦІНА РАЗОМ З ІЛЮСТР. ДОД. 3 центи (по курсі).



Підстави ідеальної організації

Як нинішні люди, не вилучуючи й молоді, потребують живої правди і видимого Бога, так знова нинішні товариські взаємини і міжнародні відносини шукають за новими формами організаційного співжиття. Нічим иншим не є теж існуюче від кількох літ Марійське Товариство Молоді, як лише виразним зусиллям винайти цю нову форму, котра зробилаб тріvkими дружні взаємини між українською молоддю.

Нова форма, за якою скрізь шукається, не сміє бути тільки простою збіркою поодиноких людських одиниць, тільки якимсь підприємством, або модним тепер комітетом. Це всьо далеко не нова форма. Всі відчуваємо, що нам потреба такої форми, від якої віялаби любов а не ненависть і боротьба, природність а не штучність, щирість а не упередження і фарисейськість, всечинний дух і діло а не інертність матерії і застій. Тільки форма, яка матиме оці прикмети, заслугує на назву нової, і тільки вона стане основою бажаного нового співжиття і всякої ідеальної організації.

Нашу увагу звертаємо лише на саму організацію, зокрема на організацію молоді, і твердимо, що вона може опертися тільки на трьох підставах, якими є: дух, свобода і любов¹⁾.

Не може отже бути основана на насильстві, а передусім не на матеріяльній перемозі. Не може бути основана на матеріяльних зисках одиниці, але на силах духових. Притім ці сили не можуть бути відємного роду, як пр. ненависть, гнів, заздрість, трусливість і їм подібні, але, навпаки, додатні, творчі, спомагаючі сили.

Безперечно, до цих останніх належить дух. Дух це невидима, ідеальна дійснота, в яку вірять і котру живо відчувають поодинокі члени товариства, а вонаж сама в них ділає, їм усіх єдночить і всіх веде до спільної ціли. Деякі з цих духових сил уже основали, або в кождім разі вони в змозі закласти, якийсь гурток, або організацію. Для прикладу возьмім: ідеал-дух людяности, вітчизни, науки і т. п. Від них усіх висше стоїть релігійний дух, релігійна дійснота-ідеал, передусім

¹⁾ Гл. »Unser Weg« III. 161 сл.

дух-ідеал католицизму, котрий представляє собою незвичайно значку, стійну, точно обмежену і ясно представлену істину.

Католицизм захоплює цілу людину: розум, волю, почування, уяву, а рівночасно він уміє всі поривчі і далекольотні сили заставити собі на службу. Тимто католицизм надається до цього, щоби легким способом завести в організаціях так потрібну внутрішність та серйозність. Її одержується і присвоюється плеканням і поглибленням католицького світогляду, практикою, ділом, життям. Внутрішнього життя не осягається тільки самим думанням, але й чином. Його треба плекати як котрий небудь організм і безнастанно поглиблювати.

Так отже першою підставою ідеальної організації є дух, який входить до неї через католицьку віру і католицьке життя.

Другою основою є свобода. І тут знова розуміємо щось додатне, — свободу духа, а не матерії. Машина свобідна, якщо не бракує їй певних вязань. Навпаки, дух є свобідний, якщо йому не то не бракує, але як він дійсно має силу поконати кругом себе отяжілість, йти все вперед, злітати в гору, творити. Доки людина стоїть на низькім степені, то треба її повести, хочби й силою, на висший шлях, шлях ідеалу і першого взору. Чим більше буде цієї свободи, тим людина буде активніша і багатша в плоди. Тоді всьо, що красне, добре і благородне людина хапає без застанови. Тоді вона робить і підпомагає добро, де тільки може.

Третьою вкінці підпорою є любов. Але не ця любов, про яку говоримо кожного дня, бо вона залежна від зверхних і внутрішніх обставин і умовин. Вона, звичайно, вяжеться певними ріжницями і прикметами роду, пола, нації, стану, освіти. Зате любов, що тримає ідеальну організацію, не є плодом сьогосвітним. Вона царює там, де нема поділу на роди, на бідних і богатих, на красних і поганих. Вона ця, про яку сказано: Бог є любовю. Вона отже творить і підтримує всьо, що єднотиться, збирається разом, організується.

На ній теж мусить стояти кожда організація.

Всі три сили, дух, свобода і любов, повинні опанувати кожного члена гуртків і товариств, якщо ці останні мають жити і ділати. Можемо мати надію, що українській молоді вдасться заскарбити собі три згадані прикмети, які відтак стануть підвалинами майбутньої організації, коли вибранці цієї молоді ввійдуть до неї як її члени і її найкрасша частина. Віримо в сили духа, свободи і любови, тому віримо також у трівкість будівлі, здвигненої на них.

Справді, сього рода організація, це щось велике, і тому вона не перестає зватись ідеальною організацією. Одначе, на неї — ідеальну, посягає нова, католицька молодь.



У свято „Просвіти“

(З приводу 8-го грудня)

День 8 грудня стає з кожним роком що раз більшим народнім святом. Святом перемоги світла над темнотою, святом висококультурним. Бо тої днини, в році 1868, невеликий гурток молоді приступив до основи товариства »Просвіта«, яке від 55 літ несе високо прапор освітньої праці, щоби таким чином двигнути український народ під кожним оглядом.

А що першим і головним речником ідеї загальної народньої освіти була молодь, так день 8 грудня повинен стати святом української молоді. Виходячи з сього становища повинна молодь взяти як найбільше живу участь у святі з докладним зазначенням подвійного характеру свята.

На протязі 19-ого віку бачимо кількакратно, як молодь бере в свої руки провід цілого життя. Надає йому ідейний зміст, виводить народ з манівців на ясний шлях. І хоч довкруги росте зневіра, хоч тяжкі хмари нависли на народньому овиді, проте сміливий, самовідречений крок молоді відсвіжує душі, додає відваги. У трийцятих роках минулого століття бачимо Маркіяна з молодими товаришами, у шістьдесятих роках ряди університетської молоді і обіднані тайні громади в середніх школах, півтора десятка літ пізніше Франка й товаришів.

Та не в тому річ, щоби тільки видвигати минуле. А вже найменше пристойть це молоді. Вонаж на те й молодь, щоби революціонізувати життя. Але важне це, щоби там була висока ідея, щоби не було наживи й нещасного лакіємства.

І тут перед молодим і наймолодшим поколінням широкі простори культурної і освітньої праці: перше — над самими собою, друге — допомоги в самоосвітній праці тим, котрі не мали змоги добути освіти иншим ладом.

Нераз доводиться чути про освітню працю молоді. Полягає вона у виголошуванні більше або менше вдатних рефератів, користь з яких не раз більше ніж ілюзорична. А тимчасом наша університетська молодь — аби тільки творила самоосвітні дружини, вчила сільську молодь у наших гуртах користування книжкою і показувала, як належить і як потреба читати, то вже зроблено далеко більше й основніше, ніж найбільше запалений, виладований пустою фразеологією реферат.

Боротьба з неграмотністю і бібліотечний відділ — це також одна з ділянок, на якій студентська молодь може чимало зробити.

Незвичайно важний бік освітньої праці потрапити приєднати для освітніх змагань як найбільше прихильників. Під цим оглядом роля навіть зовсім молодих юнаків і взагалі наймолодших може бути дуже велика. Коли самим не можна належати до товариства, то голос за цим, аби батьки ставали членами освітнього товариства, не полишиться без наслідків.

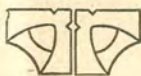
І ось тут дотикаємо дуже болючого питання нашої культурної праці взагалі. Вона йде наперед, але кроки, котрі вона робить, не можуть нас задоволити. У нас не домагають матеріяльні засоби. Недомагають тому, бо загаль відноситься байдужо до такої

справи, як членська приналежність до культурного товариства. І тут завдання молоді словом і ділом заохочувати й просити старшу громаду, своїх батьків і родичів, близьких і знайомих вступати в члени т-ва «Просвіта» і таким чином помагати у здвиганню національної культури.

Початок зробити належить при нагоді свята 8-ого грудня. Зібрати жертви на дар «Просвіти», стати речниками народної ощадности на культурні цілі, закинути тютюн і алкоголь, обернути ці гроші на книжку, часопис і членські вкладки — це буде змістова робота нашої молоді. Така робота оживить нинішній прикрий час, налле живої крові, додасть запалу, воскресить віру в животність ідеї і сотворить для молоді терен для відограння почесної й великої ролі.

А тоді — наравду — день 8 грудня і буде днем свята «Просвіти», і святом молоді задля кращої майбутності українського народу.

М. Галуцинський.



Слідами нашої культури на землях Польщі.

(Продовження)

При двох дальших хрестах жовняри розрубують висячим там розбійникам ноги, причім є видимі глибокі рани. Права група є знищена, а виступає лише у фрагментах. Рівнож і в тій картині видніє під хрестом Ісусовим темна яма, а в ній Адамів череп. Знищення образу цього походить з XVII. в., а то наслідком прибиття тут листов до причіплювання занавіс адамаскових.

Послідне малювання в тому ряді, це зняття з хреста. В основі зміст його згоджується також з текстом Герменеї¹⁾. В середині картини міститься гурт осіб, між ними Марія в оточенні мирносиць. Є то хвиля, коли св. Йосиф і Йоан підтримують в горі, безладно звисаюче, тіло Христове, яке є прибите ще в ногах, св. Никодим же витягає із них кліщами цвяхи. Богородиця тулить лице своє до обличчя сина, складаючи на ньому поцілуй. Цілість скомпонована дуже добре, будить в зрітелю поважний, глибокий настрій, а зміцнює його багата гармонія красок. Ці всі прикмети складаються на твір справді великий.

В черзі менших малювань першим є ведення Ісуса на суд. Та сцена лучиться змістом своїм з образом піймання Христа й суду Каяфи. Тлом є вязничні будівлі, поперед котрими іде Ісус, зі звязаними руками, ведений жовняром. За ними поступає ряд воїнів із списками і вартівники. Рисунок постаті Христа поправний і гарний, за те ведучого його жовняра примітивний. Без сумніву маємо тут знова зіставлення праці Андрія та його помічника, що так ярко відрізняється формою.

¹⁾ *Ερμενεα* §. 302. — *Ἡ ἀποκατάστασις.*

В слідуючій картині бачимо сцену, описану св. євангелистом Матеем (XXVII. 24.), а представляючу Пилата, як, по виданому на Ісуса засуді, вмиває руки.

У бичованню нема визначніших іконографічних мотивів.

Побіч і над тими малюваннями є розміщені поодинокі статі святих. Як сказано, являються там між іншими св. Єлена, Анна та ангел з хрестом.

Атрибутами св. Єлени є двораменний хрест, який держить в правій руці й книга, зложена в лівій.

Св. Анна є зображена з маленькою Марією на руках; о виразі обох годі щось замінного сказати, бо лиця їх ушкоджені.

Ангел з хрестом не дорівнює величавістю ангелам зводу, вже хочби через простоту одягу. Його хітон є вкрашений тільки одним стягом довкола шиї, а ясний, звичайний гіматій спливає згортками через ліву руку до стіп.

Низше — на стінах бічних при престолі, видніють два малювання, по одному з кожної сторони, а то: Христос суджений Ананієм і Каяфою та зрада Юди.

Уклад і зміст першого годиться знов із вказівками Герменеї¹⁾. Діонизій бо так велить відтворювати цю сцену: «Палата й старець з довгою бородою, у довгій одежі й великому подвійному завої на голові, сидить на сідалищі й роздирає свій одяг. А Каяфа біля нього із сивіючим волоссям, з довгою бородою, гнівний. Христос є перед ними звязаний; слуга бє Його; та інші воїни довкруги держать Його. Крім того стоять книжники та фарисеї. Двох мужів стоїть перед Ним і показують Його Ананієви.» Ріжниця в нашій картині є лише така, що Ананій заховується спокійно, не роздирає одежі. Малюнок місцями знищений, іменно в лівій часті долом, в правій же на горі.

З противної сторони знаходиться образ: зрада Юди. Під оглядом змісту він не ріжниться нічим із аналогічним малюванням сандомірським, за те технікою і композицією своєю перевищає згадане. Особи ділаючі є тут оживлені рухом, може деколи надто напрасним навіть, та мистець стремів мабуть навмисне до цього, щоби викликати в зрітелю тим сильніше чувство.

Низом, під усіма тими картинами є намальована широка за-навіса; вона виглядає немов припнята колісцями горою, а звисаючи вється складками. Цей стяг, о ширині 2'50 m., тягнеться здовж цілої пресвітерії.

Усі картини замикають декоративно дуже гарні орнаменти о мотивах в часті готичьких уже, найчастійше одначе ростинних, красно стилізовани. Найзамітніше, що вони рідко повторюються; справді аж дивує отсе багатство форми.

Пресвітерію, з описаною розписю, відділюють від нави стовпи зводу інтересні тим, що на одному із них міститься дедикаційний образ і напис. На жаль з образу цього лишились тільки останки, які не дають поняття про його суть. Горі іменно вихильється зпоміж широких лучів дуги Ісус, із благословлячою рукою, зверненою у низ. На обводі картини, а то над головою Христа й з правої сторони цієї таблиці заховались букви: „*ἦν πρὸς τὸν σὺν*»

¹⁾ *Εἰκονεῖς* §. 290. — *Ὁ Χριστὸς κρινόμενος ἀπὸ τῶν Ἀννᾶ καὶ Καϊάφᾶ.*

видітк (з)кѣзды х(р)ани оубо и м(ен)е).⁴ На жаль, то вже усе, що остало із цілого дедикаційного образу. На кого отже переходило благословення Ісуса? Бо що під його статую був хтось зображений відносно до висших слів, на це нема сумніву. Я вважаю, що ним був сам король Ягайло, заслужений фундатор стінопису того храму. Вказують на це численні портрети його, намальовані в пресвітерії і наві, промовляє за тим рівнож герб, поміщений на звязі луків. Вправді проф. Макаревич¹⁾ висказує припущення, що під опікунчою



рукою Христа крилася постать творця малювань — Андрія, та що таблиця отся мала бути його щитом оборонним проти людської критики, одначе згодом цей має фантастичну закраску. Я опираю свій погляд ще й на змісті дедикаційного напису, якого початкові слова наводять, що відносився він передусім до особи короля, ім'я же Андрія має лише характер средства в переведенню наміру Ягайла. Із слідів що найменше 14-ти рядків напису лишилось тільки 6, всі прочі горою є здрапані. Нині видніють бо отсі слова: „(много)хъ зѣмль господарь подъ лѣтъ ѿ лѣтъ нѣдѣста и лѣтъ не(т)на ѿ: (1415) лѣто и сконьчалъ(ъ) снѣ костель: мѣа: аѣгвста на памать сѣго лаврѣ... (зѣла)нъ рѣкою анѣдрѣво(ю) ам(инь)?.“ Над ними були мабуть вичислені територіяльні титули володаря, які разили політичних фанатиків російських і на їх приказ стали вони затерті. Годиться додати, що напис цей має примішку слів білоруських.

Про самого автора поліхромії можна лиш це певно сказати, що він не був монахом. Черці бо основно не підписувались під своїми творами, а одинока честь, яка прислугувала їм за працю, було право похоронення їх тіл в притворі храму, крашеного ними. Андрій же не завагався покласти ім'я своє на начальному місці, на що не відваживбися ніякий сучасний монах. Також акти двора королівського не подають жадної згадки про него. Вправді, занотовано там видаток для якогось Андрія, але при цьому імени нема додатку «маляр», причім і дата не згоджується з роком повстання люблинського розпису. Тим тяжше сказати, чи він черпав знання своє десь на заході, чи бачив уже мистецтво відродження і під його впливом творив, то одно певне, що його могутий геній зірвав пута традиції і він стався

Гѣмъ господарь
подъ лѣтъ ѿ лѣтъ нѣдѣста
и лѣтъ не(т)на ѿ:
1415 лѣто и сконьчалъ
снѣ костель: мѣа:
аѣгвста на памать
сѣго лаврѣ...
зѣла)нъ рѣкою
анѣдрѣво(ю) ам(инь)?

Дедикаційна таблиця в костелі
св. Трійці в Люблині

»Джіоттом Півночі,« — як його слушно назвав Макаревич²⁾.

Знамена білоруської мови в дедикаційному написі не мають для нас більшого значіння, бо це можуть бути тільки сліди пізньої реставрації малювань, а з тим і таблиці. В подібний спосіб

¹⁾ J. Makarewicz. — Freski mistrza Andrzeja. ст. 8.

²⁾ J. Makarewicz. — Freski mistrza Andrzeja. ст. 27.

змінювано не раз напис в каплиці св. Хреста на Вавелю так, що характер многих висловів прибрав инший вид. Впрочім Білорусини тодішні були лише епігонами нашої культури. Судячи отже по симпатіях і вимогах Ягайла, відтак по спільноті цих технічних і композиційних українського стінопису XIV. і XV. в. можемо сміло заявити, що Андрій був одним із ряду тих наших учителів і розсадників краси й добра, які приневолені політичними злиднями вийшли під цю добу з вітчизни, щоби на заході й півночі сповняти свою велику місію. А з ряду їх виходили може ще більші творці як Андрій!

Насувається тепер питання, як доховалися малювання костела святої Тройці до наших днів? Стінопис цей красився майже до кінця XVI. в. Опісля зістав перемальований наслідком рішення сучасних адміністраторів храма клеєвими красками, у виді безпретенсiонального орнаменту ренесансового. Відтак настала ще одна переміна: картини ці затинковано й побілено. О скільки тинкування ощадило не один давний твір того рода від руїни, о стільки малюванням люблинським воно у великій мірі пошкодило. Малярі бо, хочачи солідно виконати свою працю, понатовкали на широкій поверхні первісний стінопис, щоби потім тинк тим щільніше прикріпити до муру. Совісна праця реставраторів доперва лічить отсі рани, завдані в так вандальський спосіб.

Малювання пресвітерії відновив в р. 1917. визначний польський реставратор і знаток візантійського мистецтва — проф. Юлій Макаревич. В слідуєчому році мала бути переведена реставрація нави головної, а відновлення розпису її вів Едвард Трояновскі. Та політичні події спинили працю, яка — мимо повороту до правильних відносин на місці, не зістала посунена ні трохи вперед від цієї доби. А шкода, бо малювання ті — судячи після відкритих уже, — є ще цікавіші від картин пресвітерії.

(Продовження буде)

Даян М. Горняткевич



Зі світового скавтіну

Скавтінг у Німеччині. Початок свого скавтового руху Німці виводять од F. L. Jahn'a — батька німецького турнспорту, який ще в 1810 р. почав влаштовувати екскурсії шкільної молоді у поле і ліс що середі і суботи, а весною 1811 р. заклав перший турнпляц в Hasenheide коло Берліна. Боляче відчуваючи приниження Німеччини, а особливо Прусії, він поставив своєю ціллю відродження фізичних і моральних сил нації шляхом спорту. Його праця не пішла на марне. Кинуті зерна буйно зійшли і коли повстав в Англії правдивий скавтінг в Німеччині існував уже сильний »вандерфогельський« рух, котрий охоплював більшість німецької молоді. Wandervogel'ями звали себе члени союзу шкільної молоді, заснованого в 1897 р. в Берліні, який звертав головну увагу на туристику

і влаштовував під час навчання одноднівні, а на фєріях довші подорожі. Не дивлячись на це скавтінг зразу ж знайшов певне коло прихильників і доволі успішно поширювався.

Німеччина була першою країною, яка перейняла від Англіїців скавтінг. Вже через декілька місяців після появи «Scouting for Boys» за німецьку перерібку цього підручника взявся військовий лікар Д-р Ліон разом з сотником Байєром, яких підбадьорив досвід, набутий на службі в німецьких військах південно-східної Африки. В співробітництві ще з двома педагогами вони видали книжку «Das Pfadfinderbuch nach General Baden-Powells »Scouting for Boys« unter Mitwirkung von Offizieren und Schulmännern herausgegeben von D-r Lion (München, 1909.)», яка поклала міцну основу німецькому скавтінгові і надала йому назву. Швидко стало необхідним нове видання, бо перше, так само як і англійське, хутко було розкуплене. В 1912 р. вийшла книжка третім накладом («Jungdeutschlands Pfadfinderbuch, im Auftrage des Deutschen Pfadfinderbundes, herausg. von D-r Lion unter Mitarbeit von Hauptmann M. Bayer, Gymn. Prof. D-r L. Kemmer, Hauptmann C. F. v. Seckendorff u. a., München»), а в 1914 вже п'ятим. Коли перше видання було дуже близьким до англійського оригіналу, то з кожним новим виданням воно стало онімецьчуватись, але зате ставало менш яскравим.

Спершу скавтовий рух дуже помалу ширився, але після заснування в 1909 р. в Берліні союзу «Jugendsport in Feld und Wald» під головуванням фабриканта конзуля S. Baschwitz'a, а особливо завдяки підтримці пруського і саксонського урядів та громадянства, він почав швидко зростати. Не мало цьому допомогли німецькі офіцери, які взяли в рухові активну участь як керівники молоді в полі. Факт співробітництва військових кол мав великі наслідки; німецький скавтінг став подібний на школу військових розвідників і набрав мілітарної закраски. Скавтінгові довелося витримати опір німецького громадянства, яке піднесло протест против англійської думки, яка ніби вела молодь до «зничавіння». Хоч він той опір переміг, але все таки в процесі свого розвитку значно відхилився від англійського зразку і перейняв багато дечого від Wandervogel'ів. Цей вплив був дуже помітний на «Jungdeutschlandbund'і», який заклався перед війною. З усіх німецьких країв скавтінг найуспішніше ширився в Баварії. «Deutscher Pfadfinderbund», заснований в 1911 р. з осідком в Шарльотенбурзі, числив у березні 1914 р. майже 300 місцевих груп, котрі мали загалом понад 60.000 скавтів.

Під час світової війни 1914/15 р. німецькі «пфадфіндери» завдяки своїй готовій організації, несли дуже корисну для армії допомогову службу, особливо під час мобілізації та в окупованих землях, що було зазначено німецькою начальною командою. Перший рік війни та зв'язаний з ним розклад Wandervogel'ів викликали прилив молоді до скавтової організації, але на другий, а особливо третій рік рух став підупадати, бо кращі провідники пішли на фронт і в організації не було людей. Щойно після миру почалося оживлення серед пфадфіндерів, але вже на першому повоєнному зїзді, що відбувся в серпні 1919 р. в замкові Прюн намітилась течія, котра домагалась перегляду програми виховання, мілітаризованого німецьким офіцерством, повернення, до англійського оригіналу і приєднання німецької молоді до загально-світового скав-

ського руху. Провідники цієї групи (Martin Voelkel, Ludwig Habel, Helmut Rittel, Ludwig Voggenreiter) відділились потім в окрему організацію: »Bund Deutscher Neupfadfinder« (Адреса: Regensburg, Türkenstr. 3, I Franz Ludwig Habel), яка нині нараховує 40 місцевих груп з загальною кількістю 1.800 пфадфіндерів і має власний орган »Der Weisse Ritter«. Головна маса (40.000) німецьких скавтів осталась все таки в старій організації (Адреса: »Deutscher Pfadfinderbund, Carl Freiherr von Seckendorff, Reichsfeldmeister, Hainstr. 15, Bamberg«), яка під впливом духа часу мусіла піти на значні уступки: звернула більшу увагу на табори, навязала стосунки з скавтами був. нейтральних країн і поволи стає на шлях приєднання до світового скавтового руху. Замість загинувшого на війні смертю хоробрих, сотника Байера, шефом пфадфіндерів обрано майора С. F. v. Seckendorffa. Союз видає для скавтів місячник »Pfadfinder«, а для провідників »Feldmeister«. Схема організації така: гуртки (Fähnlein oder Gruppen) по 8 хлопців з Kornett'ом на чолі, чети (Züge) з Feldmeister'ом на чолі, сотні (Abteilungen oder Feldkompagnien), полки (Kolonen), корпуси (Korps) і краєві союзи (Landesverbände). Дівчата скавтки зорганізовані в окремий »Deutsche Pfadfinderinnenbund«, котрий засновано в 1912 р. Підручник »Das Pfadfinderbuch für junge Mädchen« написала Elise von Hopfgarten.

Кінчаючи огляд німецького скавтінгу треба ще згадати про дуже численних »християнських« скавтів (Адреса: Pfadfinder der Christlichen Vereine Junger Männer, Zentralleitung Kasernenstr. 79, Stuttgart), зорганізованих Y. M. C. A. та про гамбурських пластунів, зорганізованих на англійський зразок.

Скавтінг у Росії. Росія мала перед війною »потешних« — дивачну мішанину зовнішнього скавтінгу з кадетською муштрою. Вони були поширені тільки в більших містах західньої Росії та на Україні. Лише підчас війни прийшла разом з французькими і англійськими впливами західня форма скавтінгу, але звичайно при зустрічі його з московською дійсністю не одно зісталось порожньою формою. Кінець війни і зміна державного ладу застала скавтінг ще в стані розвитку. Комуністичний переворот розколов московський скавтінг. Більшість молоді змушена була підтримувати новий лад, котрий поставився до скавтінгу дуже прихильно і не то, що не ставив йому опору, а навпаки поставив скавтову молодь, як прихильників нового ладу, в красіші умови порівнюючи з іншими. Хто знає чи цей факт і не був причиною того, що рух, порівнюючи з минулим, значно зріс. Уже під впливом соціялістів ці скавти змінили свою назву »разведчик« на »красний рицарь« (с. т. »червоний лицарь«), а потім на »юний комуніст.« І хоч їм навязали »пролетарську« ідеологію, а проте уніформ, програми праці і ще багато дечого іншого було взято від »буржуазних« скавтів. Звичайно Москалі опанували лише зовнішніми формами скавтінгу, а його внутрішній зміст, його дух, зістався для них чужим. Тому їх правдивими скавтами назвати не можна. Друга група, яка не стала на бік »советів«, мусіла розв'язатись. В деяких місцевостях вони існували потайки, пристосовувались до умов і не дивлячись на переслідування, тримаються. Частина їх, разом з провідниками, емігрувала за кордон. Інші групи зорганізовались уже на чужині — в Румунії, на Балканах і в Німеччині з дітей московських емігрантів.

Англійські скавтові закони. Скавтові закони у всіх народів однакові, але вони висловлені ріжно: у Англійців і Німців в 10 пактах, у швейцарських Французів у 6, у галицьких Українців у 14, у американців у 12 і т. д. З текстів законів найкрасший англійський, бо редагував його сам організатор світового скавтіну, ген. Baden-Powells. З огляду на те, що на великій Україні поширені скавтові закони в англійській редакції варто, аби галицькі пластуни їх так само знали. Зазначую однак, що для них більше надається «пластовий закон», вироблений галицьким життям і вміщений в підручнику Д-ра О. Тисовського «Життя в пласті» (див. 44 ст.).

The Scouts Promise

On my honour I promise that
will do my best —

To do my duty do God and
the King,

To help other people at all
times,

To obey the Scout Law.

The Scout Law

1. A Scout honour is to be
trusted.

2. A Scout is loyal to the King,
his Country, his officers, his pa-
rents, his employers and thouse
under him.

3. A Scout's is to be useful
and to help others.

4. A Scout is a friend to all,
and a brother to every other Scout,
no matter, to what social class
the other belongs.

5. A Scout is courteous.

6. A Scout is a friend to animals.

7. A Scout obeys orders of his
parents, patrolleader, or Scout-
master without question.

8. A Scout smiles and whistles
under all difficulties¹⁾

9. A Scout is thrifty.

10. A Scout is clean in thought,
word and deed.

Текст цих 10 законів ліг в основу текстів скавтових законів усіх інших народів, у тому числі і українського.

¹⁾ У слідуючім виданні книжки цей пакт змінено так:

8. A Scout smiles and whistles under
all circumstances.

Скавт усміхається і посвистує при
всіх обставинах.

Але вже у виданні 1919 р. залишено першу редакцію.

Олекса Яремченко

Скавтова присяга

Обіцяю чесно і як найкраще —

Виконувати свої обов'язки су-
проти Бога і Короля;

повсякчасно помагати другим
людям;

додержувати скавтових за-
конів.

Скавтові закони

На честь скавта треба по-
кладатися.

Скавт вірний своєму Коро-
леві, своїй Вітчизні, своїм про-
відникам, своїм батькам, своїм
старшинам і своїм підлеглим.

Обов'язком Скавта є робити
пользу і помагати другим.

Скавт приятель усіх і брат
кожного другого скавта неза-
лежно від того, до якої соціальної
класи той належить.

Скавт ввічливий.

Скавт приятель звірят.

Скавт слухає наказів своїх
батьків, своїх гуртових провід-
ників, або четових без запе-
чення.

Скавт усміхається і посвистує
в кожному труднішому стано-
вищу.

Скавт ощадний.

Скавт чистий в думці, слові
і ділі.

Орудний відмінок однини слів жіночого роду приго- лосної відміни

Історично-порівнявчий нарис до усталення українського правопису
(Докінчення)

§ 5. Але ця історія орудного відмінку, про яку я оце розпо-
вів, не скрізь на українській землі відбулася однаково, і не всі
наші говори пережили вже всі три добі розвитку її. На Наддніпрян-
щині більшість говірок, особливо південних, пережили вже всі три
добі ці, хоч єсть ще досить місцевостей, які знають лише першу
або дві перших добі. Теж саме бачимо і в говорах Галичини.

Спинюсь ще на одній цікавій деталі з історії життя нашої
форми. На Поділлі, в багатьох місцях Галичини і на Буковині друга
доба життя орудного відмінку склалася йнакше, ніж розказано в § 3.
А саме, в формі *ночю* — *ночю́* звук *ј* не асимілювався з приголо-
сним, по якому стояв, а цілком випав (що в нашій мові буває не
рідко, коли *ј* знаходиться між голосними; пор. *мого* з *мо́гого* —
моого — *мого*); так стало з *ночю́* — *ночю* — *ночеу*, а кінцеве *у* пере-
йшло майже в *в*: *ночев* (або *ночов*, *ночив*, *нічов*), *смертев*, *честев*
і т. и. В лемківським Псавтирі середини XVIII-го віку о. Івана Пре-
слонського читаємо: под тѣнїовъ Пс. 16⁸ (= під тінню).

Але цих форм, як виключно льокальних, діалектичних, літера-
турна українська мова не знає. Письменники вживають їх лише
тоді, коли пишуть льокальною місцевою мовою. Так, нпр., у Ос.
Федьковича, що писав живою буковинською мовою, знаходимо: Як
нічов в літі місяць їй пригріє (ст. 15 по «Поезії», Львів, 1902 р. т. I).

§ 6. Для повноти нариса мушу ще дві слові сказати й про те,
як інші слов'янські народи донесли до нинішнього дня цю форму,
бо й вони в давнину мали спільне з нами закінчення *ию* або *ью*.
Кожний нарід слов'янський зберіг цю форму по своєму, почасти
відмінно від народу другого. Так, Чехи загубили кінцеву голосну
ю, — вони мають *koští*; Поляки, навпаки, зберегли її цілком, але
давнє *и*, що було перед закінченням, асимілювалась до приголо-
сного (що на письмі проте не зазначається): *kością, rzeczą* (тут
ą=ж); Словинці мають: *z nitjo, z misljo*; Болгари в більшості вза-
галі погубили закінчення своїх відмінків.

Але цікаво підкреслити, що мова сербська знає таку саму істо-
рію орудного відмінку, як і наша мова: *сольу*, *зеленьу* *смрћу*, *помо-
ћу*, *погібельу*, *кřвљу*. Сербські старі пам'ятки XIV—XV віку зна-
ють звичайно форми: *благодѣтю*, *користю*, *помочю*, *теплостю*, *че-
лядю*, — як і в мові нашій.

Хорватська мова так само знає історію орудного відмінку,
однакову з нашою: *zapovijed'u, smřću, böleşću, křvľju, pöću, mašču,*
giječju, böžanjju.

Мова московська знає лише першу давню добу: *честью*, *смер-
тью*, *благодатью*.

§ 7. Цим і закінчилась історія життя нашої форми, а саме:
праукраїнське *солиж* дало *солью* (давня доба), потім *соллю* (серед-
ня доба), і нарешті *сіллю* (нова доба).

Як же пишуть цю форму тепер наші письменники? На жаль,
найчастіше пишуть так, що забувають історію цієї форми, відки-

дають дві останні добі її, і пишуть в тій формі, яку вона мала ще тисячу років тому, в найдавніший час, а саме — кінчать її на *ию*, інколи на *ею*, цеб-то відповідно до давніх закінчень. Ось цьому приклади.

Андрій Чайківський в оповіданні «Віддячився», Львів, 1913 р., пише: *ночію* 29, з *приязнею* 41.

Осип Маковей: «Ярошенко», Львів, 1905 р.: *смертию* 253, 299, з *завистию* 304, з *челядию* 306, з *радістю* 287.

Василь Щурат: «Слово про похід Ігоря Святославича», друге видання, Львів: Осенію *вкривають* ворони *болоне* 13.

В шкільній граматиці української мови Ст. Смаль-Стоцького, вид. 3, Відень, 1914 р., знаходимо: *правильностию* 12, *частию* 12, 75, *річию* 29, *власностию* 30, *різнородностию* 69, (хоч див. ще ст. 75 — 76).

Ось шкільний підручник для народніх і виділових шкіл: Др. Мирон Кордуба: «Картини із Всесвітньої Історії», Чернівці, 1909 р.: *плодовитостию* 1, *хитростию* 5, *невдячностию* 5, *проворностию* 5, *хоробростию* 5. 20. 29, *смертию* 5, 23, *пристанію* 16, *краснорічivostiю* 18, *молодіжию* 19, *витревалостию* 20, *могутностию* 29, *рідкостію* 44, *солию* 51, *Припетію* 53, *Русію* 53, *ночію* 60, *властивостию* 61.

Так само пише й наша щоденна преса. Напр.: «Свобода» 1922 р., ч. 10: *молодіжею*; «Діло» 1922 р. ч. 48: *помочемою*; Перем. «Україн. Голос» ч. 188: *цілею*, *річею*, *цілостою*; ч. 190: *наглостою*, *зверхностею*.

Але визначні письменники, добрі знавці рідної мови, звичайно пишуть цілком добре. Ось приклади:

П. Куліш: «Чорна Рада», Петербург, 1857 р.: *Русею* 11, *смертю* 41. 400. 403, *хистю* 128, *печаттю* 214, *скатертю* 218, *шерстю* 223, *Горинню* 225, *гряззю* 234, *миттю* 242, з *пищаллю* 343, *властю* 346, *честю* 347.

Іван Франко: «З вершин і низин», Львів, 1887 р.: *цілю* 59, *ненавистію* 226, *кровю* 6. 49. 105. 172.

Іван Франко: «Захар Беркут», Львів, 1902 р.: *Прикрили* *столи* *білою скатертю* 121, *хвиля його смерти буде й моєю смертю* 218, *обагрені кровю* 97.

В. Щурат: «Слово про похід Ігоря»: *Він мислю* *поля мірить* 38, *кріпостою* 20.

В. Щурат: «Пісня про Роланда», Львів, 1918 р.: *честю* 2, *миттю* 75, *кровю* 33. 101.

О. Маковей: «Ярошенко»: *Очи заходилися кровю* 68.

А. Чайківський: «Віддячився»: *Не гордувати тою честю* 21.

Ст. Смаль-Стоцький, в Граматиці, вид. 3, звичайно пишучи ці форми на *-ию*, все-таки пише й так: *миттю* 43, *сіллю* 76; *вартістю* 76, *частю* 75, *кровю* 76, *любовю* 76, *мастю* 76, *нічу* 76.

§ 8. Дуже часто наші письменники в своїм письмі спиняються на другій добі життя нашої форми, а третьої, нової доби на увагу не приймають, — цеб-то не змінюють *о* або *е* на *і*, коли воно стоїть перед здовженою кінцевою приголосною, — пишуть *-остю* замість *-істю*. Ось цьому приклади:

Іван Франко: «З вершин»: *мудростію* 163.

П. Куліш: «Чорна Рада»: обережністю 177, за старостю 270, радістю 73.

В. Щурат: «Слово про похід Ігоря»: вірністю 3, власністю 8.

А. Чайківський: «Віддичився»: хитрістю 20.

Михайло Возняк: «Кирило-Методіївське Братство», 1921 р.: зухвалістю 3, помоччю 8, подорожжю 12, певністю 13. 29, могутністю 25, незалежністю 28, цілостю 32, свіжістю 32, правдоподібністю 63. Так само він пише і в надзвичайно цінній праці своїй: «Історія української літератури», т. I—II.

Але й цю форму чутливі до законів рідної мови тіж самі письменники передають цілком добре. Ось цьому приклади.

П. Куліш: «Чорна Рада»: сіллю 71. 73.

О. Маковей: «Ярошенко»: скаженістю 57.

В. Щурат: «Пісня про Роланда»: власністю 28, радістю 53, хоробрістю 91.

Іван. Франко: «Захар Беркут», — тут дуже багато форм на -істю: власністю 30, присутністю 40, хоробрістю 60, щирістю 84, радістю 92. 163. 194. 220, гіркістю 98, вільністю 125, завзятістю 132, лютістю 142. 151. 209, різкістю 145, дружністю 189, молодістю 218, хитрістю 223, дружністю 223.

М. Возняк: «Кир.-Мет. Братство»: одіжжю 66.

§ 9. Таким чином приголосна, що повстала з *j*, разом з приголосною, яка була перед нею, дає здовжену приголосну: сіллю (цебто сілю). Замітимо тут, що здожуватись приголосний звук може лише тоді, коли він стоїть між голосними звуками: ціллю, віссю, міддю, Горинню, маззю, миттю.

Коли ж приголосний звук стоїть по приголоснім, то він здожуватись не може, і на письмі ми його не подвоюємо: смертю, молодістю, хитрістю (а не: смерттю, хитрісттю). Тому зовсім недобре написав П. Куліш в «Чорній Раді» на ст. 128: хисттю (треба: хистю).

З шиплячих звуків здожуються *ж*, *ч* і *ш*: крадіжжу, річку; звук *щ* не подвоюється, бо він складний звук, — *шч*: пригорщу.

Крім цього, по особливостях нашої мови не можуть здожуватись губні звуки і звук *р*, тому в оруднім відмінкові ми їх не подвоюємо: любовю, кровю, матірю (а не: любоввю, матіррю).

§ 10. Шиплячі звуки *ж*, *ч*, *ш*, *щ* в давній українській мові були цілком м'якими; цю м'якість їх зазначають всі наші старі пам'ятки, з XI-го віку починаючи. Напр.: в найдавнішій великій українській пам'ятці, Збірнику царя Святослава 1073 р., знаходимо: чась 153, часьт 536, накажуться 1436, чяда 716, вашь, соудищемь 56 і т. и.

Проте дуже рано почали шиплячі звуки тверднути; так, уже в тім же Збірнику 1073 р. знаходимо поруч з м'якими шиплячими і тверді: часьт 116, часьт 72, чада 66 і т. и. Цей процес отвердіння шиплячих звуків закінчився для центральних українських говорів десь в XV віці. В теперішній час шиплячі звуки ствердли в нашій мові майже на всім широкому просторі її; лише в деяких архаїчних говорах, в Угорщині, Буковині та Галичині ще не страчено цієї давньої м'якості шиплячих звуків (напр. у Гуцулів, див. «Камінна душа», повість Гната Ходкевича).

Правопис у всіх народів світа надзвичайно консервативний; тому й у нас зазначувано м'якість шиплячих на письмі аж до

XIX-го віку, навіть і в XIX віці, хоча цю мягкість, як сказав я, наша мова згубила ще в XV віці.

Теперішня літературна українська мова знає лише тверді шиплячі звуки, що й зазначає на письмі, а саме:

1) На кінці слів (що колись кінчились на *ь*): подоріж, ніч, піч, річ, жовч, миш (миша), пригорщ і т. и.

2) В середині слів по шиплячих звуках пишемо *а, у, и*, а не *я, ю, і*: жар, чудо, душа, щастя, жито (пишемо *і* лише тоді, коли воно з *о* або *е*: жінка).

3) В 3 особі множини часу теперішнього й budouчого в закінченні по шиплячих звуках пишемо *-ать, -уть*, а не *-ять, -ють*: біжать, бренчать (хоч ще П. Куліш в «Чорній Раді» писав, як чернигівець: бачать 307, біжать 344, держать 296, сичать 312, кричать 295. 332. 354. 359. 369 і т. и.)

4) В приказовім способі в 2 особі однини не пишемо, як то було колись, *ь* по шиплячих: не плач, помаж, ляж, ріж, їж.

5) В прислівниках по шиплячих не пишемо *ь*: лиш, більш (колись писали: лишь).

6) В оруднім відмінкові множини пишемо: грудьми, людьми, кіньми, але: грішми.

7) Лише в називнім відмінкові середнього роду по здовжених шиплячих ще помітно хитання; треба писати: поберіжжа, клочча, безгрішша (хоч інколи неконсеквентно дехто пише: збіжжя, клоччя, і т. и.). Так само треба писати і в місцевім відмінкові середнього роду: по обличчу, по збіжжу, (а не: по обличчю, по збіжжю).

Знаючи це, як же маємо писати нашу форму — орудний відмінок слів жіночого роду, коли він кінчиться шиплячим звуком? Відповідь лише одна: раз шиплячі звуки в нашій мові вже ствердли, то мусимо рахувати їх твердими і тут, і писати на кінці цієї форми *у* а не *ю*: річку.

Старі наші пам'ятки, з традиції, звичайно м'якшать шиплячі звуки; напр.: Пересопницька Євангелія 1556 р.: немочю Мт. 39; Житомирська Євангелія 1571 р.: з жолчю Мт. зач. 113; Акти Полтавського мійського уряду 1665 р.: речу 35. Але в тій же Пересопницькій Євангелії пробивається жива наводня вимова: за помочу; в Лемківській Псавтирі середини XVIII віку: самов рѣчу 206.

З правописної традиції, а не з літературної вимови, м'якшать шиплячі в оруднім відмінкові часто й тепер деякі письменники, напр. А. Чайківський, «Віддячився» пише: нічу 146. Проф. М. Грушівський в «Історії України-Руси», т. VII, 1909 р.: за помічу правительства 396. Ст. Смаль-Стоцький, Граматика, 3 вид.: нічу 76.

Але писати *ю* по шиплячих звуках в оруднім відмінкові неконсеквентно, бо вони в нашій мові давно вже ствердли і тому маємо писати: жовчу, річку, цею нічку, за пічку, за помічку, пригорщу, Січку, подоріжжу, молодіжжу, крадіжжу і т. и.

§ 11. Щоб закінчити цей коротенький нарис про орудний відмінок, скажу ще дві слові про те, як маємо ділити його при переносі слова з рядка до рядка. У нас часто ділять слово не так, як повинно; пишуть: раді-стю, веселі-стю, вдячні-стю, нетерпеливі-стю. Але так ділити слово не можна.

Вище, в § 4 я розповів, що *о* або *е* міняються на *і*, коли тільки склад закритий (цеб-то кінчиться приголосним звуком); от

цього не треба забувати при ділінні з рядка до рядка і нашої форми, і треба слово ділити так, щоб кінцевий в рядку склад був закритим, щоб по і йшов ще приголосний звук, цеб-то ділити так: радіс-тю, веселіс-тю, вдячніс-тю, нетерпеливіс-тю і т. и.

§ 12. Вкінці підведу підсумок всьому тому, що сказано в цім нарисі. Як же маємо писати орудний відмінок слів жіночого роду основ на і (або по шкільному — приголосної відміни)? Отже маємо додержуватись таких п'ятох правил.

1. Звука **и** (або **і** чи **е**) в закінченні не писати: смертю, честю (а не: смертию).

2. Кінцева приголосна подвоюється, як що знаходиться між голосними звуками: челяддю, Руссю, Припеттю, пристанню, ціллю, миттю, гряззю, Горинню, печаттю, ніччу.

Але коли вона йде по приголоснім звуці, то не подвоюється: приязню, смертю, честю, властю, шерстю, скатертю, завистю, ненавистю, мислю.

Губні звуки, а також і звуки **р** та **щ**, не подвоюються: кровю (і крівю), любовю, матірю, пригоршу.

3. Звуки **о** та **е**, що знаходяться перед здовженою приголосною, переходять на **і**: власністю, солодістю, трудністю, гідністю, достойністю, пильністю, відомістю, старістю, притомністю, могутністю, витревалістю, хоробрістю, невдячністю, злістю, мудрістю, старістю, обережністю, релігійністю, більшістю, радістю, сіллю, силоміццю, осінню і т. п.

4. По шиплячих звуках на кінці пишемо **у** (а не **ю**): молодіжжу, здобиччу, ніччу, піччу, Січчу, поміччу, річчу, Случчу, пригорщу.

5. З рядка до рядка переносимо цю форму так: радіс-тю, веселіс-тю (а не: раді-стю).

Винники (к. Львова), 30. III. 1923.

Проф. І. Огієнко



Епілєпсія умів

На маргінесі футуристичної поезії

(Докінчення)

ПЕРЕГЛЯНУВШИ побіжно повстання футуризму, його перебіг і зразки в українській літературі¹⁾, мусимо сказати собі: сумний обяв — констатуючи це хочби на основі тих тут кілька поданих зразків, котрі, на жаль, являються сотною частиною цих всіх друкованих абсурдів, цих документів умового здичиння співців ХХ віку.

¹⁾ Групи символістів, з П. Тичиною на чолі, й т. зв. пролетарської поезії не беремо під увагу, бо це не належить до сучасного циркового мистецтва. Скажемо тільки, що так, як тепер справа мається, то Тичина (й його наслідники) має найбільшу будучність, бо в нього згармонізувалися нові течії мистецтва зі своєрідною істотою поезії, зі старим і вічним «я» укр. поезії, природою, котре-то получене його талантом з найкращими й найбільш підходящими тонами сучасної епохи вільного вірша, дало нам таку рідну й близьку мелодію степів і стріх. Зновуж сучасна пролетарська поезія, о скільки піде таким самим шляхом що й досі, станеться небаром простим переповіданням, у формі фікційного ритму, романів Е. Золі або оповідань Андреева чи Горького.

Беручи під увагу катехизм футуризму, його характеристичні черти й що найважніше, його місце в літературі, мусимо означити його, як вплив, наслідок епілепсії умів людей, котрі свої брутальні низові змагання перенесли насильно до висот духа, ставлячи все на плоскій платформі свого «я», накидуючи всім погляди й означення свого, просто безличного, індивідуалізму.

Дивовижна, безглузна мішанина географії, технічних інструментів зі змістом мистецтва, все це закрашене брутальними поривами здеправованих мас народу, це сучасний стан найкращої ділянки мистецтва, поезії.

З ідейного боку це повний упадок літератури, це розвалення віками культури цизельованої статуї, підчас коли друга, нова, ще недокінчена.

«Мистецтво це ми! Побіда духа це наше гасло! Ми мистецтву надали зміст!»¹⁾ Цілі сторінки різного рода й виду «маніфестів» є переповнені фактами оправданими (ми бачили це на творах!) фразами.

«Служимо слову... (хочемо) злучення життя з мистецтвом, стремління до повноти синтези, дошукування питомої форми для загально людського змісту... ми є людьми!»²⁾ (останній аргумент забиває!)

Чому одначе це «дошукування питомої форми» мусить відбуватися коштом досьогоднішнього мистецтва?

«Знищемо решту естетики насиченого шлунка, проч з гаслом мистецтво для мистецтва, проч з неплідним пошукуванням краси... знищмо «мистецтво», покличмо мистецтво до життя!»³⁾ Руйнувати дуже легко... Хтож одначе має право «знищити», «не даючи нічого в заміну, тільки «хотіння дошукування?» Як зовемо чоловіка, що **нищить** (збудовану предками) оселю, **хотючи пошукувати** нового осідку? На всі ці питання маємо одначе завжди однакову відповідь: Я геній — а о скільки ви не розумієте моїх писань, то ви дурні!

Беручи знова за основу вишукання нових шляхів в літературі, революцію, мусимо сконстатувати, що футуризм, як такий, не має найменшої рації існування:... Революція⁴⁾ — це «сутичка», «зудар», який виникає на ґрунті конфлікту між продукційними силами та виробничими відносинами, що відбиваються й закріплюються в політичній організації пануючої класи. Як таку й прийняли пролетарську революцію в своїй більшості наші мистці й поети, що щиро-претендують на її представництво. Приняли й відчули революцію як повстання, як вибух енергії та активності пригнобленої класи, що заважала дальшому розвитку суспільства, й почали оспівувати це повстання на різні варіяції, прославляти Великий жовтень, руйнування старого, й фронти, фронти — без кінця. На цьому переважно й зупинились. Мало хто пішов далі.

Радіють: відчули тами революції.

¹⁾ Brzask Epoki я. в. стор. 85, 143, 131.

²⁾ Ponowa я. в. ч. I стор. 4.

³⁾ Brzask Epoki я. в. стор. 143—5.

⁴⁾ Автор згори зазначає, що пише це «керуючись марксівським підходом до мистецтва».

Неправда. Бо вони відчули тільки тами першої фази її — деструктивної. Цю фазу, момент — вони нерозважно прийняли за революцію. А революція це не момент, лише процес...¹⁾

... Шукають нових форм («зовсім нових!»), нової техніки, не розуміючи, не помічаючи, що самі становляться все більш архаїчними. Бо законсервувалися на першій стихійно руйнуючій фазі революції, не відчувачи дальшого її розвитку, її нових, логічних форм і змісту.

Отже 1) не претендуйте на винаходи чогось «зовсім нового» й «небувалого», бо всі нові досягнення обов'язково базуються на досвіді минулого і є його логічним довершенням або виправленням; навіть фантазія, казка — також могла виникнути виключно на ґрунті протиставлення вже існуючому, матеріальному;

2) Безоглядне й категоричне відкидання **всього** старого — не властиве переможній пролетарській класі, котра вміє вибирати з цінностей минулого те, що може бути використано при будівництві нового ладу, як підсобний матеріал;

3) Прогнози й мандрівки; у майбутнє лише тоді мають шанси на визнання пролетаріатом, коли робляться на підставі строго перевіреного діалектично-матеріалістичного аналізу сучасних відносин та їх логічних трансформацій. Конклюдії: а) невміння обхопити увесь процес революції і консервування її першої деструктивної фази; б) анархічність темпу й техніки; в) індивідуалізм, абстракція, символіка в ідеології. Хороби: 1) собача старість, 2) куряча сліпота, 3) пляска (танець) св. Віта²⁾.

Правдивий *circulus vitiosus*! З одного боку цілковитий упадок ідеології, посунення в зад або анулювання усіх дотеперішних здобутків на полі мистецтва³⁾ — з другого **абсолютна неможливість вишукання нових шляхів.**

Фактом є, що досьогоднішнє мистецтво не заспокоїло духової істоти людини, отже сам процес шукання є зовсім оправданий.

1) Розрізняємо 3 фази (до тепер) революції: 1) вибух внутрішнього протесту в психології пролетаріату, 2) фаза політична: захоплення влади новою класою і 3) економічна.

2) І. Кулик: На шляхах до пролетарського мистецтва стор. 31.

Шляхи Мистецтва, місячник художнього сектора головлітосвіти ч. II Харків 1922.

3) 1) Руйнація поезії почалась з розміру. Розклепано старі рихли строфи і рядків по перше. Розпорошено і перемішано стопи зі стопами по друге. Зітерто межу з прозою по останнє. Розмір вірша злився з хаотичним ритмом прози. 2) Коли загинув рядок — музичний період — загинула і рима — його завершення. По перше рима наблизилась до асонанса, по друге асонанс став виконувати функції всякої алітерації, по третє вони всі позбулися всякої ваги й тут зітерли межу між поезією і прозою. 3) Коли загинули розмір і рима, одночасно загинула організованість вірша — його сюжет — він розбився на окремі шматки натюрморту, на образи... логічна лінія вірша загинула — емоційна лінія вірша замінила логічну. Звукова лінія замінила емоційну й загинула в свою чергу полишивши у віршові самі неорганізовані образи. Періодом в старій поезії був рядок, завершенням його була рима. Рядки складалися з однакового числа складів, строфи з однакового числа рядків. Конструктивна поезія складає рядки за вимогами внутрішньої конструкції твору, також строфи. Вершать періоди римою або асонансом або й не вершать його за вимогами внутрішньої конструкції а не за принципом однакової рядків чи складів.

М. Йогансен: Конструктивизм як мистецтво переходної доби Ш. М. я. в. стор. 36—7.



Одначе »перше становище людини до мистецтва все виходило з почуття подиву чогось величавого, майже святого, до чого мимоволі людина починає молитися в своїй душі, що перше її вражіння приходить як об'явлення чогось надприродного, таємного, яке до ґрунту може переіменити нас. І отсей блиск світла серед темноти, цей настрій, який охоплює душу людську при першому зіткненні з твором мистецтва, це внутрішнє богослуження — *innere Gottesdienst*, як казали німецькі романтики — є тим, що можнаб назвати релігійною стороною мистецтва. Тут воно впливає само собою, своїм зближенням тільки, своїм подихом. Людина перероджується внутрішньо, чує в собі прихід чогось нового, стає іншою. Це значить, що кожний твір мистецтва має в собі якийсь таємний наказ, якесь післанництво до душ, якийсь поклик — як всяка релігія накликає до нової моралі. І каже Джон Рескін, що **кожне велике мистецтво, кожний правдиво-великий його твір являється якимсь покликом!**¹⁾ І людина той поклик починає реалізувати сама в собі передовсім... починаючи в подробицях будувати себе, свого чоловіка в собі на ново. Різьбить свою душу, плекає свої почування, витончує свій смак до всього гарного, доброго й правдивого, неначе прилагоджується до приходу самого Бога!²⁾

Маючи так докладно схарактеризоване відношення людини до мистецтва, ми можемо тепер запитати себе, яке післанництво до душ має в собі напр. яка небудь поезія Шкурупія? Яким покликом вона являється? Чи не можна напр. таку »Лялю«³⁾ прочитати з рівним ефектом Кафрові чи Папуасові камінної доби, читаючи з гори або з долини, з пропущенням двох, трох чи чотирох стрічок?

»Зовсім природно, що всякий ідеал, щоб він був корисним, цеб-то, щоб він був дійсною силою, движучого покоління, мусить виходити тільки з життя, мусить звертатись до життя, кінцеву свою ціль покласти в ньому!⁴⁾ — одначе »поезія мусить бути передовсім серйозною у відношенні до себе і других, не сходити на фарс або забавку поодиноких людей. В приготуванні тої возвишеної атмосфери серед загалу, у вихованню одиниць і цілих поколінь в тім напрямі, щоб зробити їх серця здібними до приняття та плекання в собі всього гарного, радісного й величнього, лежить і найбільша місія усього мистецтва. »А коли є люди — каже Jean Paul — в яких інстинкт божественного відзивається виразніше та більш голосно, як в других; коли він навчає в них дивитися на все земне (а не як у других, **все земне навчає його!**⁵⁾; коли він дає погляд на цілість і опановує її, то **гармонія і краса обох світів** заясніє знов і зробить її цілостю, бо супроти божественного є лише єдність і немає ніякої противорічності в частих. І це єсть геній; а поєднання обох світів є так зв. ідеал. **Тільки при допомозі карт неба можна постройти карту землі!**⁶⁾; тільки через наше горішнє становище (бо долішнє перитинає завше небо на дві половини широкою землею), повстає перед нашими очима ціла куля неба, а куля земна буде вправді мала, але буде в ній плавати кругла й ясніюча.«⁶⁾

Л. Нигрицький

¹⁾ Розстрілка моя (Л. Н.).

²⁾ Під прапором мистецтва, М. Євшан, Вво »Життя і Мистецтво«¹ т. Київ 1910 р. (стор. 8—9). ³⁾ т. с. стор. 7. ⁴⁾ і ⁵⁾ Розстрілка моя (Л. Н.). ⁶⁾ Я. в. стор. 12.

О. С. Мердін

Яке становище вибрати

(Докінчення)

Як хочеш що досягнути у своєму заводі, то починай від найнижшого щабля. Хай не буде тобі чужою навіть найменша дрібничка. У тому саме була тайна надзвичайного щастя Стюарта й Якова Астора; вони знали все те, що торкалось їх діла.

Великі духи часто продумували над тим, чи людина є відповідальна за своє оточення. Один філософ сказав: «Ти не є відповідальний за твоїх батьків та предків. Не є ти відповідальний за кожного легкодуха, що вів перед сто роками таке життя, яким ти тепер мерзисся. Не є ти відповідальний, що народився поміж горами Нової Англії або серед бавовняних піль в Люїзіані, над берегами Кліда, Секвани або Шаннону. Не є ти відповідальний за релігію, якої держались твій батько та твій народ. Не журись отже тим, чому не можеш зарадити, ні обставинами, за які не можеш відповідати. Бери речі так, які вони є, цілу свою бачність зверни на те, щоб ти міг мудро рішитись у найважнішій справі твого життя, щоб у відповідній хвилині міг ти рішучо сказати: «до того я вродився, то є моїм призначенням».

Так, як взаємна любов може бути прикметою доброго супружя, (бо лише любов може безпечно перевести нас почерез журби та клопоти супружого життя) — так само любов до якогось заняття є одинокою річчю, яка може кермувати людьми по філях противенств та небезпек.

«Чую, що я сотворений на те, щоби чогось доконати на світі і тому мушу щось зробити» — говорив Вайтер. У тих словах замикаєсь тайна його високої могутності.

Чоловік, який хоче стати лікарем, правником, літератом, урядником —

станеться ним і буде йому завсіді добре. Любов до свого заводу та сталість у ньому є наймогутнішим чинником щастя. Коли чоловік вибирає собі якесь становище для того, бо його батько або дід був у тому заводі дуже щасливий, або що мати хотіла конче, аби її син був саме тим, — то далеко ліпше зробити, ставши кондуктором від транваю з платнею 1 долляра і 75 центів денно¹⁾. На нижшій становищі мігби вибитись на першого в своєму званні, на іншій може нести собі тільки шкоди, що скала кинена на шини перед приходом поїзду.

Ще до недавня супруже було одиноким призначенням для дівчат. А як що тільки яка жінка відважилась студіювати або щось писати, то все мала під рукою кавалок гафту, щоб на випадок потреби було чим прикрити книжку або рукопис. Невісти, які тепер займаються письменством, булиб давніше стидались того як прилюдної ганьби.

Все те змінилось і то ще як змінилось! Франсес Вілард каже: «Найбільшим винаходом дев'ятнадцятого віку є жінка. Зрівноважили ми її з чоловіком і ось втворились перед нею нечислимі поля праці. Давніше лише хлопець міг вибирати собі становище, сьогодні те саме робить його сестра».

Але в парі зі свободою йде й відповідальність. Однак невісти не завсіді мають змогу поняти і зрозуміти ту відповідальність.

«Дівчата» — говорить Рена Мінер — «ви обнижуєте свою вартість браком послідовності! Що правда, ви досить пильні в науках, показуєте здібність і витривалість, здаєте добре іспити, одержуєте дипломи, лише як дійдете до тої

¹⁾ Автор, Американець, писав свої міркування для читачів у Канаді й Америці. (Редакція).

точки, огортає вас неначе зимовий сон, занедбує вашу діяльність і чекаєте — на супруже. Гафтовання, строї, відвідини, музика, кокетерія — оце ваше заняття. Як що при-неволені ви працювати на своє удержання, зістаєте ціле життя на підрядному становищі як склепарки, вчительки. Не вмієте йти в гору як мужчини. А коли вийдете за муж «багато», тоді вбираєтесь як лише можна найвибагливіше, ходите до театрів, на концерти, зіставляючи вашим мужам усі клопоти — стаєтесь нулею під кожним оглядом. Колиж вийдете за муж з любови за бідного чоловіка, то перете, варите, шиєте, бетє й пестите свої діти, а розривкою вашою, це година балачки з сусідкою, одним словом — не много ліпше переводите час від коня в кариті — а все те з браку послідовности, з браку мети в життю. Виберіть радше якесь становище, якусь діяльність, старайтесь видосконалитись у ній, працюйте з усею посвятою, з натугою усіх сил, а коли супруже увінчає ваше життя, то воно придасть лише нової слави вашій праці».

«Світ потребує дівчат» — каже Др. Голь — які булиби правою рукою материй; дівчат, які моглиб молодій рідні завсіди заступити родичів; дівчат, які зумілиб лагідно вести домашні справи; дівчат, якими батько славиться не лише задля їх краси і про яких браття говорять з гордістю — не таких, що вміють забавляти товариство та гарно танцювати.

Світ потребує дівчат, які не будуть стискати своїх ніг та шкодити здоровлю корсетами; дівчат, які вбираються прилично, а не наслідують усякі дурнички та летять за модами як мотилі.

Світ потребує дівчат добрих, невинних, без обмани та облуди, в яких що на серці те й на устах; дівчат соромливих, що мають в двай-

цятім році більше соромливости, як не одна десятилітня пенсіонарка.

Потребуємо дівчат запопадливих, второпних, що обмежують свої потреби; дівчат, які зуміють розрізнити потрібне від непотрібного, щоби тяжко працюючому батькови та матери заощадити непотрібних видатків, і бути їм радше поміччю та розрадою, як тягаром. Потребуємо дівчат з ніжним серцем, що малиби спочуття для сліз других, але й повних веселої усмішки відзеркалюючої їх власні мрії. Невеличке число таких дівчат придаючи нашому життю краси та веселости.

Першою річчю початкуючого молодця є здобути собі місце, другою — мати замкнені уста, третьою — бачно придивлятись, четвертою — бути вірним, п'ятою — переконати свого настоятеля, що він потрібний йому, шостою — бути чемним.

«Нема на світі таких» — каже Бульвер — «які не малиби змоги робити добре. Чи письменники, моралісти, бесідники можуть зробити щось понадто? Чи балакав ти коли з селянином на поли? Чи говорив ти коли з робітником про ткацтво не думаючи одночасно, що кождий з них має якийсь талан, якого ти не маєш; що вміє щось, чого ти не знаєш? Найнепожиточніші єства, що нудьгували ціле життя у клюбах або вибирали хробаки зі своїх лахманів під сонцем Калябрії — не можуть мати вимівки, що бракує їм умових здібностей; не здібности їм недостає, але мети, — не талану, а волі до праці.

Щонебудь робиш у життю, будь вищим над твоє заняття. Богато людей уважає заняття орудником заробітку на життя. О, що за низький та тісний погляд на те, що властиво повинно бути для нас школою життя, виобразовувати, вироблювати наш характер, розширювати та поглиблювати всі власти ума і тіла!

3 поезій Богдана Лепкого

I

Найкраще місце на світі — село,
В котрім я світ побачив.
Там я до човника стругав весло
І коника кульбачив.

Там я казок і чумацьких пісень
Учився від бабусі
І тії пісні по нинішній день
Бренять в мойому усі.

II

* * *

Мій рідний краю,
Мое ти ріднее село!
Якже далеко занесло
Мене від вас!

О, так далеко, що не знаю,
Де є цей кінь, де це весло,
Щоб, як настане слухний час,
Мене з чужини віднесло
Назад до вас...

А поки що, то я літаю
В думках до тебе, рідний краю.
Шляху не згублю навіть в нічку,
Бо хтось незримою рукою
Вчипив неувиму стрічку
Між серцем моїм а тобою.

І поки серце в груди беться
Поти та стрічечка снується, —
Через ворожії кордони,
І крізь червоні океани,
Крізь радощі і крізь проклони
На твої незасохлі рани,
Мій краю рідний, мій коханий!

III

Тривожний туск

(Виїмок з поеми «Буря»)

Коли далеко загогоче грім,
Хто зна, чи дощ буде, чи хмаролім?
Ось чорна хмара, ніби оксаміт
Осочує собою цілий світ,
І ніби давить землю, ніби жме,
Ніби огнем її палитиме.
Вже знад лісів пустилися дими
Такі, що важко дихати грудьми.
В повітру сірку чути, чути чад,
Тознову студінь, ніби впав десь град.
Збіжа наїжились і прилягли,
Здається—втіклиб геть, колиб могли.
І дерева не грають, не шумлять,
Лиш жалісно листками шелестять.
І річка мутиться, з під стріхи дим
Не пнеться гень до хмар стовпом
[прямим,
Лиш вибіжить, зирне, й немов назад
Сховатися у комині він рад.
Лиш ластівки стрілою хмари тнуть,
Мов блискавкам і громам кажуть
[путь.
О, бийте, громи, блискавки паліть,
Тільки непевністю нас не томіть,
Бо сто раз гірш ніж ясних громів луск
Неволить нас отсей тривожний туск!

IV

І знов проминув оден день.
(Печалишся, душе моя всує)
Крізь нависле галуззя вишень
Сонце землю пестить і цілує.



Мрії

Він молоденький, в нього таке гарне дівоче личко, йому тільки шіснацятий наступив, шесту класу задумав тільки скінчити й поступити добровольцем в корпус Січових Стрільців. Він так останні роки мріяв про це. Як він любовався коли брат його приїхав на свята; молоденький Грицько одівався в його однострій, а він так любовався ним; а шапку стрілецьку то цілими днями прямо з голови не знімав.

— Неправда, мені так гарно в цій шапці, вона мені так підходить до мого ясненького волосся, а як поступлю в Стрільці то перш усього замовлю собі стрілецьку шапку з левицом, я її так люблю...

— Чудний з тебе буде стрілець, говорив йому брат.

— Я так думаю... Ти за мене не бійся, я вже з пласту знаю немало потрібного, і це мені дуже пригодиться.

Вісімнадцятий рік...

Він не поспів навіть і пізроку скінчити. В перших днях листопада зі своїми товаришами звивався по улицах Львова; скрутне було положення, но Грицько малу увагу звертав на це, він радів, що він вже Січовим Стрільцем, забув про школу, забув про всю горе, в него одна втіха, він Січовим Стрільцем. Но радість та довго не потрезала. Через три тижні вже мусів Грицько зі всіма залишити рідне місто, тамже своїх родичів, маленьку сестричку, всю, що було для него таким дорогим в його молодих хлопячих літах.

Настала глуха пізна осінь. Ранками вже мороз стинав калюжі води і потічки, Грицькови теж не було тепло ночами в своїм сірім плащі стояти на передній сторожі, висуненій майже під самий ніс ворогови.

Грицько ні раз не смутився, для него ця осінь справжня весна була, перша весна в його життю, про що він так довго мріяв, прийшов час і мрії його сповнилися, він сейчас вільний і свобідний стрілець-козак, йому відкрита дорога до всього, він тут буде ще якийсь час на фронті, пізніше піде до однорічницької школи, дуже можливо, що буде іменований і можливо... можливо... всьо можливо...

...Щоб бути іменованим і на той час, щоб дістатись до-дому... Боже... що за втіха булаби в дома... сестричка рідненька, мамуня, татко, може Бог допоможе і ми до того часу візьмемо Львів... ах, яка радість булаб...

Прийшла підмога з України, приїхали під Львів чорні гайдамаки з добірною артилерією, почався наступ, загреміли гармати, прямо по місті почали стріляти, наступ — а за ним бій буде рішучий, перевага напевно буде наша, сейчас я напевно буду в дома, подумав Грицько — я вже довгий час не був в дома, конче здалобся зайти...

Після достаточного обстрілу артилерійським огнем ворожих позицій почався наступ.

Грицько взяв кріс в ліву руку, повільним кроком в рою наступав на ворога.

Сріло. ...Тут нам тільки взяти одні позиції, там напевно будуть другі, колиб ще на горе на третій і дорога відкрита з Сміхова просто до Стрийської рогатки ї... в дома я...

До окопів ще не дійшли, затарахкотів ворожий кулемет на привіт стрільцям, Грицька немов хто дручком по лівій нозі вдарив, він

скочив в бік й почав дальше летіти, но не підлетів кілька кроків як посипався знова по нім град куль, кров полилася зза пазухи. Грицько покотився коміть головою на землю, він навіть не пікнув, кулі йому прошили серце, він навіть не вспів найменшого слова сказати, він погіб смертю хоробрих на полі слави і всі його мрії лягли з ним спати... про однорічну школу... про іменування... поворот домів... про...

На него ніхто найменшої уваги не звернув в той час; всі як льви закричали грімким „гура-а а-а“ і... спроба сил, а за тим рішення судьби і її дальші наслідки.

Волод. Осадців

Дрожіть!

Про що шумлять окутані лісами гори?
Про що гірський потік так люто бурмотить?
Ненависні! Проріджені карпатські бори
Гудять — і Чорногора вже не спить!

Дрожіть! Бо гнів у мість заміниться недовго,
А лютий бір гарматнім ревом задрожить —
І озовесь з грудий землі могутній стогін,
Гірський потік утечі шлях вам загатить!

Дрожіть! Нам в поміч стануть скельних гір запори —
Сам Довбуш легінів-вірлят скликає в бір!
Ще хвиля, оживуть друмучі гори — бори,
Розбудиться народ! Прокинесь в нетрях звір!

Роман Леськович — Гуцул

Баляда

Вколо лиш дзвіночки....
(за мною: тікай!)
Тихо колосочки:
іди забувай!

Я біжу — скрізь маки....
(розбагрівся край).
На межах узгір'я
дзвіночки: тікай!

Вже десяти межі —
(поклонився гай)
там село рукою:
сину! — повертай!!

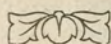
Згомоніли ниви:
пристань — погадай!
— там сльози, як перли....
Дзвіночки: тікай!

За межами гори —
(зарідавав ручай)
із благословенням
соснами: вітай!

Чи схилю коліна?...
— поклонився гай —
Тихо, молитовно:
Забудь! — не вертай!...

Прійдіте! Осанна!!
(У проміннях край)
Любо, колисково
дзвіночки: вітай!...

Степан Семчук



Діло Мататії Макавея

— Нехай пропаде цар-поганець!

— Нехай погине Антіох — ревнитель Сатани!

— Нехай буде прокляте його ймення — з роду в рід!

— Нехай поляже безчесно — як окраса Ізраїля від його меча!

— Нехай заплачуть його жінка й діти — як доні Ізраїля!

— О, Ягве! Чи чуєш зойк твого народу — розбитого, царськими жорнами меленого, царською силою на загибель призначеного, конаючого твого народу?

— Сповни його проклони! Сповни його жажду життя!

Зітхав весь Ізраїль, коли його душив Антіох цар, коли залізними путами й різницькими ножами забажав змінити його лице. Бо проголосив був Антіох: »Не бути Ізраїлеви!« — І вперся царською своєю силою, щоб його слова стали ділом. Але не чув ніхто стонів Ізраїля, бо ці стони залишалися в тайні: в серцях, у замкнених комнатах, у недослідних криївках... І навіть говорили поплечники Антіоха: »Ізраїль задоволений і великому цареві вдячний! Він того й хоче, щоб його нестало!...« Ще й вишукали вони двох-трех з Ізраїля, підплатили їх, і казали їм це повторювати за собою — перед цілим народом.

І так ніхто не чув стонів Ізраїля і його проклонів. Гинули діти Ізраїля, але гинули мов барани. Ніхто не відчував сил, що заломлювалися при їх смерті, бо їх смерть була безвартісна. Під ворожою царською силою почувався Ізраїль, мов вода під льодом. Чимраз грубший лід, чимраз більше душилась вода під притиском льоду. Стала вода боронити своєї природи, передавала свою натугу від часточки до часточки, аж уся її сила зібралася на одному місці... І тріснув грубий лід, і зашипіла вода вільна, готова до боротьби аж до перемоги... Як на весні, коли лід ломиться на криги.

— Нехай пропаде цар-поганець!

— Нехай погине Антіох — ревнитель Сатани!

Закричав Мататія, біженець з Єрусалиму, первосвященик, князь, що в очах смерті остався вірний переданням своїх батьків. І почув весь світ, і задрожав Антіох з пересердя...

Мататія був тим, у душі котрого зібралась уся сила народу, вибухла, й знайшлася поза оковами неволі. І як одбивається морська хвиля від берега, та назад кидається в море, й потрясає ним, так сила народу відбилась од серця Мататії, та кинулась знова в народ, щоб його розбудити:

— Смерть усякому, хто руйнує й сквернить дім Ізраїля!

— Хто вірний переданням батьків, хай іде за мною!

Гора горі, скеля скелі, дерево дереву передавали клич Мататії:

— Хто вірний переданням батьків, хай іде за мною: в гори, в пустиню, в недоступні місця! Визволяти Ізраїля!

— Єрусалим, святий Єрусалим став чужий своїм дітям! Божий Єрусалим став гніздом поганців!

- Його румовища наступають на Ізраїля, хочуть його смерті!
- Єрусалим — наша святість, тепер наше сплюгавлення!
- Єрусалим — наше серце, тепер ніж у серці!
- Єрусалим — наша сила, тепер сила проти нас!

Лементував старий Мататія перед своїми п'ятьома синами й перед усіми, що втікли з ним у гори. І плакав мов дитя, коли загубиться від мами.

— Діти! — зі сльозами промовляв Мататія до своєї бездольної дружини — ви знаєте, як я втік з Єрусалиму перед рукою поганця царя. Втік я на саму границю ізраїльської землі в містечко Модин, бо думав: чей не дійде до мене царська лють, а якщо дійде, то не спостереже мене... Та чи не прийшов за мною поганець, чи не вишукав мене, чи не спокушував диявольськими словами: »Ти перший у своєму народі, первосвященик, князь. Жертвуй божкам, і будеш за приятеля цареви — ти й твої діти!«...? Ви знаєте, як збурилось у мені серце, і я розсік мечем спокусителя, а ви побили його посіпаків...

Тепер же тямте добре, що з нами діється. З чесних людей стали ми безчесні, бо чесність і закон заступає цар поганець, якому честь-безчестя, а закон-беззаконня. З вольних горожан стали ми мов лісові звірі, на яких полюватимуть по тих горах. І тут і тут вони прийдуть за нами!

Поганці ненаситні! Ми для них мов дике звіря, яке вони хочуть зісти, щоб поласувати. Вони для нас — мов смерть. Діти мої, тямте добре: що діється з нами! Чи наше життя дороге? Щож воно важить?

Шляхи й поля ізраїльські застелені найкращими синами Якова.. Хто хоче жити, нехай не забуває цього! — Весілля в Ізраїлі мов похорон, молодість — мов старість... Хто з вас молодих думає про женихання, нехай не забуває цього! Молодцєви не женитись, матери не надіятись, ратаєви не збирати плодів своєї праці, Ізраїлеви жертви не приносити, бо святий храм спалений і сплюгавлений... Лоза Ізраїля підтята, столочена, й всихає... Чи варта жити, щоб глядіти на смерть дому Якова? Чи наше життя вже не вмирання?... Діти! Ви — здоровий вёршок лози Ізраїля, відтятий од кореня! Зарийтесь тут у землю — а чей заховаєте життя дому Якова! Чей лоза Якова पुстьє нове коріння, і розростеться!

Вибору нема! Мусимо смерть побороти, або чесно згинемо... Ягве нехай судить! Чи присягаєте, що боротисьметє проти поганців да загину?

— Присягаємо!

Чи в очи смерти заглядатимете без страху й тревоги?

— Присягаємось!

Чи вам дорожча смерть, як животіння в поганецькій неволі?

— Присягаємо!

Ягве чув. Ягве нехай судить!

Від нині ви очайдухи-гайдамаки, а не трусливі біженці! ска-
зав Мататія, і докінчив присягу.

А була ніч у той час, перша ніч бездольних біженців у не-
ступних горах. Який дивний був їх вигляд на місячному світлі! Люди
— не люди, льви — не льви! Щось, що зміняло свою постать, що
носило на собі всі познаки смерті, а в своєму нутрі новий зародок

життя. Мов збухтіле зерно в землі, коли кільчиться... Перемучені, одерті, з кількома віслюками, з малими й більшими клунками, без усяких воєнних приладів бездольні біженці рішилися виступити проти царської сили, підняти визвольну боротьбу ось із тих гірських криївок. А там — там на долах оставили вони ціле своє багатство, людську вигоду й людське значіння. Тепер поганець палить їх доми, катує їх родину, грабить надбання... Там на долах залізна сила поганця царя і розбитий Ізраїль...

Щож представляла собою та громадка бездольних біженців? Лише небо, що знає й бачить тайни душ, розуміло їх велич і силу.

— Діти, ось уже глибока ніч, покладітесь спати, а я сторожитиму! — сказав Мататія.

— Так воно годиться! Яж зачав, я мушу утвердити почин діла — вам прийдеться кінчити його, якщо я не зможу. Бо наше діло велике й нелегке, але сильні духом усе зможуть.

І покалася до сну стружена дружина, а Мататія сторожив — ходив довкола сплячої громади з обнаженим мечем у руці.

Єрусалим, святий Єрусалим став чужий своїм дітям — став їх ворогом! — Разураз зітхав Мататія, й споглядав на місяць на небі, як колиб у ньому мав побачити самого Ягве, й хотів правотитися з ним про долю Єрусалима...

Як дійсний стояв перед ним давний Єрусалим — той ізраїльський, святий, живий, багатий, квітучий Єрусалим.

Ось день Господній в Єрусалимі. Храм Господній сияє на сонці — сам наче сонце Ізраїля. Ірублять святочні труби, виходять священики в святочних оджах. Мататія між ними перший. Дзвонять дзвінки на його первосвященничій одежі, вилискуються дванайцять дорогоцінних каменів на його грудях, вилискуються золота мітра на голові. Ревуть ялівки, бляють вівці призначені на жертву. Куряться жертівники, люд божий ликує. Вулиці Єрусалима ворущаться, плинуть, мов ріки по дощі. Ідуть князі народу, купці, ремісники, хлібороби, старці, молодці, діти. Душа радується! Все Ізраїль усе для Ягве! Між рядами проложих цвите жіноча краса — шелестить дорогоцінна, тонка одежа. Дівчата мов квіточки між листям на яблуні. Душа радується! Всі камениці на своєму місці спокійні. Приглядаються проходим, і наче оживають під подихом життя. На своєму місці стоїть храм Господній, витає своїх дітей, що до нього прибувають. Слухає псалмів, збирає народне багатство, золото й срібло, й спокійно переховує його цю за поруку для завітнішого добробуту й слави Ізраїля. Коже лице, коже слово — свідчить про Ізраїля. Все Ізраїль — здається й сонце на небі й сам Ягве, Творець неба й землі...

Мататія, в ризах первосвященника, втішений кличе до Ягве: »Ти наш Бог і ми твій народ!« — А до народу: »Бог наш твердиня наша! Хваліте його князі й судді земські, молодці й дівці, старці з дітьми! Хваліте ім'я Господнє! Алилуя!...« Аж нараз перед очима Мататії, того біженця в горах, станув другий Єрусалим — цей теперішній, спустошений, з руїнами святого храму, з ідолом огидної Астарті на місці »свята святих«, з поганями, що мають владу, зі зрадниками, що піділюються поганам і вдають із себе поган...

— Ох, Ягве! — затрептів Мататія в усіх своїх кісточках.

— Ягве! Чому ти позволив так знеславити тебе й свій нарід? Хочеш нашої смерті, бо ми негідні. — То вмиру, але заховай свою

славу в моїм народі! — Хочеш нашого відродження, визволення? — То поможи! Твоя воля — твоя тайна! Але душа моїх батьків хоче жити далі! Я хочу нового Єрусалиму — третього! Славного, вольного, святого, ізраїльського!

— Єрусалиме, святий Єрусалиме!

— О, Ягве! Чи моя ціль згідна з твоєю? Чи кажеш мені наступати? — питав Мататія, і глядів на місяць на небі, який мовчав, наче й ця камениста скеля, що о неї Мататія сперся.

Але невидний ангел Божий, що супроводив дружину Мататії, без звуку говорив до душі Мататії:

— Наступай!

І продиралось те слово через коріння душі, і в цілій душі гомоніло: Наступай!... Наступай!...

А з душі перекинулось те слово в світ. Скелі, дерева в лісі, місяць і зорі небесні гомоніли: Наступай!... Наступай!...

Дружина Мататії вже носила близи з боротьб за свободу. Вже була не вчорашня й набрала досвіду на своєму кровавому шляху. Тисячу мужів з неї поганці були покололи мов безборонні ягнята, бо біженці — з ревности за віру — сказали: «Субота нині, годі нам боронитися!» Це поганцям було на руку, й наступали на гайдамаків еаме в дні суботні.

Але коли Мататія все обдумав, то рішив: «Субота не субота — борня за Господа Саваота освячує всякий день!» — І боролись гайдамаки, як і присягли були: страх не мав доступу до їх сердець. І вже поганці носили близи від мечів і списів очайдухів-гайдамаків...

Воєнні успіхи приносили Мататії славу й силу. Досвідчив він, що силу відпирається тільки силою, смерть перемагається тільки загрозою смерті. І де лише зайшов в якусь ізраїльську місцевість, там під загрозою смерті брав молодців до своїх рядів. Зрозумів це Мататія, що справжніх ідеалістів у кожному народови обмаль, а загал живе під напором хвилі й умовин. Годиться отже, щоб ті кращі в народі натискали на загал, і потягали його за собою. Инакшеж натискитимуть на загал ці гірші, й тягнутимуть його за собою в пропасть.

Так дружина Мататії зросла, скріпшала й уформувалась як військо. Десятники, сотники, тисячники проводили. Правильні військові вправи, правильне комендування, військова дисципліна: «Вмри, а не уступи!»... Вилискувались мечі, сторчали списи, погойдувались сагайдаки в руках стрільців. А надія в війську росла й кріпшала.

І знова була ніч — ніч перед боем з поганецьким військом. Військо Мататії спочивало, набирало сил, до лютої борні. Сторожі довкола табору чатували, а Мататія ходив по таборі, розглядав, розважав.

— Ягве, надіє ізраїлева! Знищити хочу поганців до останку, викоренити з землі! О, якщо мені допоможеш — благаю Тебе! — знайду поганця-царя хоч на краю світа! Святий Єрусалим світитиме на землі, як сонце на небі, — і приженуть до нього невільників з усіх кінців землі, як Ізраїля гнали в Асирію, в Вавилон... Старий я, чи зможу цього dokonати? Гимоне, сину дорогий, сило батькова, ти мене заступиш! Юдо, сину дорогий, надіє батькова, ти мене виручиш! Але бути славі ізраїлеві по словах пророків!...

Горіла душа в Мататії, і поглядав він на німий місяць на небі, як колиб хотів самого Бога в ньому взріти, й поспитати про його волю й провидіння...

А ангел Божий, що супроводив дружину Мататії, говорив до його душі:

— Кінчи своє діло, Мататіє! Все станеться, чого ти хочеш, але не так, як ти хочеш! Дістанеш і менче, як хочеш, і більше — куди менче й куди більше, бо така доля всіх подвижників! Не хоче Бог, щоб люди диктували йому будучність, щоб не здавалося, що вони володіють, а не він... Але людські діла й горячі моління перед Богом заважають... Прийдуть до Єрусалима поклонники з усього світу, через усі віки приходитимуть... Це буде більш, як ти хочеш і як ти спрможеш хотіти! Але це буде від Бога, а не від тебе й не від твоїх синів... Твої діти, як переможуть ворогів, самі вбиватимуться між собою... Великі думки, які їм ти полишиш спадщиною, виродяться в них. У славі твої сини споганіють, цвіллю пересякнуть... І служитимуть не життю й тому, хто його сотворив, а цвіллі, що пожирає життя... І, коли своє сповнять, навіки пропадуть... Ще й їх посмертня тінь розсватиме горе в народі... Яке горе!.. Мататіє! Тобі й через думку це не переходить! Усе горе, розсіяне по всіх віках історії твого народу, збереться й упаде на нього в одному часі... Це буде менче, як ти хочеш!

Але з останків Ізраїля вийде сила й слава — без оружжя, тихо, непомітно, як усе, що з зерна росте. Це божя тайна, божя справа... А ти кінчи своє!

Мататіє! Твоє діло велике — не може бути більше людське діло! Бо коли інші розсипались під дотиком божої руки, мов пил, про тебе Творець сказав: »Добрий!«

Тож сповняй своє діло!

Літа, віки, тисячліття минали в душі Мататії, коли він слухав ті слова божого ангела. Він тратився в бурхливих хвилях непроглядних віків і їх круговоротів, потопав, але знов і знов впливав на верх з одною твердою думкою й ціллю.

— Святий Єрусалим у неволі! Душу свою положу за його свободу!

*

*

*

Сталося так, як Мататія собі бажав, і як божий ангел говорив. І дістав Мататія назву »Макавей«, що значить »Молот«. »Нічого нового під сонцем« — голосив біблійний мудрець. Чимало було подвижників — таких, як Мататія. Та не всі удостоїлись назви »Макавей«. Не всім діло повелось, бо не всі вміли затяти зуби, й сказати до противників: »Я видержу довше!« Не мали всі такого вогню в душі, щоб ворожі хвилі розкладати на пару й посилати їх під небеса: »Нехай там Господь з ними робить, що хоче, — а я своє зроблю... як це ділав Мататія Макавей.

Др Г. Костельник



ЗІ СТУДЕНТСЬКОГО ЖИТТЯ

Австрія

Ширші сходи́ни дівочих організації. В місті Сольногороді відбулися, дня 28. X. ц. р., спільні наради дівочих кружків у справі спільної акції при поширенню великих християнських ідеалів. Із 30 місцевостей були заступлені відпоручниці і кожда з них підносила значіння жіночої роботи не лише в тіснійших званевих кружках, але також поза ними, в області цілої суспільности. Ці сходи́ни показали наглядно, до чого може довести належне шкільне виховання, оперте на Христових засадах і поведене сильною рукою духовних провідників.

Литва

Шкільництво в Литві. За короткий, бо лиш не сповза п'ятилітний, час існування самостійної, литовської республіки, число шкіл у тому краю подвоїлося. Коли в 1918 році німецькі війська покидали Литву, то оставили там несповна 100 шкіл. Та вже в 1919 р. число їх піднялося на 1170 з 1230 учителями і около 45 000 учеників. В 1922 р. всіх шкіл було вже 1800, учителів 2300, а учеників поверх 120.000. Щоби підготувати відповідне число учителів, założено 7 учительських семінарів та 1 однорічний учит. курс, в яких то школах вчиться поверх 1.100 майбутніх учителів. Крім того założено чотири технічні школи, мистецьку академію, музичну консерваторію, 6 рілньничих шкіл, сільсько господарську висшу школу, та окремий курс для неграмотних жовнірів. Це все на чотири з половиною міліонів населення.

(«Наш Прапор» ч. 13. ц. р.)

Німеччина

Берлін. — Спілка Студ. Українців. Звіт за зимовий семестр 1922/23. Пишуть нам:¹⁾

»Просимо не відмовити помістити сліду́ючий звіт з діяльности нашого Товариства за зимовий семестр 1922/23 р.

Спілка Студентів Українців в Німеччині є товариством зареєстрованим у німецьких властей. Основана ще 1921 р. має за ціль моральну та матеріальну допомогу своїм членам. Усіх членів мала Спілка 145. З тих студіювало 123, на праці перебувало 8, не студіювало 10, скінчило студії 3. Члени Спілки, це в більший части бувші мешканці таборів полонених та інтернованих.

Поділ студентів по школам такий: на університеті студіює 40, на технічних школах 38, на торговельній 18, на музичних 9, на господарських 7, на школах мистецтва 5, на лісовій 3, на ветеринарії 3.

Студенти пороскидані по цілій Німеччині. Найбільше їх у Берліні, бо аж 72, у Вінсдорфі 19, в Кілю 8, в Ляйпцігу 4, в Ебенсвальді 3, в Галле 2, в Данцігу, Дармштадті, Франкфурті, Паппельсдорфі Геттінген, Карльсруге, Бреслав і Грайсді по одному.

З Великої України є 85 студ., з Галичини 40, з Волині 12, з Буковини 5, з Зеленого Клина 3. В останнім часі помітний вплив студентів із Галичини.

Спілка має свої Філії в Кіллю та Вінсдорфі. В найби́шм часі повстануть нові Філії, а то в Ганновері, Ляйпцігу, та Бреславі.

Студенти Українці Технічної школи в Шарльотенбургу обєднані в „Гурток техніків“; Господарської

¹⁾ Щойно тепер ми в змозі подати цей звіт, який, що правда, досі не стратив свого інформаційного характеру. (Ред.)

і ветеринарної в „Гурток агрономів“; Торговельної школи в „Гурток торговельників“. Робляться заходи коло засновання Гуртка студентів університету. Мета Гуртків — це поглиблення фахового знання.

Що торкається матеріального стану українських студентів, то він є, особливо тепер при збільшенню оплати за науку до 8 доларів за семестр, майже катастрофальний. Зі 145 студентів лише 45-ом оплата буде внесена Європейською Студентською Помічю. Решта мусить подбати про те сама. Студентів, що живуть за свої чи батьківські гроші та є вповні забезпечені, є тільки кільканацять, багатьом поміч з дому є невиварююча; около 80 студентів не має нічого і живе лише з допомоги та підчас ферій заробляє тяжко на фізичній праці на копальнях та по фабриках. Підчас студій 45 студентів дістає допомоги від Європейської Ст. Помочі по 80.000 мн. на місяць (март, квітень), що вистарчає лише на пів місяця дуже скупого прожиття. З тої причини дуже багато студентів не обідає по два тижні, і. т. и.. Заходами „Укр. Товариства Молоді“ в Нью-Йорку вдался для 13 студ. придбати опікунів, що шлють по 5 доларів місячно допомоги (кожен для одного студ.), але й ця допомога йде тільки для 5 студ. Підстав для організації Студ. Самопомочі (кооператива, їдальня), нема, бо німецький уряд допомогти в нічім не може; допомогі організації, як У. М. С. А., обсаджени Росіянами, відносяться до нас холодно й ворожо, головнож нема початкового капіталу та помешання. До німецьких студентських їдалень взагалі чужинців не приймають, бо німецькі студенти самі терплять велику нужду, приватні-ж їдальні і ресторани, задля великої дорожнечі, недоступні.

Мимо таких невідрадних матеріальних умов, Укр. Студ. Німеччини виказують дуже добрі успіхи в на-

уці, головнo слід тут замітити працю медиків в Кілю, агрономів у Вінсдорфі та Берліні, а особливо студ. Академії Мистецтв у Ляйпцігу й Берліні, які належать до перших із поміж своїх т-шів на цих школах.

Для заспокоєння культурно-освітних потреб служить для членів Спілки бібліотека, що має 1100 книжок, як також велика скількість пренумерованих часописів і журналів (36 українських, 3 нм. і 1 чеський). В зимі уряджено відчити на різні теми, між іншими про повстанчий рух на Україні (Ген. Павленко), про творчість Богдана Лепкого (Др З. Кузеля), про Укр. Студентство Чехословаччини та Галичини. Дня 27/1. 1923 р. відсвяткувала Спілка п'яту річницю проголошення Укр. Державности святочною академією.

Що до зносин із чужоземними студ. орг. то одержуємо їх з болгарським та нм. студентством“.

Антін Ластовецький,
пресовий референт Спілки.

Зі студентської недолі в Німеччині. Під таким заголовком ми зустрічали недавно кілька вісток у *»Ділі«*, одначе наразі не подаємо їх, чекаючи на окрему допись.

Редакція

Берлін. — Міжнародний студентський вечір. Заходом „Союза східно-і західно пруських студентів“ відбувся дня 2. березня ц. р. в саях „Августи Вікторії“ в Берліні академічний вечір, на який були запрошені студенти 18 європейських і заморських держав, між ивими і Афганістану, Болгарії, Індії, Туреччини, України та Швеції. Між гостями були теж представники міністерств просвіти та заграничних справ. Вечір отворив промовою д-р Маркузе, який зясував ціль вечора: навязати зносини зі студентами неутральних та приятелюючих з Німеччиною країв. Посол до союму та професор грайфсфальдського університету Калер представив нинішнє життя німець-

кого студентства. Потім забирали голос представники чужих націй (між ними і представник Українців), які осуджували французьке насильство на німецькому народі в рурській та рейнській областях, як також поведінку франц-ого союзника на Сході.

Національно-освітня праця серед українського студентства в Берліні.

Заходами Спільки Студентів Українців у Німеччині організовано в Берліні вечірні „Курси Українознавства“. Перебуваючі в Берліні П. Т. українські професори та старші громадяни ласкаво дали згоду викладати на курсах, а Управа Т-ва „Українська Громада в Берліні“ віддала до розпорядимости курсів своє помешкання. В п'ятницю 15/6. 1923 відбулася інавгурація курсів. Відчинив курси В. П. професор Б. Лепкий.

По закінченню урочистої частини почалися виклади згідно програму, який є слідує: 1) Пр. Лепкий: Виклади з історії українського письменства, 2) Пр. Томашівський: Виклади з історії української Церкви, 3) Др. Сімович: Українська мова, 4) Др. Кузеля: Вступ до українознавства і географія України, 5) Пр. Коваль: Українська кооперація, 6) Скоропис-Йолтухівський: Міжнародне становище України, 7) Ген. Омелянкович-Павленко: Фізичний розвій і Національна оборона українського народу, 8) Е. Вировий: Українське шкільництво, 9) В. Доманицький: Аграрне питання на Україні, 10) В. Б.: Економічна географія України, 11) О. Павленко: Історія розвитку громад. думки укр. народу.

Виклади відбуваються тричі на тиждень по понеділках, середах, і п'ятницям від 8:30—10:30 вечера. Вписове для членів Спільки — 1250 мн. для інших громадян — 2500 мн. По закінченню курсів і складенню іспитів може бути видана відповідна посвідка про успіхи слухача.

Питання школи в Німеччині. Школою интересується тепер ціла ні-

мецька суспільність, тому що бажає знати, чи вона буде зісвітчена чи остане християнською. Соціалісти хочуть школи безконфесійної („безбожної“), жадаючи, враз із радикальними демократами, навчання тзв. раціоналістичної моралі, та залишення до волі науки релігії. Зате інші сторонництва є цієї думки, що школа повинна бути християнська, як цього домагається католицька партія і правиця. Навчання шкільних предметів має бути однакове для всіх учнів, але наука релігії має бути залежна від їхньої релігійної приналежности. Учителів до релігії має збиратися відповідно до релігії діти, як що вони становлять цілість або більшість даної школи, згідно кляси. Переважаючи більшість родичів, 98 на 100, домагається школи християнської. Досвід показав, що безконфесійні школи зробили дуже много сумних наслідків і тому родини не можуть бути байдужими в справі, яке виховання одержуватимуть їхні діти.

(«Le Pèlerin», ч. 2427 ц. р.)

Підкарпатська Україна

Культурна праця в області укр. шкільництва. Підчас сьогорічних ваканцій построєно для учителів усяких шкіл 13 курсів, в яких брало участь 660 учасників. Для самих народних учителів було 13 курсів із 377 слухачами. На терені Підк. України є всіх 12 шкільних інспекторів. У кождім інспектораті відбувалися учительські конференції. Народні школи збільшаються рік річно, хотяй майже 20.000 дітей у 50 селах лишаються без науки. З поміж горожанських шкіл є 16 державних, а 1 греко-католицька. В цих школах є 2.740 дітей. Що до середніх шкіл, то й тут число учеників збільшилося. До торговельних шкіл записалось 1452 учн. В напрямі загально-народнього виховання велику прислугу віддають

відчити, аматорські представлення, читальні, курси для неграмотних, а вкінці театр „Просвіти“ в Ужгороді і бібліотеки.

(«Русинь», ч. 199. Ужгород 26, Х. ц. р.)

Торжество Ч. С. Републики в Ужгороді. З нагоди 5 го існування Ч. С. Р. ужгородські школи відсвяткували це торжество окремими богослуженнями, академіями та концертами. Замітне це, що свято переведено на свійський, українськ лад. В святочних промовах ученики підчеркували вартість національного відродження Українців, потребу національної свідомости, переплітуючи свої палкі бесіди текстами Т. Шевченка й Ів. Франка. На закінчення відспівували укр. гимни й пісні. Тамошні часописи звідомляють, що й в інших місцевостях Підкарпаття укр. школи подібним способом обходили свято републики, пр. у Пряшіві, Данилові, Крайникові, Берегсасі, Перечині і и.

Курс укр. мови. Ужгородський щоденник „Русинь“ (ч. 203 ц. р.) доносить, що дирекція дівочої школи в Берегсасі впроваджує на днях курс української мови. Викладатиме проф. Данилович.

З ужгородського шкільництва. Ужгород є течер політичним і культурним центром Підк. України.

В ужгородських школах, як і взагалі в Підк. Україні, число учеників з кожним роком чимраз більше зростає. Народ радо посилає свої діти до школи й в кождім році можна завважити шалений приріст молодого покоління в новім дусі.

В Ужгороді нараховують тепер: державну реальну гімназію з паралельками чеськими й мадярськими, торговельну академію, горожанську школу, учит. мужеську семінарію, учит. дівочу семінарію, школу для глухонімих, школу керамічну, школу ремісничу, а з народних шкіл: українську, мадярську і жидівську, вкінці є тут інтернати: державний і ОО. Василян. Коли загостити до якої

школи, то всюди видно надзвичайний порядок і чистоту, хоч на жаль в деяких шкільних будинках завважається за мало шкільних кімнат.

Державна реальна гімназія (український відділ) має з усіма підвідділами поодиноких клас разом із проготовною 15 кл. Всіх дітей учає 529. З того 409 хлопців і 120 дівчат.

По національності: Українців 400, Мадярів 72, Жидів 36, Чехословаків 19, Німців 2. Чеський відділ має в двох класах а чотирох відділах 114 учеників. Мадярський відділ: в чотирох класах (висших) має 162 учеників.

Наука відбувається рано і поплудни, а це з причини недостатку місця. Шкільних кімнат є всего 13 і колиби навіть в тім самім будинку не було торговельної академії, котра забирає 3 кімнати, то всеж таки приміщення учеників булоби за тісне.

Торговельна академія має 4 класи (річники), а крім сього купецькі доповняючі курси. Всіх учеників 75, а на купецьких доповняючих курсах є 33.

По національності в академії є: Українців 44, Чехословаків 20, Мадярів 6, Жидів 5.

Торговельна академія є дуже богата на бібліотеку, котра числить понад 2.000 томів всяких фахових, літературних і наукових книжок у всіх майже славянських мовах.

Крім цього є музей товарознавчий, музей географічний, множество гарних шкільних прирядів, але це багатство не може бути використане з причини так само браку місця, бо всіх кімнат є лише 3 і в цих трох кімнатах відбувається наука від рана до самого вечера. Є надія, що торгов. академія в короткім часі буде мати своє окреме приміщення і як фахова школа буде споряджена на зовсім модерний лад.

Мужеська учит. семінарія має свій окремий будинок, ра-



зом з інтернатом. Всіх учеників є 87. По національності: Українців 72, Мадярів 13, Словаків 2. В тім самім будинку приміщується також і інтернат. І тут в інтернаті відчувається також недостаток місця, бо одна кімната є зареєстрована для війська.

Горожанська українська школа має 500 учеників, а всі класи порозкидані по цілім місті; в шкільнім будинку є військо. З кабінетів є дуже мала користь, бо всяких природничих і фізикальних прирядів не можна переносити, тому що понижилибися.

Горожанська словацька школа з чеськими паралельками має всіх учеників 154. З того по національності: Чехо-словаків 118, Українців 4, Мадярів 15, Німців 1, Жидів 15, Хорватів 1. Всіх клас є 5, на це припадає лише 4 кімнати, а 1 кімната на канцелярію дирекції, на бібліотеку і кабінет. І тут, як видимо, відчувається також великий недостаток місця.

Народня школа словацька має і мадярські паралельки. Всіх учеників разом є 365. В словацькій школі є 210. З того Словаків 156, Чехів 4, Мадярів 16, Жидів 23, Німців 1. В мадярській паралельці всіх 156. З того Мадярів 145, Жидів 11. Наука відбувається також з рана і пополудни.

Як видимо із тих поодиноких примірів і чисел, приміщення учеників в угорських школах є дуже тісне. Нема шкільних будинків, щоби можна було розмістити класи так, щоби ученики не переносилися з одного місця на друге, щоби всі кабінети й бібліотеки були в порядку. Справді, укр. шкільництво на Підкарпатті за короткий час свого розвитку поступило дуже високо і є надія, що й проблем шкільних будинків буде в короткім часі добре порішений.

(«Русинь», ч. 212 ц. р.)

Румунія

Недоля укр. учителів. На основі розпорядку румунського міністерства, кожний учитель не румунської народності, котрий не має більше як 30 літ служби, повинен був до вересня 1923 р. зложити іспит із румунської мови, румунської історії та конституції і то по румунськи. При таких іспитах два українські учителі Марущак і Дердей, провалилися й за те румунська влада звільнила їх зі служби.

(«Русинь» ч. 204 ц. р.)

Україна

Ще раз про високі школи. «Діло» (ч. 166. ц. р.) подає деякі дані про високі школи на В. Україні, котрі доповняють все те, про що недавно ми писали (гл. «Поступ» III. 220 сл.).

„У високих школах і інститутах, читаємо в «Ділі», є 45.000 студентів. Цього року прийнято 8.000 учеників. На робітничих факультетах є 7.150 студентів, із яких цього року прийнято 2.650. В технічних школах є 32.800 студентів, а прийнято ц. р. 8.170. Доповнення студ. молоді головним чином прийшло з робітничих рядів. Робітничі факультети заповнені робітниками й незаможними. „Буржуазним“ елементам була дана можливість легально поступити на високі школи, а саме лишено 10% місць усім, що бажають вступити на науку за високу плату від 120—360 карб. золотом річно. На ці місця вступило тільки 50 відсотків сподіваної кількості. — Сьогорічні вписи виявили, що Українці становлять 40 % усіх студентів, Москалі 25 %, решта Жиди, Поляки і інші. Найбільше Українців у сільсько-господарських школах, а найменше у соціально економічних. Тому в першу чергу будуть українізовані сільсько-господарські школи, опісля педагогічні, а за ними медичні. Під те-

перішню пору, на основі офіційних даних, сільсько-господарські школи українізовані на половину (50%), а педагогічні на 40 %. — Матеріальне положення студентства крайно незavidне. Стипендій мало. Студентство лихо відживляється, по мешканеві відносини відразливі. Тільки 8% студентів почувають себе зовсім здоровими".

Скількисть усіх шкіл. Харківські «Вісти» з 6. XI. ц. р. подають відомости про сучасний стан школи на В. Україні в цифрах. Всього на Україні є кругло 17.000 шкіл з 1,350.000 дітей і 46.000 учителів. В 1872 дитячих будинках є до 107.000 дітей. На всі ці установи в 1922 році видано 12 мільонів карбованців золотом.

Франція

Курси соціального навчання. Французський народ, більше від других, переходить тепер цікаві переміни в області релігійного життя в напрямі поширення й поглиблення практичного католицизму. Ці переміни переводяться скрізь, але передовсім слідні вони по школах. Кожний тип французької школи впроваджує у себе окремі курси, яких завданням є розвинути і поширити католицькі засади в молодих серцях своїх учнів і тим способом через них виховати нове покоління. В першій мірі велику увагу звертається на все, що торкається соціального життя, бо від нього,

звичайно, залежить уся щаслива доля і від нього числиться ціла намірена діяльність. Орган католицької думки у Франції, двотижневик «*Revue des Jeunes*» (XIII. Nr. 18. зд. 25. IX ц. р. ст. 705), сповіщає, що тзв. «*l'Ecole Normale Sociale*», котра досі передувала в цій акції, зорганізувала на падолист ц. р. курс навчання, присвячений виключно питанням католицького соціального апостолату й розтягнула його на протяг 4-х ти-ів. Ціла Франція одушевлена курсами і привязує до них великі надії.

«Соціальний тиждень». У місті Grenoble, від 30. VII. до 5. VIII. ц. р. відбулася п'ятнадцята з ряду сесія французьких працівників на ниві християнсько-соціальної, замітна для нас тим, що душею цілого „тижня“ являється молодеча організація, znana в самій Франції і далеко поза її межами, під назвою «*le Sillon Catholique*». Всіх учасників було понад 1.300, а головну тему нарад становила цим разом чисто французька квестія про проблем населення. Найближчий „соціальний тиждень“ відбудеться в Rennes, підчас ферій, 1924 р.

(«*L'Aube Nouvelle*» ч 55. ц. р. ст. 267).

Чехословаччина

Святочна інавгурація на укр. вільнім університеті в Празі відбулася дня 29. XI. ц. р. Ректор Д-р І. Горбачевський виголосив відповідний виклад.

ОПОВІСТКИ

На увагу авторам наукових праць і підручників

Бюро Українського Громадського Видавничого Фонду прохає всіх авторів, хто має які закінчені наукові праці, а також підручники для вищої та середньої школи з усіх галузів знання, подати про це точні відомости: повна назва твору, його характер, розмір та в якому стані праця; теж ім'я і прізвище автора, його адреса.

Відомости ці потрібні для реєстрації.

Український Громадський Видавничий Фонд шукатиме всякої можливості ширше поставити видання наукової літератури українською мовою.

Адреса: Ukrajinský Hromadský Komitet. Бюро Видавничого Фонду. Praha III. Serikova 4/III. Бюро У. Г. В. Ф.

Український Громадський Комітет в Празі на засіданню 8.XI. 6. р. постановив упорядкувати ювілейне свято 20-літньої поетичної творчості нашого найбільшого поета О. Олеса, який тепер перебуває в Празі.

Свято має відбутись 12. грудня 6. р. в салі Жофінум Прага II.

З цілею успішного переведення цього акту в життя, Організаційний Ювілейний Комітет, запрохав прислати своїх представників різні українські інституції і громадські установи, з яких і утворено ширший Ювілейний Комітет.

Ширший Комітет виділив Комітет Виконавчий, котрий вже приступив до праці і перевів ряд постанов в життя.

Ювілейне свято має носити характер всеукраїнський, і має для нас велике національне значіння, а тому бажано, щоб в ньому приймали участь не тільки Українці-громадяни, що перебувають в Чехословаччині а також і ті, що перебувають як у себе дома, так і на чужих землях Європи, Америки і т. и.

Заслужених людей громадянство шанує різними способами і ми не подаючи думки як хто буде святкувати у себе це свято, маємо надію, що громадянство в святі Ювілею в Празі виявить свою участь не тільки присутністю своєю, а також і надсилкою привітань Поетові, як листами так і телеграмами.

Все це треба надсилати на таку адресу:

Ukr. Hrom. Kom. Praha III. Serikova 4/III. Ювіл. Ком.

Бібліографія

Т. Андрухович. Ручна праця в вихованню. Методичний підручник для народніх шкіл та вчительських семінарій, з передмовою Івана Ющишина. Львів 1923. Видання педагогічно-наукової комісії у Львові, під редакцією Івана Ющишина і Миколи Матвійчука. Серія педагогічно-наукових творів ч. 1. 8^о ст. 66 + 16*.

Маленька книжочка, а який довгий її заголовок! 66 сторін друку і аж три промови до них на 18 сторінках, а саме: «Від Видавництва», «Передмова» Івана Ющишина, і «Слово від автора». На нашу думку «Передмова» Ющишина без шкоди для цілості могла була зовсім відпасти. Є там і про боротьбу за існування, і про поневолення людини, і про французьку революцію, і про пайдольогію, і про соціальне виховання, і про почуття власності, і про обовязковість праці з колективом, у колективі і для колективу і т. д. Все те напи-

сане тяжким, неприступним стилем, яке з книжкою стоїть лише в дуже натягненій звязі, а саму ідею «школи праці» не розяснює, не висвітлює. А це читачеві багатого краще булоб здалось почути, які дороги собі витичила «Школа праці», до якої мети вона прямує, яких середників до цього уживати хоче. Справді шкільництво останніми часами занедбало дуже виховання фізичне, обмежуючись майже виключно до навчання. Це очевидно викликало реакцію, яка як звичайно йде в напрямі діаметрально протилежним. Чи і як школа праці буде реалізувати свої ідеали покаже недалека будучність.

Нині можна ствердити лише це, що голосячи нові, оригінальні кличі поступу і реформи шкільництва причинюється школа праці до оживлення виховавчої ідеї. Ющишин, запалений прихильник «Школи праці», фанатичний прихильник школи «соціального виховання» Бергеманна та Наторпа бачить в цім останнім універсальний середник на всяке лихо, та поки, впаде «Бастилля», себто дотеперішній систем навчання і виховання, ручні роботи, введені по наших школах, є тою щільною, тою ледви помітною розколиною, якою втискаються нові ідеї: дитини виховуваної в установах-школах соціального виховання.

Велику похвалу віддає Ющишин праці Т. Андруховича, «з якої тойже вивязався по мистецьки»... Безперечно, що праця Андруховича є працею солідною і великої вартости. Вона є багато ліпша, як така сама праця в польській мові Лігензи і Пшилуского: «Szkoła pracy», бо перший не має праць з області картонярства, а натомість за багату праць вирізових з бібулки, а другий знов не має у своїй книжці праць з вирізок і наліпок. Ще одно треба Андруховичеві признати, що він має дар незвичайно популярного, зрозумілого зикладу, так що і учитель і самоук легко дійде до зрозуміння задачі, яку має виконати. Але має його книжки також свої браки. До таких зачислю передовсім брак найпримітивніших вирізків домашнього знаряддя, як прим. молоток, клевець, лопата і т. п., які находимо в німецькім виданню Чіжека. Не має в нього також дібраних предметів після краски, прим.: «чорний коміняр, чорний кіт, крук і т. д., зелене дерево, зелена жаба і т. д.»

Не має в нього також наліпок до ілюстрації бодай якоїсь одної байки, чи події, як зразок, як такі праці виконувати, а таких ілюстрацій виразно міністеріяльні пляни жадають.

Цвіти, які подає Андрухович, є всі стилізовані у взірць, у орнамент, та всі на одну моду, у подовгастий пасок. Зовсім не узглядняв Андрухович нашої народної орнаментики, яка має свої питомі ціхи, багаті в помисл і різні комбінації. Прим. наша Гуцульщина, кілька то вона достарчилаб бистрому обсерваторови тем до різних наліпкових і вирізових комбінацій! Це все однак не зменшає великої вартости книжки, виданої чепурно в двох друкарнях: текст в печатні Ставропигійській, а краскові взірці в друкарні оо. Василіян у Жовкві. Взірці видані чисто і гарно і лише честь можуть принести своїм виконанням тій реномованій нашій інституції.

Ще одно мале бажання до п. Ющишина. У другому виданні, якщо має бути знова передмова його поміщена, годилобся о яснійше скристалізування цього речення: «Чоловік, по смерті, не пропадає, але перемінюється в складники органічного або неорганічного світу, до якого всеціло належить», бо ми переконані, що д. Ющишин певно

не хотів, йдучи за матеріальним світоглядом, негувати існування безсмертної душі, а лише виразився необачно і піддав сам в сумнів свої погляди на так важку для виховання справу, як існування душі.

Юліян Дзерович

Теодор Шторм. Озеро Іммен. Новеля. Переклав на укр. мову Василь Бобинський. Бібліотека Меріама 3. Львів-Каліш 1923. 16°. ст. 58.

Пригадую собі, яким однозгідним пошумом задоволення стрінула літературна критика два перші випуски «Бібліотеки Меріама». Сказано тоді все, що можна було сказати на рахунок хосенности видавництва та на рахунок серйозної постави видавців до наміченої праці. Немило вразили хиба рецензентів нечисленні мовні промахи, які довелося їм помітити, головню в першому випускові «Червона смерть». Найновіший випуск, новеля Теодора Шторма «Озеро Іммен», визбувається й цього дефекту, а навпаки — просто чарує читача незвичайно дбайливо виточеною мовою перекладу. Перекладачик Василь Бобинський дав і на тому місці доказ, що він знає вагу праці над мовою письменника й по цій дорозі доходить до раз-у-раз кращих добутків.

Гарна вінета П. Ковжуна надає випускові естетичної принади. Інакше справа з друком. Деякі стрічки, покалічені інтролігаторською машиною, читач радше вгадує, як перечитує.

Р. Ска-ський

Петро Франко. Битва під Пилявцями. Полковник Абазин. Історичні оповідання. Вид-во «Живі Гроби». Львів 1923. 16°. ст. 44.

Ця маленька книжочка виводить перед очі читача два історичні оповідання з часів визвольних боротьб козаччини. Перше представляє подію, як козаки відносять світлу перемогу над Поляками під Пилявцями, а друге змальовує хвилю, в якій вони гинуть, разом зі своїм вождом, Абазином, «жертвуючи себе для добра своїх братів, за долю України». Оба пропам'ятні факти автор оповідає простенько, ясно і зрозуміло, а притім так горячо, що навіть байдужих може пірвати за собою. Бесіда йде спокійно, стиль поправний, а слова подекуди мов огонь горячі. Провідна думка цієї книжочки це любов свого народу і сотворення Соборної України, до чого треба йти саможертвою і примірним сповненням своїх обов'язків з боку кожної одиниці, де вона і не булаб. Характеристика козаків і їх вождів не така, як їх звичайно малюють Поляки (пр. Г. Сенкевич, Р. Гавронські і и.), тому що тут вони змальовані, як справжні борці, як герої, які кладуть свої голови за віру й народ. Густо розсипані в оповіданнях чільні думки, сентенції, можуть бути кормом для плекання національних ідей у нашій громадянстві.

Оповідання Петра Франка повинні знайтися в руках малих і великих, розійтися по цілیم краю, щоби пригадувати славу наших предків, бадьорити наші душі в боротьбі з народніми ворогами, щоб їх або побідити або по геройськи впасти.

Марко Романович



ПІД ЯСНИМ ДРАПОРОМ*

Одна година між лігістами

Дня 25.XI. ц. р. обходила група лігістів свято св. Йосафата святочним концертом і сценічною виставою картини, взятої з життя братів Холмшаків, п. з. »За віру«. Було це в їх власній домівці, яка міститься в »Інституті ім. св. Йосафата" у Львові, вул. Петра Скарга 2а. Справді, великих переживань дізнали, чисельно запрошені на свято, гості, слідячи перебіг цих точок, які відтворювали на сцені товариші-лігісти для товаришів лігістів на салі. Особливійшу увагу звернула на себе промова уч. VIII. кл. гімн. Портухая, яку подаємо в цілости. Молодий промовець говорив: »Високостойні Гості і Ви приятелі Лігісти! Сьогодні ми величаємо найбільшого сина нашого українського народу й нашої св. Церкви. Клонимо свої голови перед духом того, що є мучеником і апостолом св. обіднання, того, що є великим в очах католицької Церкви і всіх католицьких народів, а святим у небі і особливійшим нашим заступником перед Богом. Чимжеж, питаю, він став так великим, так славним, так могучим? Чи своїм родом, чи через людську допомогу? Ні! Часто люди праці, бідні і без допомоги других доходять до надземської величі. Знаємо Авраама Лінкольна, славного президента Злучених Держав, чоловіка благородного, без пятна на совісті, народолюбця, що славним патентом з року 1862 скасував невольництво й дав Неграм свободу, котрий з сільського хлопця, погонича, дійшов не тільки до найвищого уряду в державі але й став духом та серцем найкращим з поміж усіх горожан. Знаємо й інших, що ставали благородні. Чимжеж вони доходили до височини? Через невидиму Божу ласку, й через своє сильне бажання і через непохитну мужність. Сильна воля і мужність це гейби два крила, якими геніяльні люди вибиваються понад усіх смертельників своїми вчинками й життям. На тих двох крилах знісся до такої височини наш покровитель і взір св. Йосафат. Може й не свідомо йшов він за вказівкою св. Павла, який навчав Филипян що »Бог розбуджує у нас хотіння і виконання по уподобанню« (Фил. II. 13.) Умів молитися до Бога і ласка Божа щораз краще розяснювала йому, що добре й побуджувала в його серцю жажду, яка там родилась, до виконання сього. — Та жажда доброго привела його до того, що він пішов на сторону уніятів, що вступив до монастиря, що в монастирі жив серед строного умертвіння зовсім відмінно від других ченців, що став ревним апостолом святого обіднання між своїми братами. А треба було йому ще мужности поконати перешкоди. Бо як кожда добра справа має великих ворогів і трудні перешкоди — так і тут було їх більше як де инді. Але в нього була мужність, оперта не на своїх силах, а на могучости Божій. Він усім своїм єством спирався на Бозі, з Нього черпав свою силу, мужність, і подібно як дерево, що глибоко запустило в землю свої коріння і не дає себе вирвати не то вітрам а навіть бурі, так і він нічому, ніякій силі, навіть смерті, не дався відвести від своїх гарних ідеалів, від того, чого так дуже бажав Господній Спаситель

* Відділ Ліги.

на тайній вечері: »щоби всі були одно«. Через те св. Йосафат так великий перед нами й перед цілою кат. Церквою. Хоч 300 літ минуло вже від його смерті — то все дух його між нами живе і дальше апостолує. Нас, Приятелі лігісти, св. Йосафат навчає своїм життям, що всьо добре, гарне, благородне можна набути. Можна стати добрим учеником, добрим лігістом, можна стати добрим, вірним сином свого покривдженого народу і своєї св. кат. віри, можна навіть життя своє принести на жертвенник св. кат. віри і своєму народови. Але доперва тоді, коли буде в нас правдива жажда, воля стати добрим, пожиточним для других, коли буде в нас шляхотна амбіція, і коли буде в нас мужність поконати всі перепони та труднощі і перевести своє діло в життя. А одно і друге: благородну амбіцію й мужність, не одержується інакше, як тільки покірною молитвою від Бога».

Кожда точка визначалась такоюж набожністю і такоюж релігійною отвертістю. Сценічна виставка доповнила знаменито святочний настрій, перепосячи всіх учасників у тривожні часи російської нагінки за ці справи, які є найдорожшим скарбом кожної людини. Всі серця — молодих і старших — злучились спільними споминами і, хоч невидимо та безсловно, поновляли велику присягу: жити і боротись за св. віру, по прикладу св. Йосафата і холмських мучеників! *Й. Скр.*

З хроніки ЛУС-ів. Підчас ферій наш, досі свобідний союз, став стислою організацією, одержавши Виконуючий Виділ (коротко: Управа) — і Головну Раду. Таким чином розпочали ми нову добу в розвою нашого Т ва.

Рік звітний розпочався 1.X. ц. р. і триває до 30.IX. слід. року.

Управа відбула досі кілька засідань, яких комунікати і рішення розіслані прилученим групам.

Крім 7-ох обєднаних з нами груп, повстало стількиж нових, які незабаром злучаться з нами.

Основою нашого життя і праці позістає правильник, оголошений у I-ому річнику календарця »ІДЕЯ«. Подобиці подається до відома, коли надійдуть припоручені групам звіти. — Над дальшою вибудовою працюється невпинно.

Секретаріат ЛУС-ів.

Пресовий фонд „Поступу“

О. В. Райд 100 т(исяч) мп. Р. Піпчинський 100. О. Ів. Павлюк 50. О. Богдан Цурковський 100. О. С. Метелля 50. Ексц. Др. Гр. Хомишин 300. О. Й. Малицький 100. Ольга Павловичева 150. Йос. Андрушків 50. Геля Стеф. 5. Осип Дмитраш 50. ОО. Василіяни, Букова 60. О. Н. Семенюк 30. О. Зин. Кузьмович 50. О. Вол. Лещинський 50. О. Ів. Тимків 20. О. Лавр. Ткачук 60. Монастир ББ. Студитів в Уневі 100. Вас. Бойко, канд. уч. сем. 10. О. А. Залітач 300. О. П. Дзедзик 50. О. Володим. Купчинський 250. Вас. Демчишин 10. О. Мих. Царик 100. Др. Степ. Дмоховський 200.

Заввага: Хто з П. Т. Жертводавців тут не поданий, того жертву вписали ми на вирівнання належитости за передплату.

Всім складаємо щирю подяку.

Надіслано до Редакції „Поступу“

Заввага: Режиструючи надіслані книжки і журнали, ще тим самим не займаємо супротивних жадного становища. Їх обговорювання наступають в міру можності. Просимо отже авторів і видавців надсилати нові книжки для зазначування в цій рубриці. (Редакція).

Книжки:

Вол. Домбровський. Українська поетика. З додатком про найважливіші роди прози. Підручник для середніх шкіл і для самонавчання. Перемишль 1924. 8°.

Д-р Е. Грицак. З історії книжкового руху на В. Україні (917 — 1922). Відбитка з «ЛНВ». Львів 1923. Накладом автора. 8° ст. 20.

Христ. календар «Місіонаря» на р. 1924. Зладив о. Й. Скрутень ЧСВВ. Жовква 1923. 8° ст. 142.

Календар «Червоної Калини» на 1924 р. Ювілейне видання в 10-ліття виступу УСС. (914 — 1924). Львів 1923. 8° ст. 184.

Народній ілюстр. календ. Т-ва «Прогресу» на переступний рік 1924. Р. 46. під ред. Ст. Шаха. Львів 1923. 8° ст. CIV + 168.

Д-р Гавр. Костельник. Ломання душ. З літер. критики: I. «Чесність з собою» В. Винниченка. II. П. Тичина. III Плюси і мінуси в поезії І. Франка. Львів 1923. (Вид. «Добра Книжка») 8° ст. 95.

Д-р Гавр. Костельник. Граматика бачваньско-рускей бешеди. Срем. Карловці 1923. 8° ст. 112.

Дм. Николішин. Недостачі укр. письменницької мови з граматичним додатком. Коломия 1923. 16° ст. 146.

К. Кольді. Пригоди Пінокія. Перекл. з італ. мови Е. Онацький. Львів 1923. 8° ст. 211.

П. Бендорф. Зачарований каліф. Драмова казка в 5 діях. Перекл. Мир. Гри-

горіїв. Львів 1923 (Вид. «Світ Дитини»). 16° ст. 16.

В. Королів-Старий. Чарівний камінець. Песа в 3 діях. Львів 1923. (Вид. «Світ Дитини») 16° ст. 38.

Д-р Яр. Левицький. Біблійна історія Ст. Зав. для нижших клас середніх шкіл. Львів 1923. 8° ст. 96.

Свящ. Ст. Ковалів. Читання й толкування св. Письма в катол. Церкві а в протестантів. Львів 1923 (Вид. Тов. св. Ап. Павла). 16° ст. 11.

Між молотом а кувалом (Причинки до історії УА.) Львів 1923. 8° ст. 79.

Укр. господарська Академія в Ч. С. Р. (На правах рукопису). Прага 1923. 8° ст. 63.

Les scouts de France. Fédération Nationale Catholique. Paris 1923. 16° ст. 158.

К. Кауцький. Диктатура пролетаріату. Перекл. М. Галагана. Київ-Відень. Львів 1921. 8° ст. 76.

Томи Кемпійського. Наслідкування Христа. Чотири книги. З лат. мови переклала Наталя Ковалівська - Королева. (Вид. ЧСВВ у Жовкві). Жовква 1923. 16° ст. 354.

Вол. Радзкевич. Шляхом туги. Повістевий нарис. (Вінета П. Ковжуна). Львів 1923. 16° ст. 122.

Альманах українських богословів. Зібрав В. Мельник. Львів 1923. 8° ст. 152.

Свящ. С. Біленький. Біблійні образки. Перші початки науки релігії. Львів 1923. 16° ст. 75.

Журнали:

La Civiltà Cattolica. Roma 1923 чч. 1760 — 1763.

Revue des Jeunes. Paris 1923. чч. 1 — 20.

Jitro. Praha 1923 ч. 3 (i Cyrilo-Metod. Vesnk Studentsky. Priloha «Jitra»).

Нива. Місячник. Львів, Корняктів 1. чч. 1 — 10.

Молода Україна. Львів, Зіморівича 3. чч. 11 — 23.

Господ. Кооперат. часопис. Львів, Домініканська 11/П Р. III. ч. 11-22.

Укр. Козак. Національний орган. Біла Церква на Київщині. чч. 10 — 14.

Веселка. Місячник літер. мистецтва й гром. думки. Каліш 1923. чч. 7 — 10.

Молоде життя. Часоп. укр. пласту. Рік III. Львів, Довінік. 11. чч. 5 — 6.

Заграва. Орган незалежної думки.

Р. І. Львів, Руська 18/III. чч. 1 — 17.

Учитель. Місячний журнал, присв. справам виховання, шкільництва й учительства. Р. І. Львів, Зіморівича 3. ч. 1.

Січові Вісті. Письмо присв. січовим справам, просвіті і науці. Р. V. Львів, Кохановського 35/І. ч. 3 — 4.

Przegląd powszechny. Kraków, Kopernika 26 чч. 1 — 11 ц. р.

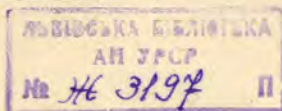
Misje katolickie. Kraków, Kopernika 26. чч. 5 — 11.

Наше життя. Тижневик. Холм, Люблинська чч. 43 — 47.

Укр. Голос. Тижневик. Перемишль, Побереже 1. чч. 42 — 47.

Укр. Прапор. Тижневик. Відень. чч. 41 — 46.

Русинь. Щоденник. Ужгород, Рошковица. чч. 190 — 220.



До наших шановних Передплатників і Прихильників.

Завдяки великій прихильності і визначній моральній і матеріальній допомозі наших читачів, серед невгавяючої боротьби о існування видавництва, — кінчимо III-ий річник нашого журналу, а зачинаємо IV-ий.

Складаючи на цьому місці всім щиро подяку, бажаємо предложити деякі пояснення і просьби.

1. Відносно змісту »Поступу«, доложимо всіх зусиль, щоби відповісти і потребам і слушним бажанням загалу наших читачів. Надію на здійснення наших постанов роблять нові співробітники з краю і зза кордону, що приобіцяли нам свою співпрацю.

2. Що до ціни передплати, то вона від 7-го числа знижена о високий процент. Підчас коли в перших місяцях брали ми як цілорічну передплату 2.40 К. (у золоті), значить: 48 центів амер., — то тепер беремо на цілий рік тільки 30 центів (це є 1.50 Кор.). — У відношенню до передвоєнних цін, наша передплата є о половину низша. Колиж знова взяти під увагу теперішні ціни книжок і брошур, то відома річ, що за брошуру такого самого об'єму як одно число »Поступу« платиться 200 і більше тичяч. Означити незмінну цифру в польській валюті, коли її вартість що дня падає, — це »Сизифовий« труд.

До цих пояснень бажаємо ще подати деякі просьби:

1. Хто може, хай пришле відразу цілорічну передплату (30 центів амер. по курсі дня). Колиж ні, то просимо бодай о третину.

2. Всіх Шан. Прихильників, що побирають журнал у розпродаж, просимо брати за поодинокое число по 3 центи, по курсі дня — і відсилати належитість чеком що тижня, (коли не буде можливо відразу цілу). І в цім випадку ми одержимо звичайно тільки яку половину номінальної вартости.

3. Заможнійших читачів просимо о добровільні жертви, — а всіх просимо о поширення »Поступу« поміж знакомими. Спомагаючи свій журнал, що служить ПРАВДІ, сповнює кожний, не тільки культурне, але також патріотичне і апостольське діло.

З високою пошаною:

Видавництво „Поступу“.

ЮВІЛЕЙНИЙ АЛЬМАНАХ УКРАЇНСЬКИХ БОГОСЛОВІВ

виданий організаціями богословів Львова і Перемишля з нагоди
300-літної пам'яті св. Йосафата.

Альманах виданий як Ювілейний дар від студентів богослов'я на гарному папері; об'єму 10 аркушів великої 8-ки.

З М І С Т:

Передне слово. Й. Скрутень: ЧСВВ: Апостол Унії. — Ст. Семчук: Св. Йосафат на тлі Унії. — Свщ. В. Василік: Націоналізм у світлі християнства. — М. Жеплинський: Модернізм а християнство. — О. Др Г. Костельник: «Краска» понять. — М. Проць: Душа. — В. Яценків: Звання. — Володимир Бабчук: Декілька уваг про наше християнське письменство. — В. Свій: Соціалізм а християнство. — М. Жеплинський: Духовні вправи й розважання. — Ф. Геттінгер: Душпастирство. — Г. Костельник: Воскресни Господи. — В. Лімниченко: Розлилися чарівні присни. Як падало цвіття. Вітри буйні. За всіх молишися. — В. Яценків: Молитва. — С. Семчук: IX. час. — В. Лімниченко: В затишнім царстві моїх дум. — І. Л—о: Благословлю. — Олекса Леськів: Йде ніч. — Данило Чічак: Я знаю. — Антін Радомський: Я жду. — Г. Костельник: Галицький вербі. — Ф. Масляник: У стіп хреста. — М. Гузіль: Виховування укр. гал. духов. в першій році світ. війни. — М. Ж.: З історії гр.-кат. духовної семінарії в Перемишлі. — о. І. Л.: З історії духовної семінарії в Станіславові. — Інсбруковець: З життя Інсбруцьких богословів. — Й. Малий: Українська Колегія в Римі. — В. М.: Укр. Місійний Інститут при р.-к. дух. семінарії в Оломунці. — С. Зубрицький: Картина з історії львівської укр. дух. семінарії.

Ціна з пересилкою 20 центів амер. (1 передв. кор.)
по курсі дня. Почтове звичайне 1 цент. Поручене 2 центи.

Замовлення: Марійське Т-во богословів. Львів, Коперника, 36.

СТУДЕНТСЬКИЙ КАЛЕНДАРЕЦЬ

„ІДЕЯ”

IV. річник

розсилається на днях до наших міст та шкіл. Знаний поважний та практичний зміст і формат, важні інформації, удосконалені цього року додатки — роблять календарець найпридатнішим до вжитку інтелігентної людини.

----- (Ціна основна): 0.25. -----

Можна набути по адресі:

Книгарня ОО. Василян у Жовкві і по всіх книгарнях у краю.

090к

ПРОВЕРЕНО
СФ. 1987

3197

16
Ac-14988

1923-1